

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT

DIPLOMSKO DELO

SANDRA PIŠEK

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA ŠPORT

Specialna športna vzgoja
Prilagojena športna vzgoja

**VPLIV STARŠEV, ŠPORTNIH PEDAGOGOVI TER
KLUBSKEGA OKOLJA NA SPREJETJE FAIR PLAYA PRI
ŠTUDENTIH FAKULTETE ZA ŠPORT**

DIPLOMSKO DELO

MENTOR:

prof. dr. Branko Škof

SOMENTOR:

asist. dr. Stanislav Pinter

RECENZENTKA:

doc. dr. Tanja Kajtna, univ. dipl. psih.

KONZULTANT:

asist. dr. Milan Hosta

Avtorica dela:

Sandra Pišek

Ljubljana, 2009

ZAHVALA

Ob zaključku študija bi se rada zahvalila družini in Primožu, ki so me v času študijskih let podpirali ter spodbujali pri nastajanju diplomskega dela.

Zahvaljujem se mentorjema prof. dr. Škofu in asist. dr. Pinterju za strokovno pomoč, nasvete pri izbiri literature in usmerjanju pri izdelavi mojega diplomskega dela. Hvala tudi dr. Kajtni za vsa koristna navodila pri obdelavi podatkov.

Posebna zahvala študentom Fakultete za šport, ki so izpolnili anketni vprašalnik ter tako pripomogli k nastanku diplomskega dela. Najlepša hvala.

Ključne besede: fair play, vrednote, vzgoja, starši, športna vzgoja, športni pedagog, športni klub

VPLIV STARŠEV, ŠPORTNIH PEDAGOGOVI TER KLUBSKEGA OKOLJA NA SPREJETJE FAIR PLAYA PRI ŠTUDENTIH FAKULTETE ZA ŠPORT

Sandra Pišek

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, 2009

Specialna športna vzgoja, Prilagojena športna vzgoja

Število strani: 91; **število preglednic:** 14; **število slik:** 12; **število virov:** 51; **število prilog:** 2

IZVLEČEK

Temeljni namen diplomskega dela je bil spoznati upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih s strani študentov in študentk Fakultete za šport, saj le-ti z delovanjem v športu širijo njegove vrednote. Zaradi velikega pomena posredovanja športne etike otrokom in mladostnikom, nas je nadalje zanimalo spodbujanje fair playa pri študentih s strani njihovih staršev ter športnih pedagogov v osnovni in srednji šoli. Ker se veliko mladih ukvarja s športom v športnih klubih, kjer imajo pomembno vlogo pri oblikovanju osebnosti otrok in mladine trenerji, smo ugotavljali vpliv športnih klubov na posameznikovo sprejetje fair playa.

V raziskavi je sodelovalo 152 študentov in študentk 1. letnika Fakultete za šport, generacija 2008/2009, ki so izpolnili anketni vprašalnik, izdelan posebej za namen diplomskega dela. Anketiranje je potekalo v mesecu februarju 2009. Pridobljene podatke smo obdelali s pomočjo programa SPSS for Windows (verzija 17.0). Izračunani so bili osnovni statistični parametri. Hipoteze so bile obdelane z

enosmerno analizo variance in Hi-kvadrat testom. Hipoteze smo sprejemali oz. zavračali s stopnjo tveganja $\alpha = 5 \%$.

Rezultati raziskave so pokazali, da anketiranci (ne glede na spol) v največji meri (35,5 % vzorca) povezujejo fair play z upoštevanjem formalnih pravil igre. Najmanjši pomen (75 % vzorca) so pripisali upoštevanju fair playa na tribunah, športnemu navijanju. Ugotovili smo statistično pomembne razlike med spoloma v trditvi, ki se nanaša na spoštljiv in prijateljski odnos do tekmecev ter nekaterih trditvah o upoštevanju fair playa na šolskih športnih tekmovanjih v prid študentk. Statistično pomembno razliko smo ugotovili tudi med osnovno-šolskimi športnimi pedagogi, saj naj bi učitelji bolj poudarjali pomen zmage ($M=3,4$) kot njihove kolegice.

Anketiranci sprejemajo starše kot dober vzgled in vzor fair playa. Le-ti so jih tudi spodbujali na športnih tekmovanjih ter spremljali njihovo športno kariero. V okviru športnih klubov so se anketiranci naučili nastopati na športnih tekmovanjih s ponosom ($M=4,23$) ter čestitati tekmecev za zmago ($M=4,56$). Tisti, ki so trenirali izbrane športne panoge (atletika, gimnastika, ritmična gimnastika in ples) naj bi tudi bolje sprejemali drugačnost ($M=4,92$), se večkrat obnašali dostojanstveno - ne glede na dosežek na tekmi ($M=4,69$), ter bolj kulturno navijali ($M=4,31$).

S praktičnega vidika se nam zdi pomembna ugotovitev, da se športni pedagogi, trenerji in odgovorni za šport mladih na Ministrstvu za šolstvo in šport še premalo poslužujejo didaktičnih pripomočkov, kot je »Fair play tabla«, čeprav bi lahko skozi njena načela mladim bolje približali in predstavili vidik tekmovanja v duhu fair playa (1 anketiranec je podal približno pravilni odgovor). Enako velja za uporabo slovenske fair play zastave, ki ima še premajhno vlogo pri širjenju fair playa kot vrednote v športu (prepoznalo jo je 15 % vzorca).

ABSTRACT

The basic purpose of this diploma thesis was to study how students of Sports Faculty acknowledge fair play at school sports competitions, in so far that they, with taking an active part in sports, spread it's value. We were further interested in the way parents and sports teachers at elementary and highschool encourage fair play in students, since the passing on of sports ethics to children and youth is of great importance. Because a lot of adolescents are actively involved with sports in sports clubs, where coaches take an important part in shaping their personalities, we also investigated how sports clubs affect acceptance of fair play.

152 firstyear students of the Sports Faculty, generation of 2008/2009, took part in the research. They completed a survey which was constructed especially for this thesis. The surveying was conducted in February 2009. The results were analysed with SPSS 17.0 for Windows software. The basic statistic parameters were computed. We tested the hypotheses with one-way analysis of variance and Chi-square test at 5 % chance level.

Results indicate that the participants (regardless of gender) connect fair play largely (35,5 % of sample) with following formal rules of the game. They assigned the least importance (75 % of sample) to following fair play while cheering one's team on on the spectator stand.

The participants accept their parents as those they hold up as their fair-play role-models and who they look up to. The parents cheered on the participants on sports competitions and payed attention to their sport career. In sports clubs, the participants learned how to carry themselves on sports competitions with pride (M=4,23) and to congratulate the competitors for winning (M=4,56). Those who trained chosen sporting disciplines (athletics, gymnastics, rithmic gymnastics and dance) were more accepting of being different (M=4,92), more readily behaved with dignity (regardless of game achievement, M=4,69) and cheered in a more culturally acceptable way (M=4,31).

From a practical standpoint, we find as important the finding that sports teachers, coaches and powers-to-be at Ministry of Education and Sports still use didactical resources (e.g. the Fair-play-table) rarely, eventhough they could be used as a proxy to bring the spirit of fair-play in competitive sports closer to the young (1 the take survey gave the approximate a correct answer). The same goes for the fair-play flag usage, which still holds a minor part in promoting fair-play as a value in sport (It was recognized by 15 % of sample).

KAZALO

1. UVOD	10
2. PREDMET, PROBLEM IN NAMEN DELA	12
2.1 FAIR PLAY V ŠPORTU	12
2.1.2 SLOVENSKI IZRAZ ZA BESEDNO ZVEZO »FAIR PLAY«	14
2.2 VREDNOTE	15
2.2.1 ZMAGA KOT VREDNOTA OTROK V ŠPORTU? DA ALI NE?.....	18
2.3 MORALNI RAZVOJ	19
2.3.1 ZGODNJE OTROŠTVO.....	20
2.3.2 SREDNJE IN POZNO OTROŠTVO	22
2.3.3 MLADOSTNIŠTVO	26
2.4 VZGOJA	27
2.5 VZGOJA V DRUŽINI	29
2.6 ŠPORTNA VZGOJA	33
2.6.1 ŠPORTNI PEDAGOG	35
2.6.2 ŠOLSKA ŠPORTNA TEKMOVANJA	37
2.7 VZGOJA V ŠPORTNIH KLUBIH	41
2.7.1 UPOŠTEVANJE FAIR PLAYA V POSAMEZNIH ŠPORTNH PANOGAH	43
2.8 PROBLEM IN NAMEN	46
3. CILJI in HIPOTEZE	47
4. METODE DELA	48
4.1 VZOREC MERJENCEV	48
4.2 PRIPOMOČKI	49
4.3 POSTOPEK.....	50
5. REZULTATI IN RAZPRAVA	51
5.1 SLOVENSKI IZRAZ ZA BESEDNO ZVEZO »FAIR PLAY«	51
5.2 PREPOZNAVNOST SLOVENSKE FAIR PLAY ZASTAVE IN FAIR PLAY TABLE	52
5.3 FORMALNA IN NEFORMALNA KOMPONENTA FAIR PLAYA	55

5.4 UPOŠTEVANJE FAIR PLAYA ŠTUDENTOV IN ŠTUDENTK NA ŠOLSKIH ŠPORTNIH TEKMOVANJIH.....	60
5.4.1 UPOŠTEVANJE FAIR PLAYA NA ŠOLSKIH ŠPORTNIH TEKMOVANJIH GLEDE NA SPOL	61
5.5 SPODBUJANJE FAIR PLAYA S STRANI ŠPORTNIH PEDAGOGOVI	64
5.5.1 SPODBUJANJE FAIR PLAYA GLEDE NA SPOL ŠPORTNIH PEDAGOGOVI	66
5.6 SPODBUJANJE FAIR PLAYA V ŠPORTU S STRANI STARŠEV.....	69
5.7 VPLIV TRENIRANJA V ŠPORTNIH KLUBIH GLEDE NA ŠPORTNO PANOGO NA UPOŠTEVANJE FAIR PLAYA NA ŠOLSKIH ŠPORTNIH TEKMOVANJIH	70
6. ZAKLJUČEK	75
7. LITERATURA	78
8. PRILOGE	82
8.1 KORELACIJSKE TABELE	82
8.2 ANKETNI VPRAŠALNIK.....	86

1. UVOD

Način našega življenja in dela je privedel ljudi do velike odtujitve od športne kulture. Šport je odsev naših odnosov ter prepričanj v družbi. Razpad vrednot ter vedno večje zahteve po ustvarjanje novih, ki ne bodo temeljile na potrošništvu, strahu, sili in grožnji svetovnega uničenja, zahtevajo od nas tudi drugačno športno kulturo. Razmah športnega delovanja pri nas in v svetu, kateremu se skuša prilagoditi tudi potrošništvo, je najboljši pokazatelj premika v zavesti ljudi. Pri tem je poleg števila ljudi, ki se bodo ukvarjali s športno aktivnostjo, pomembna tudi kakovost teh dejavnosti v pomenu kakovosti življenja.

Mnogi vidijo šport kot možnost revitalizacije družbe, tudi družine, ohranjanja in izboljševanja zdravja, razvoja osebnosti, kot nov način gibalnega izražanja kulture ter preživljanja prostega časa, ki vodi k srečnejšemu in boljšemu življenju. Šport naj bi torej vseboval veliko vsebinskih vrednot za sodobnega človeka, za družbo in njeno prihodnost. Toda današnja družba, ki je usmerjena k potrošništvu, nosi v sebi vse večje zahteve po hitenju, vse večjem tempu dela in življenja, kar vodi k površnosti na vseh področjih. Tako se kvari kakovost življenja na račun količine. V ospredje prihaja tudi duševni dualizem, pod katerim na eni strani razumemo uspeh za vsako ceno ter na drugi vse večji strah pred neuspehom, in apoteoza zmage s prepričanjem, da zmaga ni vse, je edino, kar velja. Tak uspeh nima nobene prave cene, saj poraja patološki strah pred neuspehom, ki izničuje moralne in osebne razvojne funkcije športa, negotovost ter zavira razvoj ustvarjalnosti, ki pa je osnovna značilnost igre. Pojmovanje zmage kot premagati drugega, duhovno siromaši zmagovalca in poraženca, h krati pa zastrepnja medosebne odnose udeležencev.

Na predhodno razlago se moremo zamisliti ter stremeti k izboljšanju stanja med mladimi, na katerih bo slonela prihodnost športa v luči fair playa. Upreti se moremo na osnovna načela fair playa ter pri tem izpostaviti pomen upoštevanja pravil igre, vloženega truda, v ospredju naj prevladuje medsebojno spoštovanje, poštenost do sebe in drugih, prijateljstvo, igra kot svobodna, ustvarjalna, fiktivna, neproduktivna ter nepredvidljiva vendar omejena in predpisana dejavnost ter ne toliko pomen zmage.

Fair play predstavlja bistveno značilnost športa mladih, katerega bi morali biti deležni že od majhnih nog v okviru družine. Znotraj družine posameznik postavi temelje za kasnejše življenje, tudi na področju športa. V zadnjem času prav zaradi dejstva, da šport dobro vpliva na bio-psiho-socialne sposobnosti otroka, starši vključujejo le-te vse več v športne klube. Tudi v športnih klubih naj bi bil poudarek na fair playu in ne na dosežkih. Pri vstopu v šolo pa naj bi otrok osnove fair playa v športu pridobil v okviru športne vzgoje. Športna vzgoja s primerno izbranimi vsebinami, organizacijo dela ter učiteljevim pristopom predstavlja eno najpomembnejših sredstev za oblikovanje posameznikove osebnosti in medosebnih odnosov. Športni pedagog naj bi s svojim vzgledom, dejanji, pogovori seznanil varovance s pomenom fair playa v športu ter jim tako omogočil v njem doživeti radost, veselje, zadovoljstvo, dobre medosebne odnose,.... Naj pa poudarimo, da imajo pri uveljavljanju fair playa v športu pomembno funkcijo vsi v njem delujoči, od tekmovalcev, športnih pedagogov, trenerjev, staršev, navijačev, sodnikov, organizatorjev, medijev,.... Čeprav smo se mi osredotočili na vpliv fair playa v športu s strani staršev, športnih pedagogov, trenerjev v okviru športnega kluba ter sprejetje le-tega pri študentih in študentkah 1. letnika Fakultete za šport.

Za diplomsko delo sem izbrala to temo, saj se mi zdi pomembno poznavanje sprejetje fair playa v športu študentov Fakultete za šport. S prizadevanji skozi njihov študij lahko vplivam na sprejetje le-tega pri njih ter s tem tudi na vse njihove varovance v športu. Preko funkcije starša, športnega pedagoga, trenerja, strokovnjaka na področju rekreacije bomo prenesli svoje vrednote na mlajše, kateri pa naj bodo deležni športa, ki jim bo res bogatil njihova življenja.

Prav zaradi vzgoje ne samo na športnem področju, katere sem bila deležna v okviru družine, šole in športnega kluba, se zavedam pomembnosti le-te za razvoj posameznika v njegovi želeni smeri.

»Tako kot je bila meni »postlana« pot v smeri lastnih ciljev, naj bo tudi ostalim.«

2. PREDMET, PROBLEM IN NAMEN DELA

2.1 FAIR PLAY V ŠPORTU

Fair play predstavlja zraven motorike, igrivosti in tekme, nujnost modernega športa, ki se je začel uveljavljati konec 17. stoletja v Angliji. Z razvojem je pomen športa prehajal od temeljnega namena kot je uživanje človeka v gibanju do planetarne razsežnosti, vključenosti v področje politike, ekonomije ter s tem tudi v našo družabno življenje (Cerar, Hosta in Šugman, 2002).

Po definiciji¹, ki jo je v Športnem manifestu zapisal Mednarodni svet za športno znanost in telesno vzgojo, šport brez fair playa ni več šport (Pinter in Smrdu, 2002). Tudi Smrdu, Pinter in Hosta (2005) ugotavljajo, da tako kot je človek skupek biološkega, družbenega, samo-aktualizacijskega, je šport enotnost motoričnega in etičnega. Brez druge komponente torej šport ni popoln, ni pravi šport. Tudi beseda šport naj bi sama po sebi bila sinonim za fair play. Ko omenjamo šport, hkrati mislimo na šport v duhu fair playa, saj brez te komponente sploh šport naj ne bi bil šport. Včasih so tudi izraz »obnašajmo se športno« povezovali z enakopravno, spoštljivo, pošteno, odkrito,...tako udeležencev na igrišču kot izven njega (Macura in Prevc, 2005).

V športu vsebuje fair play svojo formalno komponento, ki se navezuje na konstitutivna pravila igre, ter neformalno komponento, katera ima podstat z regulativnimi pravili. Formalna komponenta fair playa predstavlja ožji pomen tekmovalnega športa, katerega je možno izvajati le ob upoštevanju pravil igre. Torej formalna komponenta zahteva spoštovanje pravil igre (Lukšič, 2002). A fair play je mnogo več. Fair play je način, kako športnik pošteno igra, gledalec kulturno navija, sodnik pravično sodi, trener spoštljivo vodi,... (Fleischman, Hosta in Smrdu, 2004). Gre zlasti za tisto v ravnanje v športu, ki ni predpisano s pravili, a ga športnik vseeno

---

¹ Šport je opredeljen kot »vsaka telesna dejavnost, ki ima značaj igre in obsega možnost boja samega s seboj, z drugimi ali prvinami narave. Če ima ta dejavnost značaj tekmovanja z drugimi, jo je treba izvajati v viteškem duhu. Ni športa brez Fair playa.«

stori oz. opusti. (Bergant Rakočević, 2002). To je predvsem pomen neformalne komponente, ki meri moralno dobro, in se nanaša na spoštovanje tekmovalcev in na vrline, ki naj bi vodile športnike (Lukšič, 2002). Po Lolandu (1990, v Smrdu idr., 2005) se neformalen fair play nanaša na odnos do igre, značilnosti le-tega pa so:

- Ideja, da so tekmeču omogočene enake možnosti za zmago ali poraz.
- Ravnanje z drugimi s spoštovanjem. Tekmec naj ne bi bil sovražnik, zato je potrebno z njim ravnati kot s sorodnim človeškim bitjem.
- Igranje proti tekmečem s podobnimi sposobnostmi in spretnostmi za igranje.
- Prepričanje, da obe strani igrata s popolno predanostjo, ki se kaže v ustrezno osredotočenosti na notranje cilje specifične igre.

Fair play velja za sinonim za norme, ki jih zahteva športna morala kot splošno zaželeno obnašanje v družbi (Smrdu idr., 2005). Moralna načela se spreminjajo. Kar je v eni družbi edino prav in moralno, je lahko v drugi prepovedano. Družba skozi moralna načela in norme predstavlja kažipot posamezniku, kako naj uravna svoje delovanje. Skozi moralni razvoj z moralnim presojanjem posameznik spozna, kaj je z družbenega in človekovega osebnega stališča dobro ali slabo, pravilno ali napačno. V zgodnjem otroštvu otrok prevzame moralna stališča od staršev, bližnjega okolja, kasneje vzgojiteljev, učiteljev, trenerjev,..., ter jih sproti ponotranja na osnovi razmišljanja in izkušenj, nekatere spremeni in prilagodi, le druge zavrne. S tem si posameznik zgradi svoj etični kodeks (Musek, 1993). Od posameznikovega etičnega kodeksa pa je odvisno, kako le-ta ravna v določenih situacijah na in izven igrišča, čeprav pravila niso zapisana niti dogovorjena. Kljub ponotranjeni vrednoti športa, fair playa, lahko okoliščine posameznika privedejo do drugačnega ravnanja in vedenja kot mu narekujejo njegove sprejete vrednote.

Leta 1962 je Miro Cerar nastopil v finalu s sestavo na konju z ročaji na svetovnem prvenstvu v Fučkovi dvorani v Pragi. S tekmovalcem Borisom Šahlinom sta izvedla vaji brez napak, a je Šahlin dobil od sodnikov višjo oceno kljub temu, da je bila vaja Mira Cerarja po težavnosti in izvedbi boljša. Ozračje je bilo naelektreno zaradi protestov s strani publike. Miro Cerar pa je pristopil k Šahlinu ter čestital, saj je vedel, da je opravil vajo tako kot je želel. Niti Cerar niti Šahlin nista s svojim obnašanjem spodbujala gledalcev. S svojo strpnostjo sta pripomogla, da se je dogodek odvil

mirno, brez pretresov, čeprav so nato sodniki spremenili ocene ter razglasili Mira Cerarja za zmagovalca (Cerar idr., 2002).

To je primer fair playa brez pravil in navodil, vedenja o njegovem pomenu, le preprosto in učinkovito vedenje in ravnanje »pravega« človeka z osebnostjo.

2.1.2 SLOVENSKI IZRAZ ZA BESEDNO ZVEZO »FAIR PLAY«

Po mnenju mnogih ima fair play izvor v angleški viteški in kasneje gentlemanski kulturi obnašanja. Izraz so uporabljali za opis prijetne, prijazne, lepe dame »fair lady« in če potem iz tega sklepamo, bi lahko bil prevod fair playa v slovenski jezik tudi lep šport oz. tekma (Smrdu idr., 2005). A besedno zvezo »fair play«, prav zaradi njenega univerzalnega pomena, še nismo prevedli v slovenski jezik, saj je težko najti primeren termin za tako širok pojem. Fair play se namreč ne uporablja samo na športnem področju, temveč sega tudi na ostala področja življenja. V Slovarju slovenskega knjižnega jezika zasledimo:

»**fair play**² fair playa [fêr pléj] m (ê-ê) šport. *pravilni odnosi do soigralcev pri igri, tekmi*: igralec ne sme nikoli pozabiti na načelo fair playa; pren. nasprotno politično stranko so pozvali, naj se ravna po enakem fair playu kot oni« (SSKJ, 2008).

»**fair** [fêr] prid. neskl. (ê) pog. *ki je v skladu z določenimi normami, pravili, spodoben, pošten*: vedno je bil fair do nje; sodnik je bil zelo fair; fair igra; prisl.: borite se, igrati fair / v povedni rabi to ni fair« (SSKJ, 2008).

V slovenski terminologiji tudi večkrat zasledimo dobeseden prevod fair playa, *poštena igra*. Le-ta po mnenju strokovnjakov ni primeren, saj z njim preveč omejimo njegov pomen, ki se nanaša tudi na splošne moralne norme in humanost v odnosih. Fair play namreč predstavlja na eni strani medsebojno spoštovanje, pravično delitev pridobljenih koristi, dobronamernost v dejanjih in neškodljivost posledic, na drugi pa kreposti kot so preudarnost, pogum in sočutje (Fleischman, Hosta, Smrdu, 2004).

---

² Uporaba angleškega termina v slovenskem jeziku.

Leta 2003 je nogometna zveza UEFA uporabila geslo fair play= respect (poštena igra je spoštovanje) tako napisanih kot nenapisanih pravil igre. *Spoštovanje* je pomembna komponenta fair playa, a sam izraz ga tudi ne pojmuje v celoti (Žiberna, 2003). Besedno zvezo »fair play« so skušali že od devetdesetih let prejšnjega stoletja zamenjati s slovenskim izrazom - *športno obnašanje*. Izraz športno obnašanje naj bi zajemalo širše razmišljanje v športu, saj naj bi bilo samo športno obnašanje sestavni del športne igre in tekmovanja. Zaradi tega mišljenja so nadomeščali besedno zvezo »fair play« s slovenskim izrazom športno obnašanje (Reberšak, 1999). Slovenski izraz športno obnašanje zasledimo tudi v uporabi v Učnem načrtu športne vzgoje za osnovno šolo³. Kasneje pa tudi termin športno obnašanje naj ne bi po mnenju strokovnjakov s področja fair playa dovolj dobro definiral besedne zveze »fair play«, saj le-ta zajema tudi način razmišljanja in ne samo obnašanja (Smrdu idr., 2005). V slovenskem pravnem redu in slovenski terminologiji bi še najbolj ustrezal izraz *pravičnost*, kateri pa se v športni terminologiji ni oprijel. Kako naj vemo, da nekdo ni ravnal pravično, če pa le-to nikjer ni predpisano s pravili. Moralno dobro je namreč povezano s kulturo okolja ter se spreminja od kraja do kraja ter s tem od ljudi do ljudi. Etika posameznika pa je odvisna samo od njega samega.

Vsi podani slovenski izrazi se enačijo s fair playem, a posamezno ga termini ne definirajo v vsej njegovi širini. Pravičnost, poštenost, smisel igre in »duh športa« so zaenkrat najpogostejši izrazi, ki se pojavljajo v literaturi.

2.2 VREDNOTE

Vrednote lahko po Museku (2005) opredelimo kot »posplošena in relativno trajna pojmovanja o ciljih in pojavih, ki jih visoko cenimo, se nanašajo na široke kategorije podrejenih objektov in odnosov in usmerjajo naše interese in vedenja kot življenjska vodila.« Za njih je značilno, da imajo značaj popolnosti ter da so naučene po principu »vse ali nič«. Obravnava se jih kot dokaj nespremenljivo področje, a se skozi razvoj in osebne izkušnje posameznika razvojna hierarhija vrednot spreminja in spet

---

³ Splošna izhodišča športne vzgoje; v Kovač, M. in Novak, D. (2001): Učni načrt. Športna vzgoja. Osnovnošolsko izobraževanje, str. 5.

oblikuje. Tako so mladostniki bolj usmerjeni k hedonskim vrednotam, ki so povezane s težnjo po materialnem in čutnem uživanju. Kasneje postanejo posamezniku pomembne potenčne (vrednote moči, ugleda in dosežkov) in moralne vrednote (značajske vrednote, poštenost, etično ravnanje, demokracija, svoboda, sodelovanje, spoštovanje, pravičnost,...), v starosti pa se usmeri k izpolnitvenim vrednotam (samoaktualizacija, estetske, spoznavne, verske, kulturne vrednote, duhovna in osebna rast, doživljanje ljubezni in življenjskega smisla) (Musek, 2005).

Mi se bomo osredotočili na moralne vrednote, katere Kretchmar (1994, v Smrdu idr., 2005) deli glede na vsebnost moralne komponente na **ne-moralne**: užitek, znanje, varnost, denar, imetje, moč, slava in zmaga,... (gre za stvari, ki jih želimo od življenja in jih hkrati poudarja kapitalizem, zahodni svet) ter **moralne**: poštenost, lojalnost, spoštovanje, pravičnost, resnicoljubnost, iskrenost, sodelovanje, naklonjenost, razsodnost, pogum,... Moralne vrednote imajo relativno vrednost v krepostnih dejanjih. Označuje se jih kot določene osebnostne poteze in človeške motive. Gre pa tudi za značilnosti ali dispozicije, ki jih spoštujemo in z njimi opisujemo tisto, kar enačimo z moralno dobro osebo. Moralne vrednote so notranje, subjektivne in torej niso merljive v objektivni smeri.

Pri moralnem presojanju posameznika je pomembna konkretizacija moralnih vrednot. Na naše odločitve hkrati direktno vplivajo tudi ne-moralne vrednote, zato tudi naše obnašanje ni vedno usklajeno s sprejetimi moralnimi vrednotami. Vrednote sprožijo zaželeno obnašanje, kadar je posameznik trdno odločen, da se bo ravnal po njih. S trdnimi vedenjskimi namerami bo naše obnašanje le malokrat odstopalo od naših vrednot (Musek, 2005).

Šport v prvi vrsti predstavlja sredstvo za doseg splošnih in specifičnih družbenih in individualnih ciljev, na drugi strani pa lahko športniku pomeni osebno vrednoto. Tušak in Tušak (2001, v Smrdu idr., 2005) pravita, da ima šport določene vrednote z dejansko osnovo, a hkrati mora zadovoljiti in koristiti športniku, da ga lahko ta sploh občuti kot vrednoto. Ker imajo športniki različne interese ter tudi cenijo različne vrednote, različno dojemajo in doživljajo šport ter vrednote njegovega tekmovanja.

Med najpomembnejše vrednote športa (poštenje, lojalnost, vztrajnost, premagovanje bolečine, radodarnost) Breivik s citiranjem R. Holta omenja tudi fair play

↳ pustiti, da prevlada pravičnost in enakost ter dati vsakemu enake možnosti, da pokaže najboljše (Soerensen, 2002).

Uspeh, denar, zmaga so predvsem vrednote v vrhunskem športu, a v športu mladih želja po dokazovanju. Nekdo, ki ni dober v matematiki, se lahko s svojimi gibalnimi sposobnostmi dokaže na šolskih športnih tekmovanjih, v kar ga včasih vodi v individualizem ter ne spoštovanje sodelujočih,... Dokazovanje mladostnikov je pomembno za njihovo samopodobo, zato lahko tudi tukaj zasledimo, da nekdo, ki ima vgrajen fair play v vrednotni sistem, po njem ne poseže zaradi samopotrjevanja v družbi oz. vpliva ne-moralnih vrednot.

Vrednote se spreminjajo od športne panoge, v času, kraju, saj so povezane z družbenimi in kulturnimi vrednotami. Kapitalistično nastrojen svet poudarja vrednote: užitek, znanje, varnost, denar, imetje, moč, slava, zmaga,..., ki so materialistično osnovane. Le-te so vidne tudi v športu, predvsem vrhunskem, ki preko medijev vpliva na kulturo športa otrok in mladine. Pri športu otrok in mladine naj bodo raje v ospredju športna udeležba, uživanje v igri, tekmi, socialna interakcija, učenje veščin in ne zmaga, katere otroci od 4. do 8. leta starosti ne doživljajo kot potrebo (Smrdu idr., 2005).

»Vrednote bolj polovimo kot se jih naučimo.«

(Gough, 2003, str. 77)

Ljudje prevzemajo naša stališča in vedenja, a mi tudi sami prevzamemo stališča in ravnanja naših vzornikov, ki jih občudujemo. Sami h krati predstavljamo vzornika ter osebo, na katero vplivajo vzorniki. Ljudje večkrat lovijo in polovijo vrednote, ki so okrog njih – dobre in slabe – pa če to vidijo ali ne. Mladi tako prevzamejo tudi vrednote njihovih vzornikov - športnikov. Le-te lahko pustijo negativne ali pozitivne posledice na mladih. Mladi bi tako npr. kot njihovi kolesarji idoli použili poživilo, če bi jim le-to omogočilo doseganje vrhunskih ciljev (Soerensen, 2002).

»Ker sem vzornik, moram narediti vse, kar je v moji moči, da sem dober vzornik.«

(Gough, 2003, str. 80)

Vsak od nas je vzornik komu. Biti vzornik pomeni, da vplivamo na mlajše od sebe, ki se učijo od nas, nas poslušajo, gledajo, spodbujajo, smo jim torej vzor kot bratje, sestre, starši, vzgojitelji, učitelji, vrstniki, športni pedagogi, trenerji, športniki,... O tem kakšni vzorniki smo, pa je odvisno od naših dejanj, vzgleda, ali vplivamo na stališča in obnašanje ljudi dobro ali slabo, ali smo dobra, športna, etična oseba (Gough, 2003).

2.2.1 ZMAGA KOT VREDNOTA OTROK V ŠPORTU? DA ALI NE?

Potrebno se je zavedati, da neka stvar, pojav ali cilj sam po sebi ne pomeni vrednote. O vrednotah lahko govorimo, kadar posameznik vloži energijo in napor za doseg le-teh. Predstavljajo torej vrsto motivacijskih ciljev, ki so osnovni, a hkrati zelo cenjeni (Smrdu idr., 2005). Pri otrocih poznamo različne faze motivacije za dosežek in tekmovalnost.

V fazi *avtonomne kompetence*, do 4. leta starosti, otroci niso zainteresirani za tekmovanje in primerjavo z drugimi. Njihov cilj je, da določeno gibanje, nalogo osvojijo. Usmerjeni so na obvladovanje svoje okolice in preverjanje lastnih zmožnosti. V tej fazi se torej naj ne bi pojavljale oblike kršenja fair playa, saj otroci niso osredotočeni na zmago in njeno doseg ne glede na način ali je ta fair ali ne.

Sledi faza *socialne komparacije*, okrog 5. leta starosti, znotraj katere se že pojavi motivacija po tekmovalnosti, saj začnejo otroci svoje sposobnosti neposredno primerjati z drugimi. Najintenzivnejši razvoj doseže v času vstopa v šolo, zato je še kako pomembno, kdo znotraj vzgojno-izobraževalne institucije predstavlja otroku vzgled pri upoštevanju fair playa pri primerjanju in tekmovanju z drugimi.

V tretji fazi, *integrativna faza*, zavzame mladostnik vedenje o tem, kdaj je primerno tekmovati z drugimi ter kdaj se nasloniti na osebne standarde za oceno uspešnosti in napredovanja. V tej fazi imata ključno vlogo trener v športnem klubu ter športni pedagog, ki lahko usmerita motivacijo mladostnika predvsem v doseganje gibalnega osebnega maksimuma ali v rivalstvo in doseganje rezultatov na tekmovanjih. Motivacijsko vzdušje, ki je usmerjeno v nalogo, je bolj zdravo in učinkovito. Otroci in mladostniki znotraj njega razvijajo sodelovanje, samozaupanje, naučijo se vrednotiti napor, uspeh definirajo širše, čutijo se pristojne in zadovoljne, razvijajo trajno motivacijo za ukvarjanje s športom. V nasprotju pa usmerjenost v lastno potrjevanje s primerjanjem drugih lahko pri otrocih povzroči večjo anksioznost, dvom v samega sebe, močni stres, izgubo samozaupanja, povečevanje zmage, negativen odnos do športa, izgubo notranje motivacije, zmanjšanja uživanja in zadovoljstva, kar pa lahko privede do negativnih posledic za zdravje (Bačanac in Škof, 2007).

Ker je za oblikovanje posameznih vrednot, potrebna določena zrelost posameznika, zmožnost abstraktnega mišljenja ter generalizacije, pri otrocih do desetega leta starosti sploh ne moremo govoriti o vrednotah. Otrok je komaj pri desetih letih sposoben oblikovanja lastnih sodb ter tudi takrat svoje egocentrične relacije komaj spremeni v bolj socialne. Ko pa se pojavijo vrednote v motivaciji in vrednostnem sistemu športnika, imajo le-te velik in pomemben vpliv na njegovo športno kariero (Smrdu idr. 2005). Zato je v tem obdobju še kako pomembno, da otroke in mladostnike v športu vodijo izobraženi trenerji in športni pedagogi s trdno osebnostjo in značajem.

2.3 MORALNI RAZVOJ

Moralni razvoj je proces, skozi katerega posameznik osvaja in ponotranja družbene sprejete standarde pravilnega vedenja ter skuša skozi ocenjevanje pravilnosti in nepravilnosti ravnanja ljudi v socialnih situacijah razviti in uravnati svoje vedenje (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

V nadaljnji razpravi smo se osredotočili na moralni razvoj v obdobju zgodnjega otroštva od tretjega do šestega leta starosti, srednjega in poznega otroštva v obdobju od šestega do enajstega leta starosti ter obdobje mladostništva (Zupančič, 2004).

2.3.1 ZGODNJE OTROŠTVO

Obdobje zgodnjega otroštva traja od 3. do 6. leta starosti. V tem obdobju postane čustveno doživljanje in izražanje vse bolj uravnoteženo in socialno sprejemljivo. Otroci k temeljnemu prepoznavanju in razumevanju čustev dodajo zavedanja, da lahko doživljajo več čustev hkrati. S pojavom prosocialnega vedenja; vedenje, katerega namen je pomagati drugemu; lahko otroci zavzamejo perspektivo drugega, njegove čustvene reakcije, misli, motive in vedenje. Prosocialno vedenje otroka je najverjetneje posledica njegovega vedenja in osebnostnih lastnosti. Bolj sociabilni, asertivni, manj plašni, manj impulzivni in dominantni otroci pogosteje nudijo pomoč drugim. To je značilno tudi za otroke, ki učinkovito rešujejo medosebne konflikte ter so sposobni empatičnega vedenja (Eisenberg, 1988; Harris, 1996, v Kavčič in Fekonja, 2004). Otroci, katerim starši zaupajo določene naloge, skrb za živali, prej razvijejo prosocialne spretnosti kot sta sodelovanje in nudenje pomoči. Prav starši so tisti, ki predstavljajo otroku model in vir standardov vedenja. Če starši nudijo pomoč drugim ljudem, spodbujajo k izobraževanju, ki poudarja sodelovanje, medsebojno delitev ter spodbuja nudenje pomoči, bodo otroci prej razvili prosocialno vedenje.

V zgodnjem obdobju začne otrok tudi pojmovati pravilno in napačno vedenje socialne skupine, v kateri živi, ter si skozi spoznavne procese razlaga vedenjske vzorce. Temu so priča tudi rezultati raziskav razumevanje avtoritete (Nucci in Smetana, 1996; Killen in Smetana, 1999, v Marjanovič Umek in Zupančič, 2004), ki kažejo, da predšolski otroci ne smatrajo zahtev in pravil odraslih kot absolutno pravilne, temveč se sprašujejo tudi o njegovi upravičenosti. V četrtem letu starosti otroci že razlikujejo med pravili z moralnega, konvencionalnega in osebnostnega področja (Ardila-Rey in Killen, 2001; Killen in Smetana, 1999; Nucci, 1996; Turiel, 1998, v Marjanovič Umek in Zupančič, 2004). Moralna pravila vključujejo vsebine pravičnosti (nepravično deljenje stvari), blagostanje in pravice ljudi (povzročanje škode) ter so splošna in neodvisna od konteksta, v katerem jih uporabljamo. Konvencionalna pravila pa se

nanašajo na regularnost vedenja ljudi (slog oblačenja, vedenje pri mizi, rituali v socialnih interakcijah). Kršenje moralnih pravil pojmujejo kot bolj resno od kršenja konvencionalnih pravil. Vzrok le-temu je, da so konvencionalni prekrški čustveno bolj nevtralni kot moralni, pri katerih neposredno zaznamo čustveno stanje prizadetega. Osebna pravila so stvar posameznika in naj jih torej ne bi uravnavali odrasli. Ta pravila ne vplivajo na dobrobit ter pravice ljudi, hkrati pa ne motijo delovanje skupine (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

V zgodnjem otroštvu imajo veliko vlogo pri socializaciji starši, vzgojitelji v predšolskem obdobju, sorodniki ter družba, ki skozi vedenjske vzorce in modele podkrepijo pozitivno in negativno ravnanje otrok. Tako otrok dobi konkretne izkušnje o dobrem (prav) in slabem (narobe). Preko socialnega učenja se otroci poistovetijo s tistimi, na katere so navezani, so jim naklonjeni, so v svojem ravnanju učinkovitejši. Z nagrajevanjem otrokovega ravnanja, ki je z vidika družbe odobreno, otrok poveže s pojmom pravilnega ter skozi občutke zadovoljstva takšna ravnanja spremeni v navade. V primeru kaznovanja otrok zazna dejanje kot neprijetno, zato se ga začne izogibati. Za otrokov moralni razvoj je pomembno, da spozna povezavo med dejanji in posledicami, do katerih pride zaradi dejanj (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004). Učenje moralnega vedenja otrok poteka preko konkretnih izkušenj s pogojevanjem, socialnem posnemanjem, razumevanjem ter na podlagi otrokovih empatičnih odzivov na čustvena stanja prizadetih v situacijah kršitev moralnih pravil (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

V tem obdobju, ko se otrok oblikuje in osvaja pravila vedenja, v katerih okoliščinah jih sme uporabljati, imajo najmočnejši vpliv nanj vzori. Otrokovi največji vzor so starši, katere skuša tudi posnemati, zato je pomembno, da so starši ozaveščeni o moralnem ravnanju. Pri odraslih otrok spozna, kaj je primerno in kaj ne. Še vedno velja rek: »Kakršen oče, takšen sin,«, pa čeprav raziskave dokazujejo, da na otrokov osebnostni razvoj vplivajo številni dejavniki, s katerimi pride otrok, mladostnik v interakcijo (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

2.3.2 SREDNJE IN POZNO OTROŠTVO

Srednje in pozno otroštvo traja od 6. do 11. leta starosti. V tem obdobju otroci postopno spoznajo, da lahko na moralna dejanja gledamo z različnih perspektiv ter da so namere za dejanja pri presojanju moralnega dejanja pomembnejša kot objektivne posledice dejanj samih. Razvoj moralnega presojanja pa se ne konča na avtonomni stopnji, temveč se nadaljuje v mladostništvo in odraslost (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

Za predstavitev moralnega razvoja se bomo oprijeli Kohlbergove teorije o moralnem razvoju, ki naj bi zavzemal razvoj razumevanja družbenih norm, pravil, zakonov, vzajemnosti v medosebnih odnosih in temeljnih moralnih pojmov (enakost, pravičnost). Moralno presojanje poteka v šestih stopnjah, po vrstnem redu posameznikovega razvoja, od prve v smeri vse večje diferenciacije le-tega. Razlike med posamezniki, skupinami, kulturami se pojavljajo v hitrosti stopenjskega razvoja in stopnji, na kateri se posameznikov razvoj moralnega presojanja sklene. Končna zavzetost stopnje moralnega presojanja pa ni nujno, da se zaključi na zadnji najbolj kompleksni stopnji. Po dve kakovostni različni stopnji moralnega presojanja sta združeni v raven moralne usmerjenosti, in sicer v predkonvencionalno, konvencionalno, postkonvencionalno raven (Kroflič, 1999).

PREDKONVENCIONALNI NIVO prevladuje do otrokovega 9. leta starosti⁴. V tem nivoju so posameznikove moralne odločitve pretežno egocentrične in hedonistične ter temeljijo na skrbi zase, lastnih interesih, strahu pred kaznovanjem, anticipaciji nagrade in materialnih posledicah. Primer: »Če dva otroka razbijeta vazi, bo bolj kriv tisti, ki je razbil večjo vazo.« Za 1. stopnjo predkonvencionalnega nivoja (stopnja poslušnosti ali strahu pred kaznovanjem) je značilno posameznikovo egocentrično dojemanje sveta. Ker posameznik ni sposoben dojeti interese drugih, mu tudi ni mar za njih. Pri moralnem presojanju prevladuje strah pred kaznovanjem in nagnjenost k poslušnosti. Posameznik ustreže po položaju močnejšemu in vplivnejšemu, saj se boji neugodnih posledic ali kaznovanja. Kot dobro opredeljuje tisto, kar je v skladu s

---

⁴ Starostna norma predstavlja samo orientacijo, saj posamezniki različno hitro prehajajo med stopnjami. Pojavljajo se pa tudi razlike v zadnji doseženi stopnji moralnega presojanja. Tako lahko imamo tudi 40-letnika na nivoju predkonvencionalne moralnosti.

konkretnimi predpisi in prepovedmi avtoritete in ne sprejema možnosti, da ima vsak posameznik lasten pogled na to, kaj je pravilno in kaj napačno. Pomen kršitve pravil je neodvisen od posameznikovih motivov in potreb. Njegovo moralno presojanje je podobno razumevanju sveta, ki je predvsem konkretno - fizično. Tudi za 2. stopnjo (instrumentalna relativistična stopnja) je še vedno značilno individualistično stališče, čeprav se posameznik že začne zavedati potreb drugih ljudi. Čeprav še vedno deluje v smislu zadovoljevanja lastnih potreb in interesov, že dopušča, da to počno tudi drugi. Zanj je prav in pošteno tisto, kar velja za enakovredno menjavo («ti meni, jaz tebi»). Želje drugih posameznik torej upošteva le v uporabnem smislu - »posodil ti bom to, če ti meni posodiš ono.« Tukaj gre za izmenjavo moči, privilegijev ter ne za lojalnost in pravičnost. Univerzalnosti in vzajemnosti moralnih načel pa še posameznik vedno ne dojema (Kroflič, 1999).

Znotraj **KONVENCIONALNEGA** nivoja moralnega presojanja pa posameznik skuša zadovoljiti socialna pričakovanja, družbena pravila, norme ter uskladiti svoje ravnanje skladno z le-temi. Pojavi se močna želja po vzdrževanju, podpori in opravičevanju družbenega reda. Primer: »Krasti se ne sme, ker si odgovoren do družbe. Drugače si kriminallec.« Posameznik začne tudi priznavati pravice drugih ljudi. Za 3. stopnjo konvencionalnega nivoja je značilna usmerjenost k medsebojnemu ujemanju. Pravilnost ravnanje ocenjuje na podlagi, ali ga drugi odobravajo, saj je potrebno zadostiti pričakovanjem in zahtevam naše socialne skupine. Pojavi se tudi potreba, da je posameznik v svojih in drugih očeh videti »dober.« Za to stopnjo je tudi značilno »zlato pravilo moralnosti« - »nikoli ne stori ničesar, kar ne želiš, da drugi stori tebi« ter želja po ohranitvi pravil in avtoritete. Pri presojanju kršitve so važni motivi, dober namen pa pomeni oprostilno okoliščino. S socialnega vidika je pomembno, da je zavedanje skupnih čustev, dogovorov, strinjanja in pričakovanj pomembnejše kot osebni trenutni interesi. V 4. stopnji (usmerjenost k zakonitosti in redu) je poudarjena potreba po socialnem redu in upoštevanju predpisov, vendar se posameznik še ne sprašuje o smislu zakonov in dolžnosti. Le-te sprejema kot zunanje, avtoritativne smernice, ki veljajo za vse enako, ne glede na okoliščine. Zakone je potrebno spoštovati, razen v izjemnih primerih, ki so v očitnem nasprotju z ostalimi sprejetimi družbenimi dolžnostmi. Posameznik tudi loči moralna pravila in dolžnosti referenčne skupine. Moralno je zanj tisto, kar družba pojmuje in sprejema kot pravilno in dobro. Kršenje zakona pri posamezniku povzroča osebno krivdo. Na osnovni in srednji

stopnji šolanja naj bi po Kohlbergovih praktičnih pedagoških eksperimentih preko institucionalnega vzgajanja dijak dosegel četrto stopnjo moralnega razsojanja. Nadaljnje stopnje dosežejo le redki odrasli (Kroflič, 1999).

POSTKONVENCIONALNO MORALNOST dosežejo le redki posamezniki okrog 30. leta starosti. Posameznikov pristop k problemom temelji na samostojno izbranih načelih pravičnosti, ki imajo splošno veljavnost, in ne več na sebičnih potrebah ter v skladu z drugimi in družbeno strukturo. Primer: »Krasti je neopravičeno, razen če se pojavijo izjemne okoliščine, ki jih zakon v svoji osnovi ne obravnava (npr., da se s tem reši človekovo življenje).« Človek se na 5. stopnji že zaveda, da imajo ljudje različne vrednote in mnenja in da je večina njihovih vrednot in pravil odvisna od skupine, v kateri se posameznik giblje. Ta relativna pravila ponavadi predstavljajo družbeni dogovor, ki ga je potrebno upoštevati kot nepristranskega. Nekatere vrednote in pravila (življenje, svoboda) pa je potrebno upoštevati v vsaki družbi, ne glede na mnenje večine oz. avtoritete. Zakoni in obveznosti morajo temeljiti na racionalni presoji splošne koristnosti, ki je usmerjena na dobrobit širše skupnosti. Zakon posameznik sprejema tudi kot nekaj spremenljivega, saj se lahko ta v skladu z družbenim dogovarjanjem prilagaja in spreminja. Spremembe zakona pa naj bi temeljile na konsenzu, racionalni uporabnosti ter upoštevanju družbene uporabnosti. Na 6. stopnji se po Kohlbergu posameznik zave univerzalnih etičnih načel. Posameznik si postopoma sam izoblikuje etična načela, s katerimi lahko uravnava svojo dejavnost, ne da bi si pri tem moral pomagati s predpisi in prepovedmi. Posamezni zakoni in družbeni dogovori pa običajno veljajo, ker temeljijo na univerzalnih moralnih načelih. Če pride do konflikta med načelom in zakonom, posameznik upošteva svoje načelo. Ob kršenju zakona prostovoljno sprejme kazen, da bi družbi dokazal, da so določena načela pomembnejša od zakonov. Za to stopnjo je značilna človekova racionalna vera v veljavnost univerzalnih moralnih načel (pravičnost, enakost človekovih pravic, spoštovanje človekovega dostojanstva) in občutek lastne privrženosti tem načelom (Kroflič, 1999).

Kohlberg pa moralno presojanje tudi deli na podstopnji A in B, ki se lahko izražata na katerikoli stopnji. Na podstopnji A je posameznik bolj osredotočen na konkretno situacijo. Njegovi odgovori so ozko povezani z normami in okoliščinami v dani dilemi.

Na podstopnji B pa posameznik navaja splošnejše argumente ter presoja v smislu življenjskih vrednot, ki delujejo na splošni ravni.

Skupne značilnosti razvoja otrokovega moralnega razsojanja lahko po Kohlbergu opredelimo z naslednjimi trditvami:

- bistvo moralne vzgoje ni v prenašanju uveljavljenih moralnih norm, na katerih je utemeljena obstoječa kultura, temveč v podpori tistim osebnostnim potencialom, ki otrokom omogočajo vedno kompleksnejše in kompetentnejše moralno razsojanje in delovanje,
- vsak otrokov odnos do okolice in do soljudi lahko opredelimo kot moralen kljub izrazitejšemu individualističnemu stališču v prvotnih fazah,
- razvoj moralnega razsojanja je tesno povezan z avtoriteto in razvojem miselnih sposobnosti (Kroflič, 1999).

Predšolski in šolski otroci kršijo različna socialna in moralna pravila, zato ker ne vedo, kateremu pravilu ali standardu naj bi sledili. To se dogaja predvsem v novih situacijah, ko zaradi pomanjkanja izkušenj v moralnem ravnanju, ne znajo izbrati najprimernejšega pravila oz. norme. Problem se pojavi tudi, ko otrok ne ve, katerih norm in pravil, naj se po služi, saj je razcepljen med več socialnih pripadnostih, ki se med posameznimi skupinami razlikujejo. Velik vpliv na moralno presojanje ima tudi takratno čustveno stanje posameznika. Nekateri skušajo samo opozoriti nase in pritegniti pozornost ostalih, da zadovoljijo potrebo po samopotrjevanju (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

Kohlberg je način ocenjevanja moralnih dilem večkrat popravljaj, a dandanes se vedno bolj uveljavlja preizkus Jamesa Resta⁵. Test je sestavljen na podlagi štirisestavinske teorije in Kohlbergovega načina vrednotenja moralnih dilem. Sestavine predstavljajo štiri temeljne procese, nujno potrebne za pojav moralnega vedenja. Moralni razvoj po Restu ni rezultat enotnega procesa, čeprav eden lahko vpliva na druge. Procesu delujejo interaktivno, a ni nujno, da ima posameznik z visoko razvito eno sestavino tudi ustrezno razvite ostale. Interakcije med njimi so zapletene in se ne pojavljajo vedno po zaporedju. Vsak proces vsebuje različne načine

---

⁵ Vprašalnik moralnega presojanja (DIT); v Lamovec, T. (1994): Psihodiagnostika osebnosti 2, str. 187-198.

spoznavno čustvenih povezav, ki se povezujejo z moralnim vedenjem, a jih lahko obravnavamo le kot temeljne enote za analizo in spremljanje posameznih oblik moralnega vedenja v posamičnih situacijah (Lamovec, 1994).

2.3.3 MLADOSTNIŠTVO

Mladostništvo ali adolescenca je razvojno obdobje med koncem otroštva in začetkom zgodnje odraslosti. Razdelimo jo na tri podobdobja: zgodnje mladostništvo (od 11. do 14. leta), srednje mladostništvo (od 14. do približno 17. ali 18. leta) in pozno mladostništvo (od 18. do 22. ali 24. leta), katerih kronološke opredelitve so podane približno⁶. To obdobje velja za zelo burno, saj mladostnik išče osebno identiteto ter vzpostavlja svojo vlogo v družbi. Pred mladostnika okolje tudi postavlja vedno večje socialne zahteve. V tem obdobju je zelo pomembno potrpežljivo delo trenerja s športnikom, da le-ta ne izgubi motivacije za šport, saj je ta v veliki meri usmerjena v prijatelje in iskanje skupinske pripadnosti. V tem obdobju se tudi poveča možnost, da športnik preneha z ukvarjanjem s športom oz. pride do stagnacije športnikovega napredka (Kajtna in Tušak, 2007).

Za spoznavni razvoj v mladostništvu so značilne obsežne količinske spremembe, ki se odražajo na področju mišljenja kot večja kompetentnost pri reševanju intelektualnih problemov, ter kakovostne spremembe, ki se nanašajo na način mišljenja (Zupančič in Svetina, 2004). Zaradi dozorevanja možganov začne mladostnik sklepati o možnem in ne samo o konkretnem, to imenujemo formalno-logično mišljenje. Omogočeno mu je, da lahko postavljeno hipotezo preveri z eksperimentom. Sposobnost abstraktnega sklepanja in razmišljanja omogoča športniku integrirati informacije o svojem nastopu in uspehu iz različnih vidikov. Uspešnost svojega nastopa oz. ekipe lahko interpretira ne glede na dosežek, ali je bila to zmaga ali poraz, saj je sposoben zveze na miselnem nivoju. Z intelektualnim

---

⁶ Različne stroke uporabljajo različna merila za določanje zgornje meje mladostništva, od katerih so ene bolj objektivne, druge subjektivne. Tudi pri določanju spodnje meje mladostništva prihaja do razlik med nekaterimi avtorji, saj le-to določajo na podlagi pojava pred pubertetnih in pubertetnih sprememb, ki pa se med spoloma pojavijo različno hitro.

skokom, ki se odraža v povečanju in trajanju pozornosti, sposobnosti zaviranja nepomembnih informacij, povečani količini delovnega spomina ter bolj učinkovitem kombiniranju podatkov v ustrezne miselne predstave, ter izobraževanjem je spodbujeno tudi oblikovanje stališč in vrednot, kar je pomembno tudi na športnem področju (Cecić Erpič, 2007).

Mladostnik začne v tem obdobju širiti socialno okolje, s katerim je v stiku in komunicira. Začne se osamosvajati od staršev, a še vedno išče pri njih nasvete, zaščito, pomoč. Na mladostnikov razvoj ima velik vpliv razvoj odnosov in interakcij z vrstniki, kateri postanejo bolj vzajemni, čustveno intenzivni, stabilni in psihološko intimni kot v otroštvu. Odnosi z vrstniki imajo poseben pomen pri mladostnikovem osamosvajanju od primarne družine, oblikovanju identitete, vzorcev moralnega presojanja ter socialnih spretnosti (Zupančič in Svetina, 2004).

Za zgodnje mladostništvo je značilna tretja stopnja mišljenja, po 16. letu pa se pojavi mišljenje na četrti stopnji konvencionalnega nivoja. Na tej stopnji mladostnik razlikuje med moralnimi pravili in dolžnostmi ter pravili in dolžnostmi njegove referenčne skupine. Pravila, norme, zakone, ki veljajo v njegovi družbi, sprejema kot pravilnost dejanj, saj pravila pojmujejo kot dobro in pravilno celotne družbe. Družbeni zakoni, norme ter državljanske dolžnosti sprejema kot avtoritativne smernice, ki veljajo za vse enako, ne glede na okoliščine (Zupančič, 2004). Le redki odrasli pa osvojijo peto in šesto stopnjo postkonvencionalne moralnosti.

2.4 VZGOJA

Vzgoja kot proces oblikuje človeka v enkratno osebnost skozi posredovanje znanj, spretnosti in navad, norm ter razumevanj, izkušenj človeštva iz generacije v generacijo. Cilj vzgoje je, da človeka razvije in oblikuje v etično odgovorno osebnost v dani družbi. Tak vzgojni smoter vsebuje tudi šport. Rek »zdrav duh v zdravem telesu« pa nas opomni, da je potrebno pri razvoju osebnosti poskrbeti za skladnost telesa in duha (Zupanc, 2002) .

Vzgoja vsebuje veliko sestavin: telesna, umska, moralno-etična, estetska, vitalna in socialno-psihološka vzgoja, a mi se bomo osredotočili na moralno etično skozi športni vidik. Skozi moralno vzgojo namreč posameznik spozna vrednostne vzorce, pravila, norme ožje okolice, ki jih ponotranji z lastnim mišljenjem in pogledom na svet ter življenje (Potočnik, 1997).

Na vzgojo »dobrega državljana« vplivajo v zgodnjem otroštvu starši, bratje, sestre, sorodniki, na to država preko vzgojnih ustanov, idejne družbe (cerkev) s svojimi vrednotami in stališči, ekonomija in znanost (Kroflič, 1997). Vsi ti vplivajo na vzgojo posameznika, katere del je tudi športna vzgoja, ki pa je najprej deležen preko staršev, ki otroke usmerijo v šport, vzgojiteljev in učiteljev preko državnih institucij, strokovnjakov in ljudi, ki delujejo v športnih klubih, organizatorjev in udeležencev športnih tekmovanj ter vse mogočnejših medijev s športnimi oddajami, prenosom športnih tekem, ...in posledično vzornikov – športnikov (Vrhovšek, 2003).

Z mislijo Ane Frank, da je »dokončno oblikovanje človekovega značaja v njegovih lastnih rokah,« (Ana Frank, v Gough, 2003, str. 47) naj opomnimo, da na vzgojo otroka in mladostnika res vpliva veliko dejavnikov, a od njega samega je odvisno, v kakšno osebnost se bo razvil. Ali bo sprejel šport kot vrednoto, mu bo cilj zmagovanje za vsako ceno oz. se bo temu podredil za ceno športne etike.

*»Značaj, ki te dvigne prav z dna, ki
ti omogoča, da izpolniš tehniko,
ti pomaga, da prebrodiš sezono porazov,
ti omogoča, da igraš kot še nikoli,
te drži pokonci, da preneseš ubijalske, v neskončnost se
ponavljajoče treninge pripravljalne dobe,
ti pomaga preboleti razočaranje zaradi poškodbe, ki ti je
uničila sezono,
te pripravi, da tečeš hitreje, skačeš višje, mečeš dlje, plavaš hitreje, bolje zadevaš,
te spodbudi, da v podaljšku iz sebe izcediš še malo več,
tvojemu moštvu prinese naslov prvaka,
je tisti značaj, ki
te prisili, da tekmeču podaš roko, ko si to najmanj želiš,*

*te pripravi, da spoštuješ športne delavce in sodnike,
ti pomaga, da ravnaš kot zahtevajo pravila,
te spodbudi, da ravnaš kot dober zgled,
te varuje pred skušnjava, da bi svoje rezultate izboljšal z nedovoljenimi poživili,
ti pokaže pot iz etičnih dilem,
te odvrača od goljufanja*

in ti, na kratko,

pomaga, da ravnaš prav.

Etično.

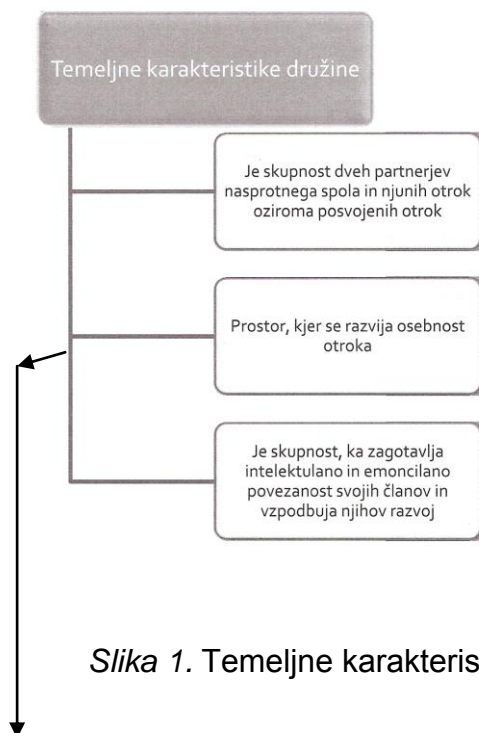
Športno.«

(Gough, 2003, str. 50-51)

2.5 VZGOJA V DRUŽINI

Družina predstavlja pomemben referenčni okvir moralnega oblikovanja posameznikove osebnosti in je dejavnik človekove socializacije in individualizacije (Žmuc Tomori, 1988, v Tušak, Marinšek in Tušak, 2009). Po Mladenoviču (1979, v Tušak, Marinšek in Tušak, 2009) je univerzalna značilnost družine med drugim tudi zagotavljanje in razvijanje socialnih, individualnih-moralnih in psihičnih vsebin osebnosti.

Čeprav kratke in pregledne definicije družine ni, saj imamo različne tipe družin, ki se spreminjajo v času in zahtevah, skladno s spreminjanjem vrednot, so skupno vsem družinam temeljne karakteristike, ki so predstavljene v sliki 1.

Slika 1. Temeljne karakteristike družine (Tušak idr., 2009).

»Oče človeku otrok« (Tušak idr., 2003) je izrek, kateri kaže na pomen družine pri zgodnjem oblikovanju osebnosti. Starši otroku predstavljajo vzor. Glede na njihovo moralno ravnanje pa otroci razvijejo in oblikujejo védenje o tem, kaj je dobro (prav) ali slabo (narobe), saj jih skušajo posnemati (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004).

Ena izmed funkcij družine (biološko-reproduktivna, ekonomska, zaščitniška, čustvena, socializacijska funkcija) je tudi vzgojna (izobraževalna) funkcija, katera predstavlja temelj za poznejšo »kulturno« obnašanje in za popadanje »etičnega« imperativa posameznika (Vodeb, 2006). Znotraj družine otrok oblikuje družbeno priznane vzorce vedenja, duhovne vrednote, oblikuje odnos do ljudi,... (Tušak idr., 2009). Pomemben dejavnik vzgoje v družini je tudi šport, s pomočjo katerega lahko starši otroke naučijo samodiscipline, dobrega odnosa med tekmovalci, spoštovanja nasprotnika, da bodo le z delom dosegli cilje, posluževanja športa za celo življenje, nadzorovanja in premagovanja stresa ter tudi športnega obnašanja in etike (Tušak, 2003).

Družina predstavlja prvi socialni sistem otroka, znotraj katere pridobi osnovne izkušnje o duševnem, socialnem, telesnem, gibalnem,... razvoju ter na podlagi prvih informacij razvije svoj značaj ter sistem vrednot in stališč (Godnič, 2004/05). V družini poteka socializacija za šport (otroka se navduši za šport ter se ga uvede vanj), katera

je odvisna od naravnosti družine v športno kulturo. Otrok bo prej posegel po športni aktivnosti, če mu starši predstavljajo ustrezen model športnega delovanja. Preko socializacije v šport pa se otrok nauči tudi sprejemati pravila, navade, obnašanje določene skupine. Od vrednot in norm skupine je odvisen otrokov razvoj, tudi moralni in v kateri smeri bo potekal glede na družbene sprejemljive vzorce morale (Stibilj, 2003).

Pri športnem udejstvovanju otrok je pomembno, da starši skozi njihovo osnovno funkcijo predstavljajo pozitiven zgled otrokom, ga podpirajo in spodbujajo pri le-tem, imajo realna pričakovanja glede na otrokove sposobnosti, ga pohvalijo ter so ponosni na otrokov trud ne glede na rezultat (Fleischman idr., 2004). Vsak sportikus⁷ si namreč želi od staršev podporo in spodbujanje, tudi ko mu ne gre najbolje, da so ponosni nanj ne glede na rezultat, da spremljajo njegovo športno pot, ga pohvalijo za sodelovanje in šele na to za dosežek, razumejo njegovo ljubezen do športa ter imajo realna pričakovanja glede na njegove sposobnosti (Fleischman idr., 2004).

Nasprotno preveliki pritiski staršev na otrokovo športno udejstvovanje lahko vodijo k pretiranemu tekmovalnemu obnašanju otrok kot pa na dobro igranje, poštenost ter zabavo (Doupona Topič in Petrović, 2007). Sportikus ne želi od staršev, da na njega med tekmo kričijo, preklinjajo in zmerjajo druge, žalijo sodnike ali trenerje, da ga ne obravnavajo njegovi starosti primerno in da nanj psihično pritiskajo ter ga kaznujejo zaradi neuspešnosti v športu. Primeri etične dileme se pojavijo, ko starši začnejo otroka siliti k dosežku »više, hitreje« ter ga v ta namen že zgodaj usmerijo v določeno športno disciplino (triatlon, maraton). Prevelika kritičnost staršev do športnega udejstvovanja otrok lahko vodi tudi k spodbujanju jemanja drog (diuretikov za kontrolo teže, droge za zakasnitev pubertete, rastnih hormonov, steroidov). Starši, ki niso nikoli zadovoljni, imajo nerealne zahteve glede na sposobnosti otrok, lahko le-te prikrajšajo za čare otroštva ter pri otrocih povzročijo negativno mnenje o njih samih (Eitzen, 2003).

Starši se pojavljajo tudi v vlogi trenerja otrok v športu. Takrat naj ne izpolnjujejo previsokih lastnih ambicij s prenapornimi treningi za otroke, saj se lahko zaradi

---

⁷ Sportikus je pravi športnik, ki se ravna po načelih fair playa.

občutka krivde otrok, če ne zadovoljijo želja staršev, skrha odnos med njimi. Zasedimo namreč tudi primere, da so starši preveč vneti in izražajo mnenja o tem, kaj otrok dela dobro in kaj ne, ter skušajo prevzeti trenerjevo vlogo. Starši naj spoštujejo trenerje in zaupajo njihovi usposobljenosti, le-ti pa se naj zavedajo, da so starši del otrokovega življenja in jih torej naj ne izključujejo iz dogajanja športnega kluba. Vključevanje v šport mora za otroka predstavljati pozitiven aspekt osebnosti, kateri je lahko zagotovljen s komunikacijo treh elementov v trikotni povezavi: starši – otroci – športnik (slika 2) (Tušak idr., 2009).

Slika 2. Pomembni elementi športa mladih; starši – otrok – trener (Tušak idr., 2009).

V športnih klubih lahko trener mladih s sestankom in klubskimi brošurami natančneje predstavi vlogo starša v otrokovem športnem udejstvovanju, njihovo dolžnost ter odgovornost za vzpostavitev dobre komunikacije in razumevanja vseh treh elementov. Kodeks klubske brošure naj starše torej zavezuje:

- da ne prisiljujejo ali izsiljujejo otrok v ukvarjanje s športom, temveč prisluhnejo njihovim željam in interesom ter jim dovolijo ukvarjanje s športom, ki je jim všeč in ne staršem ali je »najbolj donosen«.
- Da imajo pozitiven odnos do športne dejavnosti otrok ter ne poudarjajo pomen zmage ter tekmovalnega rezultate, temveč vzgojno vlogo športa.
- Da s pravo mejo med prevelikim pritiskom in identifikacijo s športno dejavnostjo otrok ter nezainteresiranostjo za otrokov razvoj in napredek, spremljajo otrokovo športno udejstvovanje.
- Da na podlagi nepristranske ocene športnih sposobnosti otrok, ne zapadejo v realiziranje ambicij otrok z nerealnimi pričakovanji in pritiski.

- Da je športni program sestavljen in prilagojen za otroke.
- Da se naučijo osnovnih pravil otrokove športne panoge ter s pomočjo tega znanja lažje nekritično spremljajo otrokovo udejstvovanje na tekmovanjih in pomagajo otrokom, da so ne glede na izid tekmovanja zadovoljni in pripravljeni na nove izzive.
- Da otroci najbolj cenijo zabavo, učenje novih spretnosti, druženje, sklepanje prijateljstev, vznemirjenje in izziv tekmovanja in ne zmago ter rezultat.
- Da učijo svojega otroka vrednot fair playa na tekmovanjih.
- Da spodbujajo svojega otroka in njegovo ekipo na tekmovanjih, h krati pa spoštujejo vse ostale sodelujoče.
- Da ne treningih in tekmovanjih ne spodrivajo avtoritete trenerja z dajanjem navodil otrokom, saj jih le s tem zmedejo, hkrati pa vplivajo na slabše vzdušje v ekipi.
- Da tekma predstavlja le igro, v kateri se otroci zabavajo, učijo boriti, fair playa, dajo vse od sebe, ter zaradi tega ne poudarjajo otrokovih napak, se jezijo na njih, prepirajo s trenerjem.
- Da nudijo otroku podporo ne glede na rezultat tekmovanja. Naj otroke naučijo, da niso nikoli poraženci, če so dali vse od sebe (Škof in Bačanac, 2007).

2.6 ŠPORTNA VZGOJA

»Šport vzgaja ali kvari, gradi ali uničuje tistega, ki se z njim ukvarja.«

(Angelini, v Zupanc, 2002, str. 9)

Šport z moralno nevtralno dejavnostjo človeka oblikuje, vanj vtisne sledove ter mu daje smer njegovega uresničevanja *vzgaja - kvari oz. gradi - uničuje*. Posamezniku nudi skladen telesni razvoj, h krati pa predstavlja šolo zaupanja, poštenja, hrabrosti, umirjenosti, samoobvladovanja in vzdržljivosti v naporih. Nauči ga sprejemati lastne omejenosti; kot je spoznanje lastne šibkosti, nemoči pri razvijanju sposobnosti do duhovne, psihične in telesne omejenosti; ter razvijanje sposobnosti skozi vrednotenje

zmage in poraza (Zupanc, 2002). Kljub konceptualizaciji športa; rekreativni, vrhunski šport, športna vzgoja; je enotno vsem načinom in vzgibom, v katerih se šport pojavlja, pomen etike (Hosta, 2007).

Športna vzgoja je v Učnem načrtu za osnovno (Kovač in Novak, 2001) šolo opredeljena kot »nenehen proces bogatenja znanja, razvijanja sposobnosti in značilnosti ter pomembno sredstvo za oblikovanje osebnosti in odnosov med posamezniki. S svojimi cilji, vsebinami in metodami dela prispeva k skladnemu biopsihosocialnemu razvoju mladega človeka, h krati pa ga razbremeni in sprosti po napornem šolskem delu. Vzgaja in uči ga, da bo v letih starosti bogatil svoj prosti čas tudi s športnimi vsebinami. Z zdravim načinom življenja bo tako lahko skrbel za dobro počutje, zdravje, vitalnost in življenjski optimizem.«

Učni načrt s svojimi etičnimi vsebinami predstavlja osnovo za sprejetje športne etike otrok in mladine. V splošnih ciljih športne vzgoje v osnovni šoli⁸ je v skrbi za skladen telesni in duševni razvoj opredeljeno »oblikovanje pozitivnih vedenjskih vzorcev (spodbujanje k medsebojnemu sodelovanju, zdravi tekmovalnosti, spoštovanju športnega obnašanja - fair playa, strpnosti in sprejemanju drugačnosti).« V srednji⁹ šoli pa je temeljno izhodišče o športni etiki zapisano v splošnih ciljih kot »spodbujanje k medsebojnemu sodelovanju, samopotrjevanju, zdravi tekmovalnosti, spoštovanju športnega vedenja (ferpleja)¹⁰, strpnosti in sprejemanju drugačnosti.«

Rezultati raziskave, ki je bila izvedena na Poljskem, kažejo na razlike v stopnji razumevanja vrednot fair playa, odnosu mladih do športa, stopnji integracije šolskih športnih ekip ter ozaveščenosti glede zdravja in posameznih lastnosti življenjskega sloga mladih med učenci, ki so obiskovali šole z učnim načrtom obogatanim z vsebinami fair playa, in učenci z enakimi učnimi načrti, a le brez elementov, ki so spodbujali fair play (Žukovska in Czechowski, 2002).

---

⁸ Splošna izhodišča športne vzgoje; v: Kovač, M. in Novak, D. (2001): Učni načrt - Športna vzgoja, str. 6

⁹ Splošni cilji; Športna vzgoja - splošna, klasična, strokovna gimnazija (2009). Pridobljeno iz http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_sportna_vzgoja_gimn.pdf

¹⁰ V Učnem načrtu – Športna vzgoja, gimnazija zasledimo termin pisan skupaj »ferplej«, ki se je začel nedavno uveljavljati pod vodstvom slovenskih lektorjev.

Učni načrt predstavlja osnovo športnim pedagogom, a od njihove avtoritete in vzajemnosti je odvisno, kako bodo s športom vplivali na oblikovanje osebnosti otrok in mladine. Otrokom in mladostnikom predstavljajo športni pedagogi vzgled. Kljub podajanju vsebin športne etike, se otroci in mladostniki le-te ne bodo oprijeli, če športni pedagog ne bo svojih dejanj uskladił z besedami.

2.6.1 ŠPORTNI PEDAGOG

V slovenskem športu se je pomen športa v šoli spreminjal od moralnega v predvojnem in povojnem času, od vzgojnega do izobraževalnega, dandanes pa se poudarja interakcija obojega, saj se vzgojna funkcija od staršev prenaša vedno bolj na izobraževalne-vzgojne ustanove, športne klube,....

»Če želiš izobraževati, moraš »nekaj znati«, za vzgojo moraš »nekaj biti« - biti osebnost.«

(A. Stifter, v Bačanac in Škof, 2007, str. 88)

Na podlagi zgornje teze, naj obvelja, da nekdo, ki nima izoblikovane osebnosti, ne more le-te oblikovati pri mladih. Le učitelj s pristno etično kulturo, dobrimi medčloveškimi odnosi, je uspešen pri poučevanju etike. Samo verbalno učenje etike, ki se ne sklada z dejanskim vedenjem učitelja, čuti otrok kot zlaganost (Potočnik, 1997).

V poročilu Mednarodne komisije o izobraževanju za 21. stoletje Učenje - skriti zaklad Delors (1996) opredeljuje štiri stebre izobraževanja: učiti se, da bi vedeli; učiti se, da bi znali delati; učiti se, da bi znali živeti v skupnosti in učiti se biti. Na podlagi teh razsežnosti sodobnega koncepta vzgoje in izobraževanja se je razvil koncept ključnih in specifičnih kompetenc učitelja, kjer v dokumentu Professional Competencies for Teachers of the Twenty - First Century (1999) zasledimo tudi etičnost (Kovač, 2005). Na podlagi pedagoških študij (Brajša, 1993; Cankar, 1985; Strmčnik, 2001, v Škof, 2005), ki so proučevale učiteljeve lastnosti, je razvidno, da si

učenci želijo športnega pedagoga, ki bo strokoven, human, naklonjen, strpen in potrpežljiv, pristen, avtoritativen, socialno občutljiv, odprt, pravičen, kooperativen in da bo v njem del tovarištva.

Eno od temeljnih izhodišč učnega načrta športne vzgoje osnovno in srednje-šolskim športnim pedagogom nalaga, da »načrtno spodbujajo otroke oz. dijake k humanim medsebojnim odnosom in športnemu obnašanju (fair playu oz. ferpleju)«. Upoštevanje fair playa v športu lahko bistveno poveča športnikovo samospoštovanje ter njegov napredek v moralnem razvoju. V nasprotju pa lahko pretirano povečevanje rezultata privede k stalnemu doživljanju neuspeha ter razočaranj. Posameznik lahko tudi venomer doživlja tekmovalni stres, ki pa lahko zmanjša njegovo željo po športnem udejstvovanju. Samo zaradi usmerjenosti v tako zaželen cilj - zmago, lahko pride v medosebnem rivalstvu do ne športnih potez, ki pa lahko privedejo do poškodb. Zato je še, kako pomembno, da se športni pedagogi ravnaajo v duhu fair playa ter prenesejo njegove lastnosti v šport svojih varovancev (Pinter in Smrdu, 2002).

Pri podajanju vsebin športne etike so lahko športnemu pedagogu v veliko pomoč didaktični pripomočki s tematiko fair playa, saj lahko z njihovo uporabo utrjujejo spoznanja o pomembnosti fair playa kot »srca športa«. Fair play tabla¹¹ sestoji iz načel fair playa, ki skupaj tvorijo akronim SPORTIKUS.

- ↪ **S**odelujem z veseljem
- ↪ **P**ošteno igram
- ↪ **O**bnášam se dostojanstveno
- ↪ **R**ad imam šport
- ↪ **T**ekmujem s ponosom
- ↪ **I**zobražujem se vsestransko
- ↪ **K**ulturno navijam
- ↪ **U**živam v gibanju
- ↪ **S**poštujem drugačnost

Kdor se ravna po teh načelih predstavlja sportikusa - pravega športnika, kateri naj bi bil tudi vzgled našim najmlajšim.

---

¹¹ »Fair play tabla« je predstavljena kot slika 2 v vprašalniku, ki je dodan v prilogo.

2.6.2 ŠOLSKA ŠPORTNA TEKMOVANJA

V kapitalističnih in nekaterih ne kapitalističnih družbah je značilna tržna usmerjenost z veliko prilagodljivostjo, tekmovalnostjo in potrošništvom, a h krati tudi s precejšnjo negotovostjo in slabšimi medosebnimi odnosi (Musek, 1993).

Agon ali tekmovanje je skupna značilnost vseh iger. Odraža se rivalstvo v posameznih športnih disciplinah, katerih cilj je zmaga nad tekmeci (Doupona Topič In Petrović, 2007). Zmagovalce in s tem zmago na tekmovanju se vse preveč povečuje, pozablja pa na poražence ter njihov trud, ki so ga vložili za udejstvovanje na tekmovanju. Zmaga se ne zahteva samo na področju športa, ampak tudi politike, gospodarstva, v šoli,.... Z mišljenjem kot je »zmaga pomeni več kot biti fair«, se izgublja vrednostni sistem športa. Prav miselnost V. Lombardija: »Zmaga za vsako ceno, zmaga je edino, kar velja,« ne sme priti pred moralne vrednote športa mladih (Eitzen, 2003). V športu mladih naj bi prevelik poudarek tekmovalnosti povzročal več škode kot koristi in za to so nekateri mnenja, da bi bilo potrebno uveljaviti kooperativni šport, kjer ni niti zmagovalcev niti poražencev. Kooperativnost naj bi bolj spodbujala zaupanje in prijateljstvo, a brez tekmovanja otrok ne bi imel možnosti primerjanja s sposobnostmi ostalih ter ocenjevanja svojih, česar smo deležni tudi v vsakdanjem življenju. Šugman, Pavlovič ter Žvan (1993, v Tušak, 2003) so mnenja, da je tekma življenjska sopotnica človeka od rojstva do smrti. Pomembno je le, da otroka in mladostnika naučimo sprejemati pravo vrsto uspeha nad samim seboj (Tušak, 2003). Tekmovanje, nastopanje, upoštevanje pravil ter doseganje rekordov so pomembni za današnji šport, a niso pogoj za ukvarjanje z njim, saj je pri športu pomembna aktivnost sama in njen vpliv na telo, ne pa neposreden cilj in rezultat te aktivnosti (Reberšak, 1999).

Svet Evrope je na podlagi problematike športnega obnašanja na igriščih in ob njih sprejel Kodeks etike, ki temelji na vrednotah športa kot so poštena igra, športno obnašanje in spoštovanje vseh udeležencev v športu. Osrednja skrb in pozornost sta bili namenjeni pošteni igri otrok in mladini, ki je opredeljena kot nekaj več, saj vsebuje načela prijateljstva, spoštovanja drugih in igranje v pravem športnem duhu (Reberšak, 1999). Leta 1998 v Strasbourgu so na Svetu Evrope oblikovali:

1) pravila športnega obnašanja:

- vsak je povabljen in zaželen, da se vključi v šport ne glede na sposobnosti in športna znanja, ki jih ima;
- nikoli ni prezgodaj ali prepozno, da bi začel upoštevati in se ravnati po načelih športnega obnašanja;
- zapomni si, da moraš vedno, ne glede na to, ali si znan in uspešen športnik ali ne, upoštevati načela športnega obnašanja;
- učitelji športne vzgoje imajo največjo odgovornost pri usmerjanju mladih v športno obnašanje;
- naravno je, da želiš doseči zmago na tekmovanju. Prava pot do zmage pa pomeni, da zmagaš pravilno po načelih športnega obnašanja;
- bodi pošten in odprt do drugih tekmovalcev;
- pravo slast zmage res doživiš šele takrat, ko jo dosežeš na pošten način;
- najbolj boš užival v športu takrat, ko boš delil športni duh z drugimi;
- drži se načela, da ni nujno doseči zmago za vsako ceno, posebno če bi pri tem uporabljal nepravilna sredstva (Reberšak, 1999).

2) principe športnega obnašanja:

- stisnite si roke in si čestitajte pred tekmovanjem in po njem, ne glede na to, kdo zmaga;
- nikoli ne goljufaj, vedno upoštevaj pravila brez izjem;
- ne bodi nasilen;
- ne prepiraj se s sodniki, sprejmi in spoštuj njihove odločitve;
- spoštuj vse tekmovalce v svoji ekipi, ne glede na to, ali vam gre dobro ali slabo;
- spoštuj tekmeča, saj ni tvoj sovražnik, ampak le soigralec pri športnem dogodku;
- sprejmi opravičilo tekmeča, če ti ga izreče;
- obnašaj se pošteno in dostojanstveno, tudi če se drugi tekmovalci ne obnašajo tako (Reberšak, 1999).

Tržne niše še zaenkrat ne obvladujejo šolskega športa, ki je namenjen vsem, ki imajo željo udejstvovanja, po spoznavanju in spletnju prijateljstev, doživetju veselja, zabave,... (Peterlin, 1999). S športno vzgojo je otrokom in mladostnikom omogočeno veliko športnih dejavnosti, s katerimi izoblikujejo pozitivno stališče do zdravega

načina življenja, s tekmovanji se naučijo sodelovanja, zavedanja lastnih sposobnosti, dobijo priložnost samopotrjevanja, doživljanje uspeha in dostojno prenašanja poraza. Osnova tekmovanj naj bo primerjanje vsakega s samim seboj. Čar šolskih športnih tekmovanj predstavljajo realne meje za doseg ciljev (Kovač, 2001). S pravili športnih iger in tekmovanj ter z zahtevo po upoštevanju fair playa se omejuje verbalno in agresivno vedenje, kar preprečuje prehod agresije v nasilnost nad sotekmovalci in ostalimi udeleženci tekmovanja. Preko zahtev fair playa v športu postanejo pravila in norme športa del moralne odgovornosti posameznika, ki se pod vplivom kulturne dediščine, preoblikujejo v splošno veljavne človekove vrednote (Kristančič in Bašič, 2002).

*»Lepo je zmagati,
še lepše sodelovati,
najlepše igro vzljubiti.«*

(Geslo šolskih športnih tekmovanj v Reberšak, 1999)

Šolska športna tekmovanja in prireditve predstavljajo dodatno ponudbo, ki jo šole ponudijo učencem in dijakom. Tekmovanja predstavljajo nadgradnjo šolske športne vzgoje ter povezovalni element med učenci, učitelji, starši ter med šolo, odgovornimi za šport na lokalni ravni, športnimi društvi in panožnimi zvezami. Namenjena so vsem učencem in dijakom, ki so že vključeni v proces treniranja ter tistim, ki jim ukvarjanje s športom ne predstavlja življenjsko vrednote. Šolska športna tekmovanja in prireditve predstavljajo vez med društvenim športom ter množičnim in kakovostnim športom s programi, ki jih izpeljujejo nacionalne panožne zveze. Kot samo tekmovanje je v šoli koristno, če so učenci, učenke, dijaki in dijakinje¹² nanj telesno, socialno in pedagoško pripravljeni. V ospredje se nanj ne postavlja dosežka, saj takšno tekmovanje pri učencih izgubi smisel. Spodbuja se naj sodelovanje, medsebojno druženje ter spoštovanje fair playa. Z uveljavljanjem fair playa v interesnih programih otrok in mladine »Na športno tekmo z odprto dlanjo«¹³ poskušajo sodelujoče šolskih športnih tekmovanj opomniti na odgovornost svojih

---

¹² V nadaljevanju namena in cilja se uporabljajo samo učenci.

¹³ Ministrstvo za šolstvo in šport spodbuja vse sodelujoče v šport otrok in mladine, da opišejo pozitivne in negativne doživete dogodke ter jim le-te sporočijo. Naj športna obnašanje bodo tudi predstavili v reviji Šport mladih.

dejanj ter jih hkrati spodbuditi k prepoznavanju dejanj, ki niso dostojanstvena in prijateljska. Spodbuja se naj tudi vzgojne možnosti šolskih športnih tekmovanj, ki pripomorejo k učinkovitejšemu otrokovemu samonadzoru, samospoštovanju, spoštovanju pozitivnih vedenjskih vzorcev (pošteno obnašanje, borbenost, spoštovanje vloženega truda) in ustrežnejšemu etičnem in estetskem presojanju dogajanja.

Na šolskih športnih tekmovanjih mora športni pedagog upoštevati pravila športnega obnašanja, ustrezno na tekmovanje pripraviti učence, ki tekmujejo, ter navijače, katere naj tudi spremlja učitelj iz njihove šole, ki naj poskrbi za red in športno obnašanje na tribunah in izven športnih objektov,...¹⁴ Športni pedagog naj tudi upošteva fiziološka, socialna in pedagoška načela in nikakor naj ne postavlja v ospredje pomen športnega dosežka. Le-ta je večkrat pod vprašajem zaradi vpetosti športnih pedagogov v lokalno okolje, vodstva šole, lastnih ambicij po predstavitvi in uveljavitvi z dosežki otrok in mladostnikov (Žiberna, 2003).

Športniki naj na tekmovanjih enakih možnosti za sodelovanje spoštujejo pravila, sodnike in njihove odločitve, tekmece ter vedno ohranijo oblast nad seboj in svojimi ravnanji (Fleischman idr., 2004). Športni dogodki vsebujejo še eno etično polje in to je navijaštvo. Na šolskih športnih tekmovanjih se poudarja sprejemljivo vedenje vseh udeležencev, tako športnikov na igrišču kot navijačev ob njem. Le z upoštevanjem fair playa na igrišču in ob njem lahko dobi športno-kulturni dogodek oznako vrhunskosti. Med drugim je v učnem načrtu pod operativnimi cilji¹⁵ zapisano:«
razvijati pozitivne vzorce športnega obnašanja, medsebojnega spoštovanja in sprejemanja drugačnosti z vadbo, tekmovanji in ogledi športnih prireditev.«

Preventivno so v letu 1998/1999 uvedli ocenjevanje posameznikov in ekip za športno in nešportno obnašanje ter se s tem skušali izogniti nezaželenim nešportnim dogodkom na šolskih športnih tekmovanjih. V prvem letu so se odločili za ocenjevanje ekipnih športov z žogo od četrtfinalnih državnih tekmovanj navzgor. *Ocenjevanje športnega obnašanja posameznika in ekipe* je vsebovalo naslednja

---

¹⁴ Naloge športnega pedagoga in ravnatelj; v Šport mladih, informator 1, 2008/2009, str. 21

¹⁵ Operativni cilji - 5. razred; v: Kovač, M. in Novak, D. (2001): Učni načrt - Športna vzgoja, str. 29

merila: pristop do igre, odnos do soigralcev, tekmecev, sodnikov, vodstva tekmovanja, gledalcev, predstavitev šole s krajšim programom in biltenom, vedenje navijačev, vodstva ekipe ter navijaške skupine. Na podlagi točkovanja so posameznikom in ekipam, ki so zbrali nad 70 točk, podelili modro zastavico »športnega obnašanja.« V primeru zbranih manj kot 30 točk so podelili posameznikom in ekipam »rdeči karton.« *Ocenjevanje za izpeljavo šolskih športnih tekmovanj* je temeljijo na naslednjih merilih: obnašanje ekip – tehnični bilten, upoštevanje kriterijev izpeljave tekmovanja, skupnih pravil tekmovanja, dodatna ponudba, število gledalcev, potek tekmovanja (otvoritev, potek tekmovanja, sklepna slovesnost), dodatni program med tekmovanjem ter izvirnost izpeljave. Izvajalcem, ki so na podlagi ocenjevanja zbrali več kot 70 točk, so podelili zeleno zastavico »dober izvajalec tekmovanja«, tistim, ki pa so zbrali manj kot 30 točk, so podelili »rdeči karton« (Reberšak, 1999).

2.7 VZGOJA V ŠPORTNIH KLUBIH

Poznamo dve koncepciji oz. smeri športa mladih, ki sta se uveljavili v zahodnem svetu, ter slonita na različnih filozofskih osnovah. Humanistični pristop postavlja v ospredje športno dejavnost kot vzgojno-rekreativno dejavnost mladih, kjer ni tako velik poudarek na tekmovalnosti, temveč na učenju in utrjevanju športnih veščin in znanj. Te oblike športa je v Sloveniji zelo malo, saj prevladuje selekcijski šport s klubsko politiko, kjer prevladuje tekmovalnost (Škof in Bačanac, 2007).

Vključevanje otrok v športne klube se začne že v predšolskem obdobju, zato predstavljajo trenerji pomembno vlogo pri postavitvi temeljev posameznikove osebnosti. Nekateri mladi preživijo na treningu skupaj s trenerjem več kot 20 ur na teden, skoraj več časa kot s svojim starši, zato je pomembno tudi vzgojno poslanstvo mladih športnikov. Po Goughu (2003) je šport (trener ali učitelj), ki gnete človekovo snov in jo oblikuje, zato je pomembno, da le-ta temelji na moralnih in etičnih vrednotah (Bačanac in Škof, 2007). Mladi hitro sprejemajo vedenjske vzorce svojega trenerja, posebej v obdobju adolescence, kjer potekajo procesi identifikacije. Trener tako s svojimi stališči močno vpliva na psihično in socialno dozorevanje

mladega športnika (Kajtna in Tušak, 2007). Že z zgodnjim navajanjem na stik z nasprotnikom, tako fizični in psihični, lahko trener prepreči izbruhe posameznikov na tekmovanju. Naučiti jih mora obvladovanja med igro, da ne delajo prekrškov, s katerimi bi lahko poškodovali sebe ali drugega, ter vzdrževanja žaljivk za dobro počutje na igrišču, tekmovanju (Vrhovšek, 2003). Trenerji v športnih klubih se morajo zavedati tudi razlik v osebnostih in sposobnostih otrok, saj bo le tako lahko omogočil učinkovito in ustrezno osebnostno in športno rast. Zmaga naj ne bo na prvem mestu, le v kontekstu uživanja v športni aktivnosti in razvoju tekmovalca (Tušak idr., 2003). Pomembno je, da otrok dobi povratne informacije o nastopu, napredovanju, uspešnih in neuspešnih potezah na tekmovanju, svojem ravnanju skozi tekmo ne glede na zmago - poraz oz. uspeh - neuspeh (Bačanac in Škof, 2007). Le trener z značajem in pozitivnim pristopom lahko razume in upošteva v športu mladih, da zmaga ne predstavlja sinonim za uspeh, torej ne povečuje njenega značaja. Ker pa so trenerji nagrajeni za zmagovanje, lahko le-ti zaradi pomembnosti zmage »ženejo« športnike do konca, jih spodbujajo k jemanju prepovednih poživil, verbalno napeljujejo k goljufanju ter pri njih preveč poudarjajo pomen zmage (Eitzen, 2003). S takšno filozofijo »zmaga pomeni vse« lahko otroci in mladostniki izgubijo veselje do ukvarjanja s športom, razvijanja gibalnih sposobnosti ter do uživanja v tekmovanjih. Z osredotočanjem na zmago lahko trener namreč zanemari motive in pričakovanja mladih v športu kot so zabava, druženje, tkanje novih prijateljstev, učenje novih vsebin,.... Mladim, vključenim v športne klube, namreč veliko več v športu pomenijo prej naštetni motivi in pričakovanja kot želja po dokazovanju na tekmovanju in tekmovalni uspeh. Na to kažejo tudi študije (Brettschneider in Sack, 1996; White in Rowe, 1996; Martens, 1988, v Bačanac in Škof, 2007).

Dolžnost trenerjev ni le vzgoja mladih športnikov, temveč vzgojiti tudi starše, da bodo zavzeli pozitivno vlogo pri otrokovem športnem udejstvovanju. S sestankom, klubskimi brošurami¹⁶, katerih del naj bo tudi kodeks športnega obnašanja, in trenerskim programom za starše (Parent-Player Training Program)¹⁷ lahko trenerji staršem predstavijo pomembno vlogo v trikotniku trener – otrok - starši (Škof in Bačanac, 2007).

---

¹⁶ Kodeks klubske brošure za starše je predstavljen v poglavju Vzgoja v družini.

¹⁷ Trenerski program za starše; v Tušak, M., Marinšek, M. in Tušak, M. (2009). Družina in športnik, str. 194-219.

2.7.1 UPOŠTEVANJE FAIR PLAYA V POSAMEZNIH ŠPORTNIH PANOGAH

Od sredine 20. stoletja se v športu srečujemo s poslovnimi interesi po ustvarjanju dobička. Šport je s poslovnimi določbami, pogodbami poklicnih športnikov zašel in začel delovati po logiki trga, kjer so veliki pritiski po kršenju načel in vrednot fair playa (Lukšič, 2002). V smislu poštenja so po besedah dr. Pinterja najbolj problematične športne panoge, pri katerih je v igri veliko denarja (Žiberna, 2003). R.G. pa trdi, da so »največje priložnosti za športno ravnanje tam, kjer so največje priložnosti za nešportno ravnanje« (R.G., v Gough, 2003, str. 23).

Športne panoge se torej med seboj razlikujejo v upoštevanju fair playa na športnih tekmovanjih. Le malokdaj smo priča kršenju pravil fair playa pri golfu, tenisu, v nasprotju s športnimi panogami, kjer so tekmovalci v medsebojnem stiku ter so določeni prekrški dovoljenji s pravili v zameno za kazen. Tako je v košarki dovoljeno preprečiti nasprotniku dosego koša s prekrškom (Eitzen, 2003). Tudi taktika ustavljanja zna biti v rokometu groba, vendar je obravnavana kot dopustno početje v zameno za kazen moštvu, ki se brani (Hosta, 2002). Marsikateri prekršek v vrhunskem športu je spregledan, dopustljiv za obe moštvi; odvisno od sodnikov; kar pa zna biti in je v športu otrok in mladih nedopustljivo in se takoj kaznuje. Od športne panoge so odvisna moralna pravila, ki so nenapisano dogovorjena. Regulativna pravila se razlikujejo od konstitucijskih po tem, da njihovo kršenje še ne pomeni prenehati igrati igro, h krati dobro igro, saj je včasih korektno napraviti prekršek za pridobitev prednosti (Smrdu idr., 2005).

V raziskavi, ki je ugotavljala razlike med nogometnimi reprezentanti, ki so se udeležili Svetovnega prvenstva v Koreji (2002) in rokometnimi reprezentanti, ki so tekmovali na Olimpijskih igrah v Sydneyu (2000), so ugotovili razlike v dejavnih »športnosti«¹⁸, »zaupanje v socialne dogovore«¹⁹ ter »spoštovanje avtoritet in pravil.«²⁰ Vsi dejavniki so bili višje izraženi pri nogometaših. Nogometni reprezentanti bolj poudarjajo proces kor rezultat. Še bolj pomemben pa se jim zdi rezultat,

---

¹⁸ Športnost, je faktor, ki je zajema vidik prijateljstva med športniki, pogled na enakovrednost med tekmeči, dobronamernost, zaznavanje pomembnosti lastnega nastopa, spoštovanje športnih pravil.

¹⁹ Zaupanje v socialne športne dogovore, se nanaša na spoštovanje nenapisanih pravil v športu, tako imenovanega viteškega duha ter na dojetje in sprejemanje tekmecev ne glede na potek na tekmi.

²⁰ Spoštovanje pravil in avtoritet zajema pozitiven, zaupljiv odnos do pravil in različnih avtoritet.

pridobljen s fair playem, zato se trudijo upoštevati pravila. Zavračajo tudi pomen zmage za »vsako ceno.« Bolj kot rokometni reprezentanti so pripravljeni delati ter prevzemati odgovornost za lastno nastopanje (Pinter in Smrdu, 2002).

V raziskavi (Pinter in Smrdu, 2002) so na »A« reprezentantih v košarki ugotovili visoko pomembnost zmage. Povprečna ocena za trditev »Zmaga na košarkarski tekmi ni vse, je pa edina pomembna stvar!« je namreč znašala 4,12 po 5-stopenjski Likertovi lestvici. Nekoliko nižjo oceno (3,87) so ugotovili ob trditvi: »Če hočeš biti najboljši v svoji kategoriji, moraš biti tudi v košarki malo ne-fair.« Ugotovili so tudi, da mlajši športniki manj upoštevajo fair play kot njihovi starejši kolegi. Hkrati pa naj bi imeli mladi košarkaški reprezentanti večji odklonilni odnos do fair playa kot omejevalnega dejavnika pri doseganju vidnejših rezultatov kot anketirani mladi nogometaši, ki še pa takrat niso bili člani A »reprezentance«. Na podlagi zgornje raziskave in slednje lahko trdimo, da so sprejeti ukrepi v nogometu s strani UEFA in FIFE pripomogli k ozaveščenju nogometnih ekip o pomenu fair playa v igri. Preventivni ukrepi naj bodo tudi v poduk ostalim športnim zvezam za ohranitev fair playa v športu.

V raziskavi Ferkulj (2009) je bilo na članih dveh rokometnih klubov ugotovljeno, da je fair play pri 42,85 % anketiranih v športu zelo pomemben in da si brez njega ne predstavljajo športa, pri 32,14 % anketiranih srednje pomemben ter odvisen od situacije in pri 25 % anketiranih nepomemben, ker je bistvo kdo zmaga.

Na podlagi raziskave na slovenskih olimpijcih Sydneya (2000) so tudi ugotovili statistično pomembne razlike med športniki individualnih in kolektivnih športnih panog (rokomet) v faktorju »športnosti« in »korektnosti.«²¹ Primerjava je temeljila zgolj na športnikih, saj športnice niso imele svojih udeleženk v kolektivnih športih. Predvsem korekten način igre in pomembnost igre v primerjavi z uvrstitvijo je tisto, kar ločuje vrhunske športnike individualnih in kolektivnih športnih panog. Kolektivnim športnikom je bil bolj pomemben rezultat oz. zmaga kot sam potek igre, hkrati pa so v povprečju podali, da manj radi igrajo proti ženskam kot športniki individualnih športnih panog. Kolektivni športniki naj bi se v manjši meri trudili upoštevati vsa

---

²¹ Korektnost, zajema spoštovanje in upoštevanje drugih športnikov (ne glede na drugačnost) in podarjanje korektne igre nad končnim rezultatom.

pravila v svoji panogi ter naj bi bolj odobraval preslepitev sodnikov za lastno korist kot individualni športniki. Individualni športniki naj bi bili bolj prepričljivi pri upoštevanju vseh pravil v lastni panogi, večkrat naj bi priznali svoje prekrške, se trudili za korekten način igre ter dobro igro. Bolj naj bi tudi podpirali tekmovanje v duhu fair playa, kjer na tak način morajo pokazati čim več svojih sposobnosti. Imeli naj bi tudi bolj športen odnos do svojih tekmecev, saj so le-te pojmovali kot spoštovanja vredne športnike in ne kot sovražnike, hkrati pa bi jim prej posodili svojo opremo, če bi jim s tem omogočili nastop. V večji meri naj bi tekmečem čestitali za dobro igro in nastop ne glede na svojo uvrstitev ter jim prej nudili oporo in podporo ob tekmečevem porazu glede na športnike kolektiva. Kolektivni športniki pa so pogosto izjavili, da bi ob trenerjevem naročilu poškodovali tekmeca ter da se jim zdi v redu, da med tekmo udarijo športnika. Tudi provokativno obnašanje se jim je zdelo bolj primerno kot individualnim športnikom, s katerim bi lahko povečali psihični pritisk na tekmeca (Smrdu in Pinter, 2009). Športniki ekipnih športov naj bi bili znotraj skupine pod večjim pritiskom kot individualni športniki. Le-ti se namreč morajo uskladiti skupini, znotraj katere čutijo večjo potrebo po delovanju v smeri doseganja skupnega cilja. Pri individualnih športih pa ponavadi posamezniki ne tekmujejo direktno z ostalimi, temveč je vmes objektivni faktor kot je čas. Zaradi tega, ker so odvisni večino od samih sebe, čutijo tudi manj pritiskov od drugih po doseganju cilja brez fair playa. Tako se zdi, da so ekipni športniki bolj podvrženi nešportnemu vedenju kot športniki individualnih športnih panog. Pozitivna stran ekipnih športov pa je, da le-ti vsebujejo vzgojno - socialni značaj, kjer se posameznik ne nauči samo prilagajanja pravilom, ampak tudi soigralcem, odgovornosti do drugih, skupnega doseganja ciljev, sodelovanja, kar pa naj bo tudi prioriteta pri vzgoji v športu mladih in to na fair način (Zupanc, 2002).

Na podlagi moralnih pravil se oblikuje tudi vrednostni sistem etičnosti pri posamezniku, ki se od otroka do otroka, od mladostnika do mladostnika, razlikuje tudi prav zaradi udejstvovanja v različnih športnih panogah, med katerimi prevladujejo drugačna moralna pravila. Zato je še kako pomemben športni duh znotraj ekipe in kolektiva.

2.8 PROBLEM IN NAMEN

Problem, ki se kaže v današnjem športu, je vse večje povečevanje zmage ne glede na način dosega. S tem se izgublja pravi pomen športa in kot tak naj se ne bi smel uveljavljati v športu mladih. Skozi vzgojo moramo mlajšim generacijam predati smernice za šport v duhu fair playa, ki jim bodo obogatile življenje.

Zato je osnovni namen diplomskega dela ugotoviti sprejetje fair playa pri študentih in študentkah Fakultete za šport, saj bodo le-ti s svojim delovanjem na športnem področju širili vrednote športa. Zanimalo nas je tudi spodbujanje fair playa v športu s strani njihovih staršev, športnih pedagogov ter športnih klubov. V družini namreč posameznik postavi temelje za kasnejše življenje, tudi na področju športa. Velik vpliv pri oblikovanju posameznikove osebnosti imajo športni klubi ter šolske ustanove. Na njih se vedno bolj prenaša vzgojna funkcija, saj starši zaradi sprememb v sodobnem svetu zavzemajo vse preveč vlog in funkcij, pozabljajo pa na funkcijo staršev.

3. CILJI in HIPOTEZE

Temeljni cilji proučevanja so:

1. Ugotoviti, s katerim slovenskim izrazom bi študentje in študentke nadomestili besedno zvezo »fair play«.
2. Ugotoviti prepoznavnost nekaterih slovenskih simbolov in didaktičnih pripomočkov za fair play pri študentih in študentkah.
3. Ugotoviti pomembnost formalne in neformalne komponente fair playa pri študentih in študentkah.
4. Ugotoviti, kako so študentje in študentke upoštevali/e fair play na šolskih športnih tekmovanjih in ali obstajajo razlike glede na spol.
5. Ugotoviti, kako so športni pedagogi po oceni študentov in študentk spodbujali fair play pri njih in ali obstajajo razlike glede na spol.
6. Ugotoviti, kako so starši v športu po oceni študentov in študentk spodbujali fair play na njihovih športnih udejstvovanjih.
7. Ugotoviti vpliv treniranja v športnih klubih glede na športno panogo na upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih.

V skladu s cilji smo oblikovali naslednje hipoteze:

H01 - ni statistično pomembnih razlik med študenti in študentkami v poznavanju izbranega slovenskega simbola in didaktičnega pripomočka za fair play.

H02 - ni statistično pomembnih razlik med študenti in študentkami v pomembnosti trditev, ki se nanašajo na formalno in neformalno komponento fair playa.

H03 - ni statistično pomembnih razlik med študenti in študentkami v upoštevanju fair playa na šolskih športnih tekmovanjih.

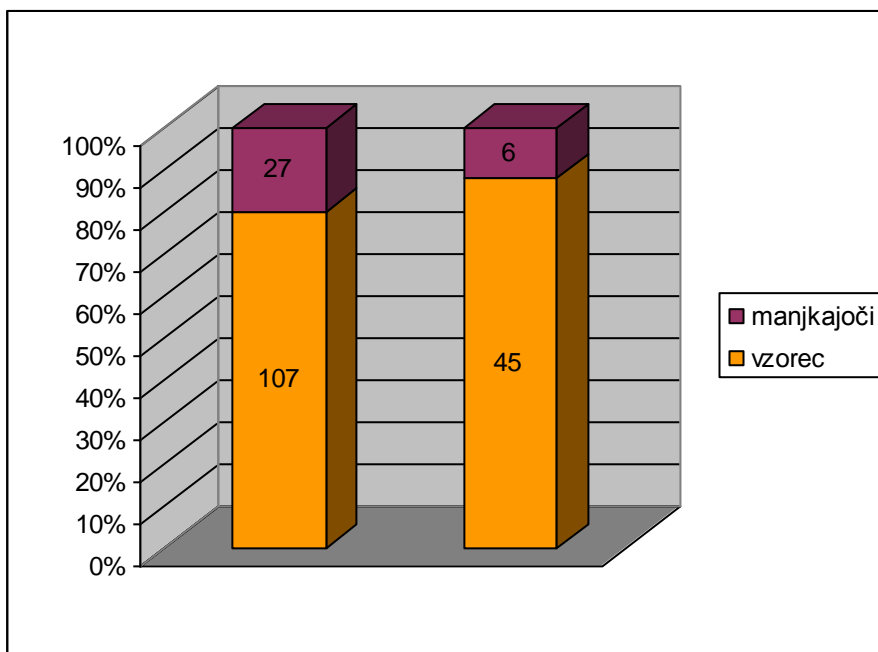
H04 - ni statistično pomembnih razlik v spodbujanju fair playa športnih pedagogov pri njihovih varovancih.

H05 - ni statistično pomembnih razlik v upoštevanju fair playa na šolskih športnih tekmovanjih med tistimi, ki so trenirali v športnem klubu v osnovni in srednji šoli in tistimi, ki niso, glede na športno panogo.

4. METODE DE LA

4.1 VZOREC MERJENCEV

V vzorec merjencev je bilo vključenih 152 študentov in študentk 1. letnika Fakultete za šport v Ljubljani, generacija 2008/2009. Od tega je bilo 107 študentov, kar predstavlja 75,8 % celotne populacije študentov 1. letnika, ter 45 študentk z deležem 86,2 % celotne populacije²² študentk 1. letnika (slika 3).

Legenda: 1. stolpec študentje, 2. stolpec študentke

Slika 3. Struktura vzorca po spolu glede na celotno populacijo.

Največ anketirancev se nahaja v starostnem intervalu od 19. - 21. leta (93 %), preostalih 7 % pa je porazdeljenih med 22 - 41 let. Povprečna starost vzorca znaša 19,92 let s standardno deviacijo 2,18. Iz tega lahko sklepamo, da se največji delež študentov in študentk vpiše na Fakulteto za šport - univerzitetni program takoj po končani srednji šoli.

²² Za celotno populacijo je vzeto število vseh možnih anketirancev 1. letnika Fakultete za šport pri vajah Osnovne motorike v 2. semestru, a se zaradi upravičenosti le-teh niso udeležili (134 študentov ter 51 študentk).

Preglednica 1. Struktura vzorca po kraju stalnega bivanja.

Kraj stalnega bivanja	Frekvenca	Delež
Glavno mesto	19	12,5
Mesto, ki ima značaj regionalnega središča	22	14,5
Mesto, v katerem je občinsko središče	46	30,3
Manjše mesto, vendar ni središče občine	7	4,6
Vas	58	38,2

58 merjencev ima kraj stalnega bivanja na vasi, na to 46 v mestu, ki je občinsko središče, 22 v mestu, ki ima značaj regionalnega središča, 19 v glavnem mestu ter 7 v mestu, ki ni središče občine. Malo več kot eno tretjino anketirancev torej prihaja iz vasi - 38,2 % (preglednica 1).

4.2 PRIPOMOČKI

V raziskavi smo uporabili anketni vprašalnik, ki je informativnega tipa in je bil izdelan za namen diplomskega dela. Dodan je v prilogo. Z njim smo želeli ugotoviti mnenje anketirancev, s katero slovensko besedo bi nadomestili besedno zvezo »fair play«, pomembnost trditev, ki se navezujejo na formalno in neformalno komponento fair playa, prepoznavnost izbranega slovenskega simbola in didaktičnega pripomočka za fair play, upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih študentov in študentk, spodbujanje fair playa v športu s strani staršev ter osnovno in srednje-šolskih športnih pedagogov po oceni anketirancev, vpliv treniranja v športnih klubih ter v različnih športnih panogah na upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih. Anketni vprašalnik je sestavljen iz splošnih podatkov merjencev (spol, starost, kraj stalnega bivanja), odprtega vprašanja, pri katerem so anketiranci nadomestili besedno zvezo »fair play« s slovenskim izrazom, na to po pomembnosti razvrstili trditve od 1 - 4, kjer ima 1 največji in 4 najmanjši pomen, zaprtega tipa vprašanja za sliko 1 in kombiniranega tipa vprašanja za sliko 2. 55 trditev so ocenili po 5-stopenjski lestvici Likertovega tipa o upoštevanju fair playa na šolskih športnih tekmovanjih, če so se le-teh aktivno udeleževali kot športniki, spodbujanju fair playa

osnovno in srednje-šolskih športnih pedagogov ter njihovih staršev na športnih tekmovanjih, lestvice Lažnivosti²³ - lestvica Socialne sprejemljivosti ter podali podatke o treniranju v športnih klubih. Ocenjevalni kontinuum po 5-stopenjski lestvici zavzema ocene od stopnje 1 (nikoli) do stopnje 5 (vedno).

4.3 POSTOPEK

Anketiranje je potekalo 23. in 24. 2. 2009, prvi teden predavanj in vaj Osnovne motorike v spomladanskem semestru študijskega leta 2008/2009. Vprašalnike so študentje in študentke po skupinah izpolnjevali 15 minut pred koncem vaj Osnovne motorike. Ob mojem samostojnem vodenju skozi vprašalnik, s katerim sem pomagala pri razjasnitvi nejasnosti, so študentje in študentke samostojno izpolnili anketne vprašalnike²⁴.

Pri obdelavi podatkov²⁵, katere smo pridobili iz anketnih vprašalnikov, smo uporabili program SPSS for Windows 17.0 (Statistical Package for the Social Science 17.0). Izračunali smo osnovne statistične parametre: aritmetično sredino (M), modus (MO) ter standardno deviacijo (SD). Hi-kvadrat test smo uporabili za računanje statistično značilnih razlik med spoloma v poznavanju »Fair play table«in slovenske fair play zastave ter pri pomembnosti komponent fair playa. Uporabili smo tudi enosmerno analizo variance (A - novo) za računanje statistično značilnih razlik med dvema neodvisnima vzorcema. Vse hipoteze smo sprejemali in zavračali s stopnjo tveganja $\alpha = 5\%$. Grafični prikazi so narejeni v programih SPSS 17.0 ter Excel 2003.

---

²³ Z lestvico Lažnivosti smo preverili relevantnost dobljenih odgovorov. V primeru rezultata 55 ali več seštevka 12 trditvev te lestvice bi pomenilo, da se ta oseba prikazuje v boljši luči kot je v resnici.

²⁴ Predhodno je bila izvedena pilotna študija na 20 posameznikih. S pomočjo podatkov pilotne študije smo dodali spremembe v anketni vprašalnik za raziskavo, s katerimi smo zmanjšali nejasnosti pri izpolnjevanju.

²⁵ En vprašalnik je bil skoraj v celoti vrnjen prazen, zato tukaj nismo neizpolnjenih trditvev nadomestili s povprečno vrednostjo. Upoštevali smo izpolnjeno: podatke o anketirancu, podatke o neudeležbi na šolskih športnih tekmovanjih, sliki 1 in 2 ter razvrstitev komponent fair playa po pomembnosti. Pri manjkajočih podatkih smo vstavili povprečno vrednost trditve, pri razvrščanju komponent po vrednosti pa smo vstavili podatek glede na modus trditve.

5. REZULTATI IN RAZPRAVA

5.1 SLOVENSKI IZRAZ ZA BESEDNO ZVEZO »FAIR PLAY«

Besedna zveza »fair play« še do dandanes prav zaradi svoje razsežnosti ni dobila svojega termina v slovenskem jeziku. Zatorej je bil eden izmed prvih ciljev raziskave povprašati bodoče strokovnjake na športnem področju, s katerim slovenskim terminom bi lahko nadomestili besedno zvezo »fair play«²⁶.

Preglednica 2. Podani slovenski izrazi za besedno zvezo »fair play«.

Izbor	Odgovori	Frekvenca
	Poštena igra	99
1	Poštenost	11
	Pravična igra	20
2	Pravičnost	4
3	Športna igra - obnašanje	9
4	Spoštovanje	7

Pojavili so se tudi naslednji izrazi:

Igranje v skladu s pravili, fair igra, pravilna igra, prijazna igra, igra brez goljufanja, igra brez podlih potez, spoštljiv odnos do soigralcev, odnos do soigralcev, športnost.

Za slovenski izraz poštena igra se je odločilo 99 anketirancev, kar predstavlja več kot polovico vseh podanih slovenskih izrazov (65 %). Za to slovensko besedno zvezo so se najverjetneje največkrat odločili, ker predstavlja dobeseden prevod fair playa v slovenski jezik. Za najpogostejši odgovor smo v raziskavi pričakovali prav dobeseden prevod. Ker so besedno zvezo »fair play« že od devetdesetih let prejšnjega stoletja nadomeščali s slovenskim izrazom športno obnašanje, kateri pa se je obdržal vse do dandanes, smo dobili tudi ta podan odgovor. Anketiranci so poudarili tudi splošne človeške vrednote (poštenost, pravičnost in spoštovanje - tekmecev, pravil, do igre) (preglednica 2). Tudi Pinter in Smrdu (2002) sta v raziskavi na slovenskih »A« in »U-

²⁶ Pri nekaterih anketnih vprašalnikih je bilo podano več slovenskih izrazov za fair play. Upoštevali smo vse.

21« reprezentantih v nogometu ob vprašanju: »Na kaj naprej pomislite, kadar se soočite z izrazom fair playa?« dobila odgovore: »A« reprezentanca - poštena igra (25 %), kulturno obnašanje (20 %), spoštovanje (20 %) in pravičnost; U-21 - poštena igra (33 %), športna igra - obnašanje (28,5 %), spoštovanje (24,8 %) ter pravičnost.

5.2 PREPOZNAVNOST SLOVENSKE FAIR PLAY ZASTAVE IN FAIR PLAY TABLE

Športni pedagogi lahko z uporabo simbolov in didaktičnih pripomočkov s tematiko fair playa utrjujejo spoznanja o pomembnosti fair playa kot »srca športa«.

a) Slovenska fair play zastava.

Slika 4. Prepoznavnost slovenske fair play zastave v odstotkih.

- A- Uradni znak prireditve »Srce športa - dan fair playa.«
- B- Priznanje za »Športno potezo« meseca.
- C- Slovenska fair play zastava.
- D- Blagovna znamka Zavoda za fair play in strpnost v športu.

97 anketirancev se je odločilo za odgovor A – 63%, kar kaže na njihovo nepoznavanje slovenske fair play zastave. Verjetno jih je k temu odgovoru zavedel zapis na slovenski fair play zastavi. Za odgovor B in D se je skupaj odločilo 32 anketirancev - 21 % vzorca. Iz tega lahko sklepamo, da je slovenski simbol za fair play premalo prepoznaven, saj kar dobrih 80 % študentov in študentk le-tega ni prepoznalo. Slovensko fair play zastavo je prepoznalo torej le 23 anketirancev, kar je malo več kot 15 % vzorca (slika 4).

Preglednica 3. Poznavanje slovenske fair play zastave glede na spol.

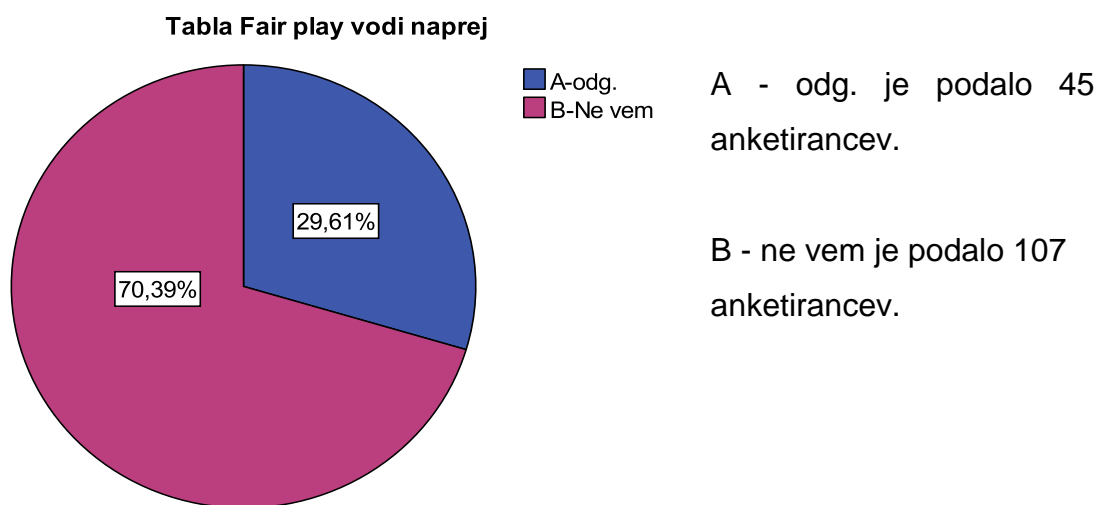
		Spol	
		MOŠKI	ŽENSKI
	A	65	32
	B	6	2
	C	16	7
Slika 1	D	20	4

Hi-kvadrat = 2,767; P=0,429

Preglednica 3 nam prikazuje, da so anketiranci ne glede na spol največkrat podali odgovor A. V podanih odgovorih tudi nismo ugotovili statistično značilnih razlik v poznavanju slovenske fair play zastave glede na spol (Hi-kvadrat=2,767; P=0,429).

Nepoznavanje slovenske fair play zastave smo pričakovali zaradi redkosti in kratke zgodovine uporabe le-te na športnih prireditvah ob protokolu: letos se je tudi uporabila v Planici na finalu svetovnega pokala v smučarskih skokih, uporablja se še na finalnih turnirjih šolskega športnega tekmovanja, pri nogometu, promocijah fair playa,.... Ker se pojavlja tudi na nogometnih prireditvah, smo pričakovali večje poznavanje le-te naših študentov v primerjavi s študentkami, saj jih je veliko aktivnih športnikov v nogometu. A verjetno je slovenska fair play zastava še vedno nekoliko neprepoznavna, tudi v nogometu.

b) Fair play tabla.

Slika 5. Prepoznavnost »Fair play table«.

TABLA Z OSNOVNIMI PRAVILI FAIR PLAYA - 1 krat

- Pravila fair playa - 13 krat.
- Načela fair playa - 6 krat.
- Knjiga o fair playu - 2 krat, naslovnica knjige.
- Navodila fair playa - 2 krat.
- Reklama za fair play, reklama za sportikus.

Podani so bili še naslednji odgovori:

ključni »stavki« fair playa, fair igra igra veliko vlogo v športu, plakat fair playa, slika razčlenjuje SPORTIKUS in pojasnjuje pomen, sporočilnost fair playa, pomen fair playa za sportikus, predstavitev fair playa, točke fair playa - vrednote, sportikus, spoznavanje v fair playu, 10 zapovedi fair playa, promocija fair playa, spletna stran, prikazuje, da samo fair play pomaga športu, s fair playem lahko dosežemo marsikaj, s fair playem skozi življenje, organizacija, ki se ukvarja s fair playem ter pravilnik fair playa.

Didaktičen pripomoček »Fair play tabla« je tako kot slovenska fair play zastava neprepoznaven. Malo več kot 70 % je podalo odgovor B - ne vem, ostalih 30 % je

podalo odgovore, kateri so vidni zgoraj (slika 5). Le en anketiranec je podal približen odgovor: tabla z osnovnimi pravili fair playa. Športni pedagogi, trenerji in odgovorni za šport mladih na Ministrstvu za šolstvo in šport se torej še premalo poslužujejo didaktičnih pripomočkov kot je »Fair play tabla«, čeprav bi lahko skozi njena načela mladim boljše približali in predstavili vidik tekmovanja v duhu fair playa.

Preglednica 4. Poznavanje »Fair play table« glede na spol.

	Spol	
	MOŠKI	ŽENSKI
A - odg.	34	11
Slika 2 B - Ne vem.	73	34

Hi-kvadrat =0,835; P=0,361

Tako študenti kot študentke so največkrat podali odgovor B - ne vem. Preostali del vzorca je podal odgovore, a le 1 se je glasil: tabla z osnovnimi pravili fair play (preglednica 4). Med spoloma nismo ugotovili statistično značilnih razlik v poznavanju »Fair play table« (Hi-kvadrat=0,835; P=0,361).

Hipotezo H01 se sprejme, saj se odgovori o poznavanju »Fair play table« in slovenske fair play zastave med študenti in študentkami statistično ne razlikujejo.

5.3 FORMALNA IN NEFORMALNA KOMPONENTA FAIR PLAYA

Seznam trditev, ki so nam služile pri ugotavljanju pomembnosti formalne in neformalne komponente fair playa:

TRDITEV 1: Igranje v skladu s formalnimi pravili športne panoge.

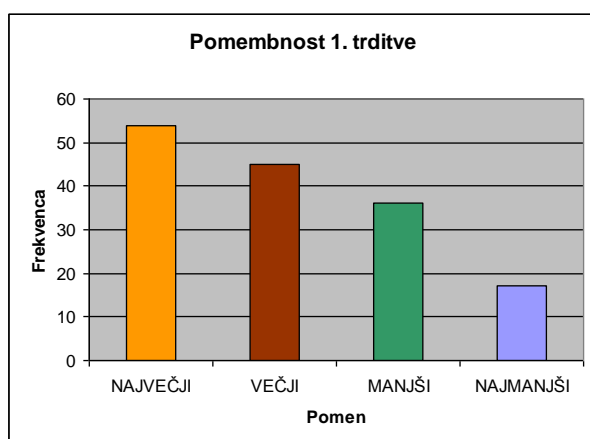
TRDITEV 2: Enake možnosti za vse.

TRDITEV 3: Športno navijanje.

TRDITEV 4: Spoštljiv in prijateljski odnos do tekmecev.

❖ TRDITEV 1

Prva trditev predstavlja formalno komponento fair playa. Z njo smo ugotavljali povezanost pomena fair playa z ožjim vidikom, torej s spoštovanjem formalnih pravil športnih panog.

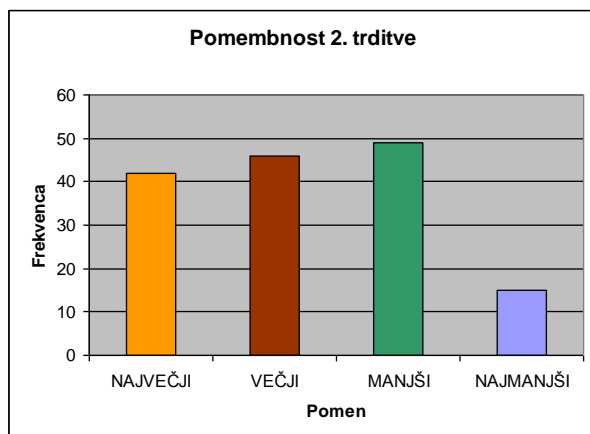
Slika 6. Pomembnost 1. trditve.

Igranje v skladu s formalnimi pravili športne panoge ima še vedno največji pomen, saj je le-tega pripisalo 54 anketirancev ali 35,5 % delež celotnega vzorca. Na to sledi večji pomen s 45 anketiranci oz. 29,6 % vzorca, manjši pomen s frekvenco 36 oz. 23,7 % ter najmanjši pomen je tej komponenti pripisalo le 17 anketirancev oz. 11,2 % vzorca (slika 6).

Naj pa le obvelja naslednja misel, da je fair play mnogo več kot spoštovanje formalnih pravil igre. Gre zlasti za ravnanje v športu, ki ga stori ali opusti športnik, pa mu tega pravila ne narekujejo (Bergant Rakočević, 2002).

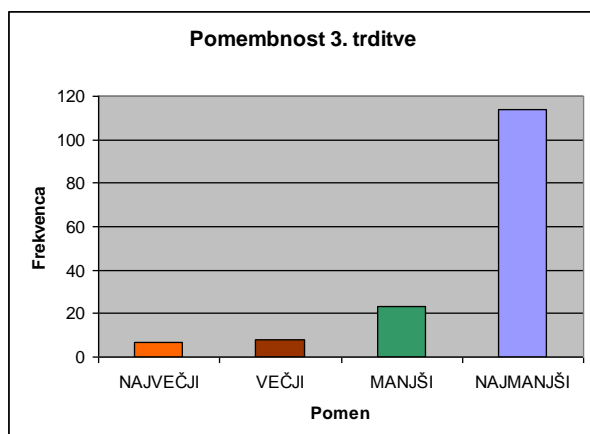
❖ TRDITEV 2

Slika 7. Pomembnost 2. trditve.

Slika 7 prikazuje, da je 49 oz. 32,2 % vseh anketirancev podalo manjši pomen enakih možnosti za vse, na to takoj sledi večji pomen s frekvenco 46 oz. 30,3 % vzorca ter največji pomen s frekvenco 42 oz. 27,6 % vzorca. Najmanjši pomen je pripisalo le 15 anketirancev, ki predstavljajo 9,9 % vzorca.

❖ TRDITEV 3

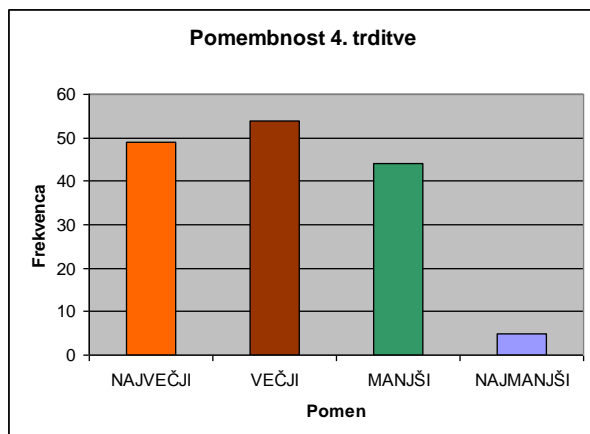

Slika 8. Pomembnost 3. trditve.

Prav na tej neformalni komponenti fair playa, športnemu navijanju, bo potrebno še veliko postoriti. Že iz rezultatov raziskave lahko opazimo, da le-temu dajejo

anketiranci najmanjšo vrednost. Športnemu navijanju je podalo 75 % najmanjši, 15,1 % manjši, 4,6 % največji ter 5,3 % večji pomen vzorca (slika 8).

❖ TRDITEV 4

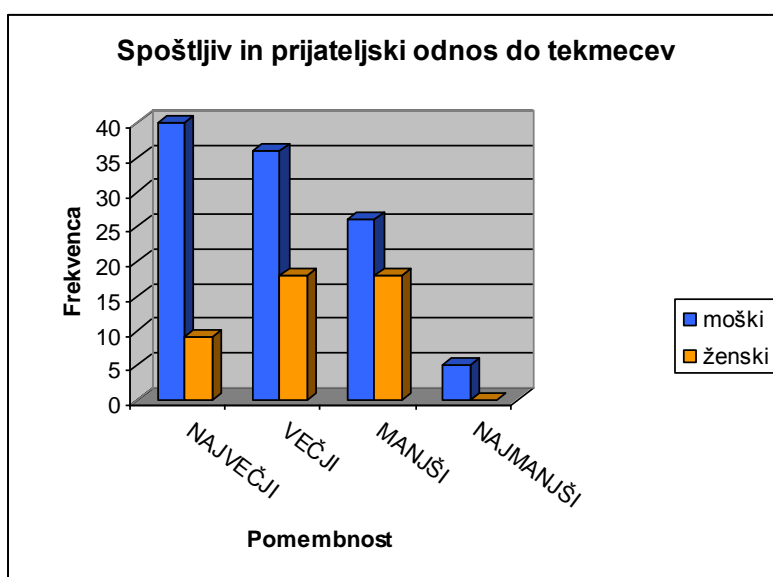
Slika 9. Pomembnost 4. trditve.

35,5 % anketirancev je podalo večji pomen spoštljivemu in prijateljskemu odnosu tekmecev. Na to sledi največji, kasneje manjši pomen, le 3,3 % anketirancev je prisodilo najmanjši pomen tej neformalni komponenti fair playa (slika 9).

Ugotovili smo, da je bila trditev 1 med anketiranci največkrat opredeljena z največjim pomenom, na to sledi trditev 4, kasneje trditev 2, najmanjši pomen pa se je največkrat pripisal trditvi 3, torej športnemu navijanju. Še vedno imajo konstitutivna pravila največjo veljavo, saj tudi omogočajo potek določene igre. Predpogoj za vstop v igro je namreč sprejetje konstitucijskih pravil, saj le-te definirajo avtonomijo aktivnosti in dajejo pomen posameznim dejavnostim znotraj te. Večji pomen je dobil tudi spoštljiv in prijateljski odnos do tekmecev, saj sta tkanje novih prijateljstev in druženje pomembna motiva mladih, da začnejo sploh z ukvarjanjem s športom v športnih klubih. Na tretjem mestu po pomembnosti je trditev o enakih možnosti za vse, katere se vedno bolj poudarjajo, ne samo na področju športa, a se jih le težko realizira. Najmanjši pomen pa so anketiranci podali športnemu navijanju. Le-tega smo pričakovali, saj smo še vedno priča številnim agresivnim in razgrajaškim ravnanjem navijačev na tribunah in izven športnih objektov. Ferkulj (2009) je na članih dveh rokometnih klubov je ugotovil, da so ti mnenja, da morajo biti vsi - 42,85

%, igralci - 39,82 %, sodniki - 7,14 % pošteti. A nihče se ni odločil samo za navijače. Podatki samo potrjujejo, da je še premalo zavedanja o pomembnosti fair playa na tribunah.

V prvih treh trditvah fair playa glede na spol nismo ugotovili statistično značilnih razlik (trditev 1: Hi-kvadrat=0,742; P=0,863; trditev 2: Hi-kvadrat=3,483; P=0,279; trditev 3: Hi-kvadrat=2,486; P=0,478).

Slika 10. Pomembnost 4. trditve glede na spol anketirancev.

V 4. trditvi smo ugotovili statistično pomembno razliko med spoloma (Hi-kvadrat=0,659; P=0,022) v prid študentk. Športnice dajejo namreč večji poudarek prijateljskim odnosom ter dobri komunikaciji v primerjavi s športniki, kar samo še potrjuje dobljene podatke (Tušak idr., 2009). Slika 10 prikazuje pomembnost spoštljivega in prijateljskega odnosa glede na spol anketirancev.

Hipotezo H02 se sprejme le delno, saj se odgovori na 1., 2. in 3. trditev med študentkami in študenti statistično ne razlikujejo, pri trditvi 4 pa imajo študentje statistično nižje vrednosti.

5.4 UPOŠTEVANJE FAIR PLAYA ŠTUDENTOV IN ŠTUDENTK NA ŠOLSКИH ŠPORTNIH TEKMOVANJIH

Študentje in študentke z delovanjem v športu širijo vrednote športa, med te spada tudi fair play, zato smo se odločili, da preverimo, kakšno je bilo njihovo upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih (preglednica 5).

Preglednica 5 . Trditve o upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih.

Oznaka	Opis trditve	M	SD
ŠT1	Sodeloval(a) sem z veseljem, ker uživam v športu in vem, da zmaga ni pomenila vse.	4,1	0,85
ŠT2	Pošteno sem igral(a) v skladu s pravili igre.	4,6	0,55
ŠT3	Obnašal(a) sem se dostojanstveno tako ob zmagi in porazu.	4,25	0,8
ŠT4	Rad(a) imam šport, zato sem pohvalil(a) dobre poteze igralcev in igro vsakogar.	4,18	0,77
ŠT5	Tekmoval(a) sem s ponosom.	4,17	0,81
ŠT6	Izobraževal(a) sem se vsestransko.	3,74	0,8
ŠT7	Kulturno sem navijal(a).	3,88	0,92
ŠT8	Spoštoval(a) sem drugačnost.	4,43	0,77
ŠT9	Spoštoval(a) sem odločitve učiteljev, sodnikov, organizatorjev, če so bile v skladu z načeli fair playa.	4,26	0,81
ST10	Čestital(a) sem tekmecu za zmago in dobro igro.	4,51	0,68
ŠT11	V šoli zaradi športa nisem popuščal(a) pri drugih predmetih.	3,77	0,97
ŠT12	Na tekmovanjih sem zaploskal(a) pri dobri potezi nasprotnikov.	3,65	1,12
ŠT13	Kljub dvomu v sodnikovo odločitev, sem bil(a) spoštljiv(a).	3,49	0,93
ŠT14	Upošteval(a) sem učiteljevo odločitev o zamenjavi soigralcev, čeprav se je zdela ta neprimerna za dosego naše zmage.	3,87	0,82
ŠT15	Spodbujal(a) sem ekipni športni duh.	4,71	0,54

Legenda: M - aritmetična sredina, SD – standardna deviacija

Iz preglednice 5 lahko razberemo, da ima največjo veljavo spodbujanje ekipnega športnega duha, na to pošteno igranje v skladu s pravili igre ter čestitanje tekmecem za zmago. Na podlagi najvišje ocenjenih trditve lahko vpisane študente in študentke v 1. letnik Fakultete za šport smatramo kot primer »dobrih športnikov« (Morgan, Meier in Schneider 2001, v Pinter in Smrdu, 2002), saj le-ti z veseljem sodelujejo v igri ter igrajo pošteno v skladu s pravili igre, spodbujajo ekipni športni duh, se dostojanstveno vedejo tako ob zmagi in porazu ter čestitajo tekmecem za dobro igro in zmago. Tudi pri slovenskih olimpijcih (Sydney, 2000) so ugotovili najvišjo

izraženost faktorjev »športnosti²⁷« (M=4,24/417) in »spoštovanje tekmecev in pravil²⁸« (M=4,10/4,05), ki imata kar nekaj skupnih točk z višje ocenjenimi trditvami (ŠT2, ŠT3, ŠT4, ŠT8, ŠT10, ŠT15) naših anketirancev (Smrdu in Pinter, 2009).

Iz posameznih trditev je razvidno, da anketiranci pri dvomih v odločitve avtoritete letih niso vedno upoštevali in bili pri tem spoštljivi. Nižje so tudi ovrednotili vsestransko izobraževanje ter obveznosti do ostalih šolskih predmetov, kar je najverjetneje povezano s treningi in udeleževanjem športnih tekmovanj v okviru športnega kluba. Trditve samo potrjujejo manjši pomen športnega navijanja pri naših anketirancih. Že pri pomembnosti trditev je 75 % vzorca podalo športnemu navijanju najmanjši pomen. Tokrat pa so »kulturnemu navijanju« na šolskih športnih tekmovanjih pripisali povprečno oceno 3,88 ter 3,65 trditvi »zaploskal sem pri dobri potezi tekmecev«.

5.4.1 UPOŠTEVANJE FAIR PLAYA NA ŠOLSKIH ŠPORTNIH TEKMOVANJIH GLEDE NA SPOL

Preglednica 6. Upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih glede na spol.

Trditve šolskih športnih tekmovanj	Študentke		Študentje		A - nova	
	M	SD	M	SD	F	Pom (F)
ŠT1	4,18	0,75	4,07	0,91	0,48	0,49
ŠT2	4,89	0,32	4,46	0,59	20,237	0,000 ***
ŠT3	4,56	0,59	4,11	0,86	9,987	0,002 **
ŠT4	4,16	0,82	4,19	0,75	0,07	0,79
ŠT5	4	0,95	4,24	0,73	2,80	0,10
ŠT6	3,64	0,77	3,79	0,81	0,995	0,32
ŠT7	4,44	0,69	3,62	0,89	30,590	0,000 ***
ŠT8	4,6	0,62	4,35	0,82	3,20	0,08
ŠT9	4,49	0,63	4,15	0,86	5,558	0,020*
ŠT10	4,62	0,58	4,46	0,72	1,67	0,20
ŠT11	3,87	0,87	3,73	1,02	0,63	0,43
ŠT12	3,84	0,93	3,56	1,19	2,08	0,15
ŠT13	3,98	0,72	3,26	0,93	20,775	0,000 ***
ŠT14	4,09	0,73	3,77	0,84	4,858	0,029 *
ŠT15	4,82	0,39	4,66	0,59	2,95	0,09

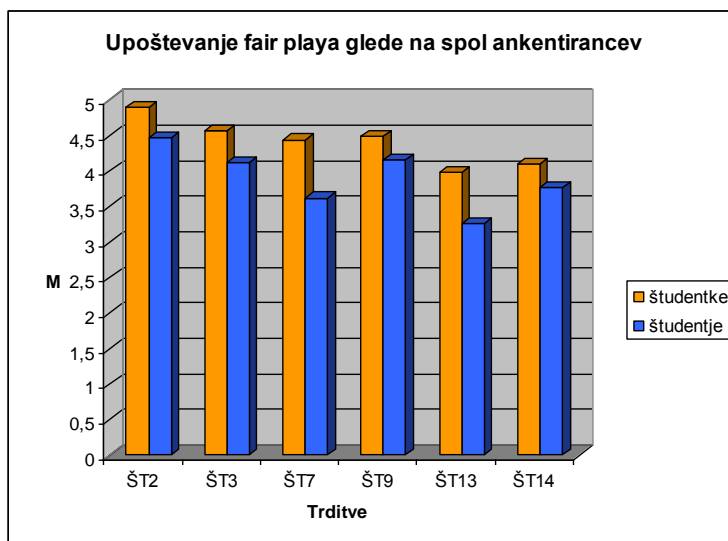
²⁷ Športnost zajema vidik prijateljstva med športniki, enakovrednost med tekmeči, dobronamernost, zaznavanje pomembnosti lastnega nastopa, spoštovanje športnih pravil.

²⁸ Spoštovanje tekmecev in pravil opisuje spoštljiv odnos do obeh prvin.

Opomba: * pomeni $p < 0,05$, ** pomeni $p < 0,01$, *** pomeni $p < 0,001$

Legenda: M - aritmetična sredina, SD – standardna deviacija, Pom (F) - pomembnost parametra F

Statistično pomembna razlika med spoloma anketirancev je bila ugotovljena v trditvah, ki se nanašata na pošteno igranje v skladu s pravili igre ($F=20,237$; Pom (F)=0,000) ter kulturno navijanje ($F=30,590$; Pom (F)=0,000), kjer so se študentke više ocenile kot študentje. Do slednje je najverjetneje prišlo, saj je veliko študentov privržencev nogometa, kjer pa je še kljub ukrepom Mednarodne in Evropske nogometne zveze proti ne športnemu vedenju, prisotnega veliko nasilja razgretih navijačev tako na tribunah kot izven športnih objektov. Statistično pomembno razliko smo tudi ugotovili v dostojanstvenem obnašanju tako ob zmagi kot porazu ($F=9,987$; Pom (F)=0,002) ter upoštevanju odločitev učiteljev ($F=4,858$; Pom (F)=0,029), sodnikov ($F=20,775$; Pom (F)=0,000) ter tako učiteljev, sodnikov in organizatorjev ($F=5,558$; Pom (F)=0,020), če so bile v skladu z načeli fair playa, v prid študentk (preglednica 6). Na sliki 11 je viden natančnejši prikaz povprečnih ocen trditvev, kjer je bila ugotovljena statično značilna razlika med spoloma.

Slika 11. Prikaz aritmetičnih sredin v trditvah s statistično značilno razliko.

Športnice so po osebnosti v primerjavi s športniki manj tekmovalne, agresivne in dominantne, hkrati pa bolj plahe in negotove pri odločanju. Po drugi strani pa naj bi bile bolj obzirne, tolerantne in razumevajoče. Zato tudi verjetno v večji meri pošteno

igrajo v skladu s pravili igre ter se poslužujejo poslušnosti in sprejemanja odločitev avtoritete znotraj igre (Tušak idr., 2009). Pri ženskah med desetimi najpopularnejšimi športi od leta 1992 do 2006 ne zasledimo nobenega ekipnega športa, pa tudi ne športa, pri katerem prihaja do telesnega kontakta. Ženske se namreč bolj nagibajo k »estetskimi športom« (aerobika, ples, jutranja gimnastika) in aktivnostim, ki potekajo v naravi (hoja, planinarjenje, kolesarjenje, plavanje, smučanje). V nasprotju pa se moški raje ukvarjajo s športi, ki temeljijo na tekmovanju, zmagovanju in premagovanju tekmecev (nogomet, košarka, namizni tenis in tenis) (Doupona Topič in Petrović, 2007). Pri športih, kjer prihaja med tekmece do telesnega kontakta, opažajo tudi večjo prisotnost agresivnosti in sovražnosti, ki pa vodita športnika k večjemu odstopanju od upoštevanja fair playa v športu. V vrhunskem športu (smučanje, tenis) pa smo priča vedno manjšim osebnostnim razlikam med spoloma, saj se športnice prav zaradi zahtevanega načina življenja po razmišljanju vse bolj približujejo športnikom (Tušak idr., 2009). To dokazuje tudi raziskava na slovenskih olimpijskih športnikih (Sydney 2000), kjer niso ugotovili statistično značilnih razlik med spoloma pri faktorjih fair playa (Pinter in Smrdu, 2009).

Hipotezo H03 se sprejme le delno, saj se študentke in študenti v trditvah ŠT1, ŠT4, ŠT5, ŠT6, ŠT8, ŠT10, ŠT11, ŠT12 in ŠT15 statistično ne razlikujejo, pri trditvah ŠT2, ŠT3, ŠT7, ŠT9, ŠT13 in ŠT14 pa imajo študentke statistično višje vrednosti.

5.5 SPODBUJANJE FAIR PLAYA S STRANI ŠPORTNIH PEDAGOGO

Športni pedagogi imajo velik vpliv na oblikovanje osebnosti otroka in mladostnika. Zato nas je tudi zanimalo, kako so anketiranci bili deležni spodbujanja fair playa s strani športnih pedagogov in kakšen vzgled in vzor v športu so jim le-ti predstavljali.

Preglednica 7. Seznam trditev za športne pedagoge (služi kot legenda).

Oznaka	Opis trditev za športne pedagoge
ŠP1	Učil(a) vas je upoštevati pravila iger.
ŠP2	Individualno upošteval(a) želje v športu.
ŠP3	Poudaril(a) spoštovanje sodnikov in preostalih nastopajočih.
ŠP4	Vas kot športnike kritiziral(a) in zasmehoval(a).
ŠP5	Spodbujal(a) pozitivno vedenje s kaznovanjem kršitev pravil.
ŠP6	Nagrajeval(a) dosežke (primerno vedenje, zavzetost pri delu, izboljšano tehniko,...), ki niso bili povezani s točkami in zmago.
ŠP7	Vsem enakovredno določal(a) čas igranja in vadbe.
ŠP8	Bil(a) pozitiven zgled s svojim obnašanjem.
ŠP9	V času športne vzgoje z vami tekel(la), igral(a) košarko, odbojko,....
ŠP10	Zmaga na tekmovanjih zanj(o) ni bila edino merilo uspeha.
ŠP11	Spodbujal(a) uspešnost pri ostalih šolskih predmetih.
ŠP12	Tako z besedami kot svojimi dejanji pri vas spodbujal(a) športno obnašanje.
ŠP13	Se ogreval(a) skupaj z vami.
ŠP14	Na tekmovanjih vsem namenil(a) določen čas igranja.

Eden izmed splošnih ciljev športne vzgoje (Kovač in Novak, 2001) je oblikovanje pozitivnih stališč do športa in kakovostnega preživljanja prostega časa, katerega pa bi športni pedagogi lažje približali varovancem s svojim vzgledom ter z izvajanjem športnih aktivnosti skupaj s svojimi varovanci. Izvajanje le-teh (tek, igranje košarke, odbojke,...) so anketiranci pri svojih športnih pedagogih ocenili s povprečno oceno (OŠ – 2,64; SŠ – 2,76), izvajanje ogrevalnih vaj pa (OŠ – 2,35 in SŠ – 2,38). Iz trditev (»zmaga zanj(o) ni bila edino merilo uspeha« s povprečno oceno za OŠ - 3,5 in SŠ - 3,44, »vsem namenil(a) določen čas igranja na tekmovanjih« s povprečno oceno za OŠ - 3,49 in SŠ - 3,48 ter »nagrajevanje dosežkov, ki niso bili povezani s točkami oz. zmago« s povprečno oceno za OŠ - 3,32 in SŠ - 3,4) je razvidno, da so športni pedagogi v določeni meri cenili pomen zmage (preglednica 8).

Preglednica 8. Ocenitev osnovno in srednje-šolskih športnih pedagogov.

Trditve za športne pedagoge	Osnovno-šolski		Srednje-šolski		A - nova	
	M	SD	M	SD	F	Pom (F)
ŠP1	4,14	0,91	3,99	0,97	1,63	0,20
ŠP2	3,5	0,86	3,48	1	0,14	0,71
ŠP3	3,7	1,03	3,71	1,04	0,17	0,68
ŠP4	1,44	0,71	1,51	0,89	0,94	0,33
ŠP5	3,15	1,11	3,16	1,16	0,00	0,998
ŠP6	3,32	1,04	3,4	1,14	0,03	0,87
ŠP7	3,93	0,96	3,72	1,03	4,701	0,031 *
ŠP8	4,05	0,94	4,05	1	0,25	0,62
ŠP9	2,64	1,17	2,76	1,34	0,60	0,44
ŠP10	3,5	0,97	3,44	1,12	0,03	0,87
ŠP11	3,59	1,2	3,81	1,25	1,15	0,28
ŠP12	3,93	0,83	3,93	1,06	0,49	0,49
ŠP13	2,35	1,14	2,38	1,26	0,03	0,86
ŠP14	3,49	0,99	3,48	1	0,004	0,95

Opomba: * pomeni $p < 0,05$

Legenda: M - aritmetična sredina, SD – standardna deviacija, Pom (F) - pomembnost parametra F

Statistično pomembno razliko smo med osnovno in srednje-šolskimi športnimi pedagogi ugotovili v ŠP7 ($F=4,701$; $Pom(F)=0,031$). Osnovno-šolski športni pedagogi naj bi torej večkrat vsem enakovredno določali čas igranja in vadbe. V učnem načrtu za osnovno šolo je pod splošnimi izhodišči za športnega pedagoga opredeljeno, da mora spoštovati načelo enakih možnosti za vse učence (Kovač in Novak, 2001), kar pa v učnem načrtu za gimnazijo pod splošnimi izhodišči za športnega pedagoga ni opredeljeno (Kovač in Novak, 1998). Lahko, da k bolj enakovrednemu določanju časa igranja in vadbe učencem, vplivajo splošna izhodišča za športne pedagoge, ali samo večji pomen športne vadbe za razvoj telesnih sposobnosti mladih v času osnovne šole. V raziskavi dr. Škofa, B. s sodelavci (Dejanske in zelene osebnostne lastnosti slovenskih športnih pedagogov)²⁹ niso ugotovili med osnovno in srednje-šolskimi športnim pedagogi nobenih statistično značilnih razlik v dimenziji »sprejemljivosti«³⁰, ki pa ne zajema lastnosti naše trditve.

²⁹ Dejanske in zelene osebnostne lastnosti slovenskih učiteljev športne vzgoje; v B. Škof., V. Zabukovec, S. Ceci Erpič in D. Boben (2005): Pedagoško-psihološki vidiki športne vzgoje, str. 175-185.

³⁰ DIMENZIJO SPREJEMLJIVOST, v nekaterih instrumentih omenjena kot prijetnost (McCrae in Costa, 1987) ali prijateljskost nasproti sovražnosti (Digman, 1990), opredeljujeta poddimenziji sodelovanja (zmožnost

5.5.1 SPODBUJANJE FAIR PLAYA GLEDE NA SPOL ŠPORTNIH PEDAGOGOVI

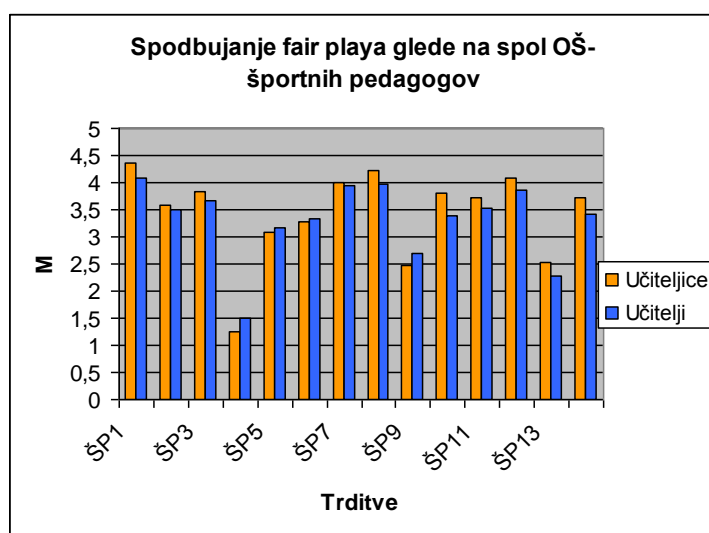
a) Spodbujanje fair playa glede na spol OŠ-športnih pedagogov.

Preglednica 9. Spodbujanje fair playa glede na spol OŠ-športnih pedagogov.

Trditve za OŠ-športne pedagoge	Učiteljice		Učitelji		A - nova	
	M	SD	M	SD	F	Pom (F)
ŠP1	4,35	0,95	4,07	0,9	2,59	0,11
ŠP2	3,59	0,73	3,49	0,91	0,43	0,51
ŠP3	3,84	1,07	3,66	1,02	0,84	0,40
ŠP4	1,24	0,64	1,5	0,73	3,81	0,05
ŠP5	3,08	1,09	3,18	1,12	0,22	0,64
ŠP6	3,27	1,15	3,33	0,99	0,10	0,75
ŠP7	4	0,97	3,94	0,96	0,12	0,73
ŠP8	4,22	0,97	3,98	0,93	1,71	0,19
ŠP9	2,46	1,12	2,7	1,2	1,17	0,28
ŠP10	3,81	1,02	3,4	0,92	5,343	0,022 *
ŠP11	3,73	1,28	3,53	1,18	0,75	0,39
ŠP12	4,08	0,86	3,87	0,83	1,69	0,20
ŠP13	2,54	1,28	2,29	1,09	1,36	0,25
ŠP14	3,73	1,02	3,43	0,95	2,62	0,11

Opomba: * pomeni $p < 0,05$

Legenda: M - aritmetična sredina, SD – standardna deviacija, Pom (F) - pomembnost parametra F

razumevanja in podpiranja zahtev in potreb drugih, sposobnost učinkovitega sodelovanja z drugimi) in prijaznost (zavzema vidike povezane s prijaznostjo, zaupanjem, odprtostjo do drugih).

Slika 12. Spodbujanje fair playa glede na spol OŠ-športnih pedagogov.

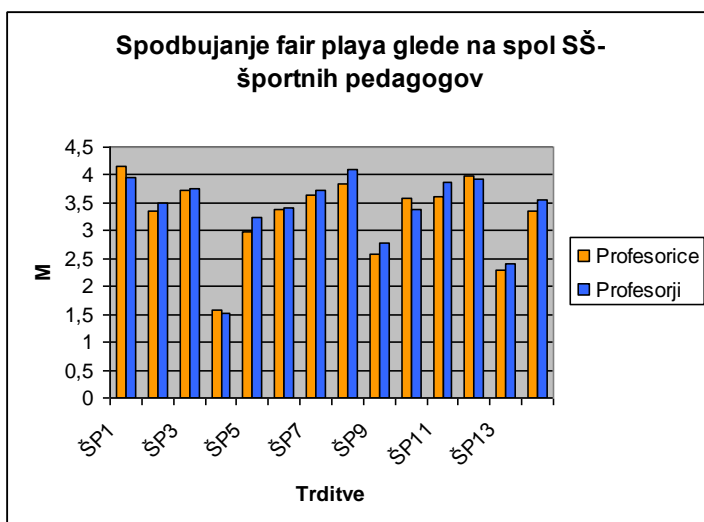
Statistično pomembno razliko med spoloma osnovno-šolskih športnih pedagogov smo zasledili v trditvi ŠP10 - »zmaga na tekmovanjih zanj(o) ni bila edino merilo uspeha« (F=5,343; Pom (F)=0,022), kjer so bile učiteljice športne vzgoje više ocenjene (preglednica 9). Ker so ženske športnice manj tekmovalne, agresivne in dominantne kot moški, dajejo zmagi tudi manjši pomen (Tušak idr., 2009). Slika 12 prikazuje aritmetične sredine v trditvah glede na spol OŠ-športnega pedagoga. Iz njih je razvidno, da so bile učiteljice večkrat ocenjene više kot učitelji športne vzgoje. Iz tega lahko sklepamo, da so le-te tudi bolje spodbujale fair play pri svojih varovancih.

b) Spodbujanje fair playa glede na spol SŠ-športnih pedagogov.

Preglednica 10. Spodbujanje fair playa glede na spol SŠ-športnih pedagogov.

Trditve za SŠ-športne pedagoge	Profesorice		Profesorji		A - nova	
	M	SD	M	SD	F	Pom (F)
ŠP1	4,16	,90	3,95	0,96	1,26	0,26
ŠP2	3,35	,91	3,49	1,01	0,46	0,50
ŠP3	3,74	1,00	3,75	1,04	0,00	0,97
ŠP4	1,58	1,12	1,51	,84	0,13	0,72
ŠP5	2,97	1,30	3,24	1,12	1,35	0,25
ŠP6	3,39	1,20	3,41	1,10	0,01	0,92
ŠP7	3,65	,98	3,74	1,03	0,21	0,64
ŠP8	3,84	1,10	4,11	0,96	1,78	0,18
ŠP9	2,58	1,26	2,78	1,36	0,52	0,47
ŠP10	3,58	1,20	3,39	1,09	0,69	0,41
ŠP11	3,61	1,31	3,86	1,24	0,92	0,34
ŠP12	3,97	1,02	3,93	1,05	0,03	0,85
ŠP13	2,29	1,30	2,41	1,26	0,22	0,64
ŠP14	3,35	1,02	3,55	1,00	0,95	0,33

Legenda: M - aritmetična sredina, SD – standardna deviacija, Pom (F) - pomembnost parametra F

Slika 13. Spodbujanje fair playa glede na spol SŠ-športnih pedagogov.

Med srednje-šolskimi športnimi pedagogi glede na spol nismo ugotovili statistično pomembnih razlik (preglednica 10). Iz slike 14 je razvidno, da so SŠ-športni pedagogi glede na spol v trditvah ocenjeni približno enako.

V Dejanske in zelene osebnostne lastnosti slovenskih športnih pedagogov so tudi ugotovili večjo izraženost vrednosti v dimenziji »sprejemljivosti« pri športnih pedagoginjah kot pri njihovih kolegih moškega spola. Učiteljice športne vzgoje, sodelujoče v raziskave, naj bi bile torej bolj kooperativne, strpne, prijazne in empatične kot moški predstavniki. Pri nas naj bi samo učitelji bolj poudarjali pomen zmage kot njihove kolegice.

Hipotezo H04 se sprejme le delno, saj se osnovno in srednje-šolski športni pedagogi statistično razlikujejo le v trditvi ŠP7, v kateri so osnovno-šolski športni pedagogi dosegli statistično višje vrednosti. Učiteljice športne vzgoje imajo statistično višjo vrednost le v trditvi ŠP10 v primerjavi s kolegi iz osnovne šole, pri srednje-šolskih športnih pedagogih pa med spoloma ni bilo ugotovljenih statistično značilnih razlik.

5.6 SPODBUJANJE FAIR PLAYA V ŠPORTU S STRANI STARŠEV

V družini dobi otrok prve informacije o duševnem, socialnem, telesnem, gibalnem, ... razvoju. Otroci dobijo od staršev prva spoznanja o športu, dobrem in slabem, življenju, in na podlagi tega razvijejo svoj sistem vrednot in stališč. Starši jim predstavljajo model, po katerem se zgledujejo, zato je pomembno, kakšen odnos imajo le-ti do športa, tudi do športne etike. Človekova vedenja in dejavnosti v zgodnji dobi človekovega življenja naj bi po Južničevem mnenju postala trajen vzorec vedenja (Tušak, 2003). Zato smo v anketnem vprašalniku postavili vprašanja, povezana tudi s tem področjem.

Preglednica 11. Spodbujanje fair playa s strani staršev.

Oznaka	Opis trditev	M	SD
S1	So vas podprli in spodbujali tudi, ko vam ni šlo vse najbolje na tekmi.	4,48	0,81
S2	So vam pokazali, da so ponosni na vas kljub slabšemu rezultatu.	4,37	0,88
S3	So imeli realna pričakovanja glede na vaše sposobnosti v športu.	4,03	0,8
S4	So spremljali vašo športno pot.	4,21	1,05
S5	So vas najprej pohvalili za sodelovanje na tekmovanju, šele na to za dosežke.	3,42	1,05
S6	Med tekmo so kričali na vas.	1,43	0,91
S7	Žalili so trenerja oz. športnega pedagoga, sodnike, ostale soigralce.	1,19	0,5
S8	Psihično so pritiskali na vas in vas kaznovali zaradi neuspešnosti v športu.	1,12	0,45
S9	Bili dober zgled s svojim obnašanjem v smislu športnega duha.	4,28	0,86
S10	Spoštovali vaš vloženi trud v športu kljub slabšemu rezultatu na tekmovanju.	4,32	0,77
S11	Večkrat pričakovali od vas večje uspehe v športu.	2,43	0,93
S12	Vas silili v ukvarjanje z njihovo najljubšo športno panogo.	1,37	0,8

Anketiranci so svojim očmi videli starše kot dober vzgled in vzor v duhu fair playa na njihovih športnih tekmovanjih in tudi pri spodbujanju in spremljanju njihove športne kariere. Iz preglednice razberemo tudi pomembnost dosežka njihovih staršev »večkrat pričakovali večje uspehe« z oceno 2,43 in »najprej pohvalili za sodelovanje na tekmovanju, šele na to za dosežke« z oceno 3,42. Preveliki pritiski staršev po dosežkih bi lahko vodili tudi k pretiranemu tekmovalnemu obnašanju naših anketirancih. A le-ti verjetno niso imeli tako velikega vpliva, saj so starši kljub slabšemu rezultatu na tekmovanju spoštovali njihov trud v športu (ocena 4,32) (preglednica 11). Rezultati so bili pričakovani, saj se naši anketiranci s slabimi

izkušnjami na športnem področju verjetno ne bi vpisali na Fakulteto za šport ter svoje poklicne poti nadaljevali v športni smeri.

5.7 VPLIV TRENIRANJA V ŠPORTNIH KLUBIH GLEDE NA ŠPORTNO PANOGO NA UPOŠTEVANJE FAIR PLAYA NA ŠOLSКИH ŠPORTNIH TEKMOVANJIH

a) Vpliv treniranja v športnih klubih na upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih.

Preglednica 12. Upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih glede na treniranje oz. ne treniranje v športnem klubu v osnovni in srednji šoli.

Trditve šolskih športnih tekmovanj	Treniranje		Ne treniranje		A - nova	
	M	SD	M	SD	F	Pom (F)
ŠT1	4,11	0,84	4,11	0,99	0,00	0,97
ŠT2	4,58	0,56	4,68	0,58	0,56	0,45
ŠT3	4,23	0,80	4,37	0,90	0,51	0,48
ŠT4	4,19	0,76	4,16	0,90	0,02	0,89
ŠT5	4,23	0,75	3,68	1,06	7,95	0,006 **
ŠT6	3,73	0,82	3,79	0,63	0,10	0,75
ŠT7	3,91	0,89	3,63	1,07	1,53	0,22
ŠT8	4,46	0,76	4,26	0,87	1,06	0,30
ŠT9	4,27	0,82	4,16	0,77	0,29	0,59
ŠT10	4,56	0,67	4,21	0,71	4,36	0,039 *
ŠT11	3,77	0,96	3,74	1,10	0,01	0,90
ŠT12	3,65	1,11	3,58	1,26	0,07	0,79
ŠT13	3,50	0,92	3,37	1,01	0,33	0,57
ŠT14	3,90	0,82	3,68	0,82	1,17	0,28
ŠT15	4,70	0,56	4,74	0,45	0,07	0,79

Opomba: * pomeni $p < 0,05$, ** pomeni $p < 0,01$

Legenda: M - aritmetična sredina, SD – standardna deviacija, Pom (F) - pomembnost parametra F

Osenčeni deli v preglednici 12 prikazujejo statično pomembno razliko v trditvah ŠT5 (Tekmoval(a) sem s ponosom.) z $F=7,95$; Pom (F)=0,006 in ŠT10 (Čestital(a) sem tekmeču za zmago in dobro igro.) z $F=4,36$; Pom (F)=0,039 med tistimi, ki so trenirali

v športnem klubu v osnovni in srednji šoli in tistimi, ki niso. Natančneje so v preglednici prikazane tudi aritmetične sredine s standardnimi deviacijami ostalih trditvev. Tisti, ki so trenirali v športnem klubu, so večkrat tekmovali s ponosom na šolskih športnih tekmovanjih, kar je najverjetneje povezano z miselnostjo v športnih klubih - »braniti barve svojega kluba«. S to miselnostjo posamezniki z večjim ponosom na tekmovanjih predstavljajo svoj športni klub. Športna tekmovanja s svojim protokolom navajajo tekmovalce k čestitanju tekmeceem za zmago.

b) Razlike med posameznimi športnimi panogami v upoštevanju fair playa na šolskih športnih tekmovanjih.

Zaradi velikih razlik v vrhunskem športu med posameznimi športnimi panogami v upoštevanju oz. kršenju pravil fair playa nas je zanimalo, ali obstajajo te tudi v športu mladih. Ugotavljali smo razlike med kolektivnima igrama (košarka in nogomet) ter kolektivnima igrama, kjer prihaja do telesnega kontakta med tekmece in športnimi panogami, kjer do te-ga ne (atletika, gimnastika, ritmična gimnastika in ples) na sprejetje in upoštevanje fair playa mladih na šolskih športnih tekmovanjih.

Preglednica 13. Upoštevanje fair playa glede na treniranje nogometa oz. košarke.

Trditve šolskih športnih tekmovanj	Košarka		Nogomet		A - nova	
	M	SD	M	SD	F	Pom (F)
ŠT1	4,11	0,84	4,11	0,99	0,32	0,58
ŠT2	4,58	0,56	4,68	0,58	0,001	0,98
ŠT3	4,23	0,8	4,37	0,9	2,24	0,14
ŠT4	4,19	0,76	4,16	0,9	0,89	0,35
ŠT5	4,23	0,75	3,68	1,06	0,66	0,42
ŠT6	3,73	0,82	3,79	0,63	0,89	0,35
ŠT7	3,91	0,89	3,63	1,07	0,10	0,76
ŠT8	4,46	0,76	4,26	0,87	1,18	0,28
ŠT9	4,27	0,82	4,16	0,77	0,88	0,35
ŠT10	4,56	0,67	4,21	0,71	0,29	0,59
ŠT11	3,77	0,96	3,74	1,1	0,25	0,62
ŠT12	3,65	1,11	3,58	1,26	1,44	0,24
ŠT13	3,5	0,92	3,37	1,01	1,11	0,30
ŠT14	3,9	0,82	3,68	0,82	0,61	0,44
ŠT15	4,7	0,56	4,74	0,45	0,03	0,87

Opomba: * pomeni $p < 0,05$, ** pomeni $p < 0,01$, *** pomeni $p < 0,001$

Legenda: M - aritmetična sredina, SD – standardna deviacija, Pom (F) - pomembnost parametra F

Med tistimi, ki so trenirali nogomet v osnovni in srednji šoli, skupina 1, ter tistimi, ki so trenirali košarko v osnovni in srednji šoli, skupina 2³¹, nismo zasledili pomembno statističnih razlik v trditvah upoštevanja fair playa na šolskih športnih tekmovanjih (preglednica 13). Pinter in Smrdu (2002) sta ugotovila, da naj bi imeli mladi košarkaški reprezentanti večji odklonilni odnos do fair playa kot omejevalnega dejavnika pri doseganju vidnejših rezultatov kot anketirani mladi nogometaši, ki še pa takrat niso bili člani A »reprezentance«.

V raziskavi na nogometnih reprezentantih (Pinter in Smrdu, 2002) je bilo ugotovljeno, da so anketirani nogometaši poudarjali enakopravnost v smislu rasnega in verskega sprejemanja, zavračali doping in si prizadevali za upoštevanje športnih pravil. Hkrati so spoštovali tekmece in posledično igro, ki naj bi bila tem bolj pravična. Zelo so spoštovali reprezentančno ekipo. Pri nas so tisti, ki so trenirali nogomet v osnovni in srednji šoli podali oceno 4,26 za sprejemanje drugačnosti, 4,68 za pošteno igranje v skladu s pravili igre, 4,16 za hvaljenje dobrih potez igralcev in 4,21 za čestitanje tekmeču za zmago in dobro igro ter 4,74 za spodbujanje ekipnega duha.

---

³¹ 27 anketirancev je v osnovni in srednji šoli treniralo nogomet, 18 pa košarko.

Preglednica 14. Upoštevanje fair playa glede na športne s telesnim kontaktom in brez njega.

Trditve šolskih športnih tekmovanj	Športni panogi s telesnim kontaktom		Športne panoge brez telesnega kontakta		A - nova	
	M	SD	M	SD	F	Pom (F)
ŠT1	4,11	0,88	4,15	0,8	0,03	0,87
ŠT2	4,59	0,54	4,77	0,44	1,24	0,27
ŠT3	4,22	0,76	4,69	0,63	4,259	0,044 *
ŠT4	4,2	0,78	4,15	0,55	0,03	0,86
ŠT5	4,15	0,79	3,85	0,9	1,44	0,24
ŠT6	3,83	0,88	3,62	0,65	0,65	0,43
ŠT7	3,61	0,93	4,31	0,85	5,915	0,018 *
ŠT8	4,37	0,85	4,92	0,28	5,262	0,026 *
ŠT9	4,35	0,71	4,54	0,66	0,76	0,39
ŠT10	4,59	0,65	4,77	0,44	0,89	0,35
ŠT11	3,93	1	3,77	0,83	0,30	0,59
ŠT12	3,54	1,13	3,85	0,9	0,79	0,38
ŠT13	3,37	0,95	3,77	0,73	1,96	0,17
ŠT14	3,8	0,91	4,23	0,6	2,53	0,12
ŠT15	4,7	0,59	4,54	0,66	0,68	0,41

Opomba: * pomeni $p < 0,05$, ** pomeni $p < 0,01$, *** pomeni $p < 0,001$

Legenda: M - aritmetična sredina, SD – standardna deviacija, Pom (F) - pomembnost parametra F

Med športnima panogama, pri katerih prihaja med tekmovalci do telesnega kontakta, (nogomet, košarka) in športnimi panogami, kjer do tega ne, (atletika, ritmična gimnastika, gimnastika, ples) smo ugotovili pomembne statistične razlike v trditvah 3 (Obnašal(a) sem se dostojanstveno tako ob zmagi in porazu. $F=4,259$; Pom (F)=0,044), 7 (Kulturno sem navijal(a). $F=5,915$; Pom (F)=0,018) ter 8 (Spoštoval(a) sem drugačnost. $F=5,262$; Pom (F)=0,026) (preglednica 14). V vseh teh trditvah so športne panoge brez telesnega kontakta dosegle višje vrednosti. Zelo visoko povprečno oceno imajo tudi pri sprejemanju drugačnosti (4,92).

V raziskavi Ferkulj (2009) so na članih dve rokometnih klubov dobili na vprašanje :«V katerih športih oz. kje naj bi se fair play najbolj upošteval?«, odgovore, da mora vsak športnik upoštevati fair play ne glede na vrsto športa (46, 4 % vzorca), pri ekipnih

športih (28,5 % vzorca), pri individualnih športih (14, 28 % vzorca). Iz teh podatkov je razvidno, da je bila velika večina anketiranih mnenja, da se mora fair play upoštevati povsod. Vidne pa so razlike v mnenju o izrazitosti fair playa med kolektivnimi in individualnimi športi, katera najverjetneje kaže na to, kje naj bi bila večja potreba po upoštevanju fair playa.

Na podlagi raziskave na slovenskih olimpijcih Sydneya (2000) so ugotovili statistično pomembne razlike med športniki individualnih in kolektivnih športnih panog (rokomet) v faktorju »športnosti« in »korektnosti«. Individualni športniki naj bi bili bolj prepričljivi pri upoštevanju vseh pravil v lastni panogi, večkrat naj bi priznali svoje prekrške, se trudili za korekten način igre ter dobro igro. Bolj naj bi tudi podpirali tekmovanje v duhu fair playa, kjer so tako morali pokazati čim več svojih sposobnosti. Imeli naj bi tudi bolj športen odnos do svojih tekmecev, saj so le-te pojmovali kot spoštovanja vredne športnike in ne kot sovražnike, hkrati pa bi jim prej posodili svojo opremo, če bi jim s tem omogočili nastop. V večji meri naj bi tekmeceem čestitali za dobro igro in nastop ne glede na svojo uvrstitev ter jim prej nudili oporo in podporo ob tekmečevem porazu glede na športnike kolektiva (Smrdu in Pinter, 2009). V tej raziskavi so ugotovili, da je pri športih (individualnih), kjer ne prihaja do telesnega kontakta med tekmecei, bolj upoštevan vidik fair playa na športnih tekmovanjih kot pri rokometiških. Pri športih z neposrednim kontaktom je opažena tudi večja agresivnost in sovražnost (Tušak idr., 2009).

Hipotezo H05 se sprejme le delno, saj v trditvah med kolektivnima športnima panogama ni statistično značilnih razlik, tisti, ki pa so trenirali atletiko, gimnastiko, ritmično gimnastiko in ples v osnovni in srednji šoli so v primerjavi s tistimi, ki so trenirali košarko in nogomet, dosegli v trditvah ŠT3, ŠT7 in ŠT8 statistično višje vrednosti.

6. ZAKLJUČEK

Vzgojni smoter športa je izoblikovanje posameznika v etično odgovorno osebnost v dani družbi. Temelj za kasnejše »kulturno« obnašanje in model za spoznanje, kaj je moralno dobro oz. slabo, predstavlja otroku družina. Le-ta predstavlja otroku prvi vzgled in vzor, po kateri otrok začne oblikovati svojo osebnost. Pri oblikovanju osebnosti, izoblikovanju športne etike mladih imajo vedno večjo vlogo športni klubi. Šoloobvezni otrok oz. mladostnik pa se seznanja z vrednoto športa kot je fair play, tudi pri športni vzgoji, kjer je predvsem od športnega pedagoga in njegovih dejanj odvisno ali bo otrok oz. mladostnik sprejel fair play kot vrednoto v športu, predvsem pa, ali se bo ravnal po njej kot pravi sportikus.

S cilji naloge je bil prvi namen ugotoviti, s katerim slovenskim izrazom bi anketiranci nadomestili besedno zvezo »fair play«, pomembnost formalne in neformalne komponente fair playa ter prepoznavnost slovenske fair play zastave ter »Fair play table« pri njih. Skupaj s ciljem glede upoštevanja fair playa na šolskih športnih podatkih anketirancev smo pridobili podatke o seznanjenosti in sprejetju fair playa pri študentih 1. letnika Fakultete za šport, generacija 2008/2009. Cilj naloge je bil tudi ugotoviti, kako so po oceni anketirancev njihovi starši ter športni pedagogi pri njih spodbujali fair play ter se tudi sami vedli v njegovem duhu. Ugotavljali smo še, kako je treniranje v športnih klubih, tudi glede na posamezne športne panoge, vplivalo na anketirance ter njihovo upoštevanje fair playa.

Vzorec anketirancev zavzema 152 študentov in študentk 1. letnika Fakultete za šport generacija 2008/2009. V času anketiranja je bilo največ anketirancev starih od 19. – 21. leta (93 %).

Spremenljivke so na eni strani zavzemale splošne podatke anketirancev, spol športnih pedagogov, o spodbujanju fair playa v športu s strani staršev ter o treniranju v športnih klubih. Na drugi pa so odvisne spremenljivke zavzemale prepoznavnost ter pomembnost fair playa pri anketirancih, njihovo upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih ter spodbujanje le-tega s strani športnih pedagogov.

Vsi podatki so bili obdelani s programom SPSS 17.0 for Windows s pomočjo osnovne statistike, enosmerne analize variance ter Hi-kvadrat testom.

Na osnovi analiz smo ugotovili:

- Da bi 65 % anketirancev zamenjalo besedno zvezo »fair play« z dobesednim prevodom poštena igra. Ostali najpogostejši podani slovenski izrazi so se navezovali na poštenost, pravičnost, spoštovanje ter športno obnašanje.
- Da je v okviru fair playa še vedno najbolj pomembno upoštevanje formalnih pravil športnih panog, potem medosebni odnosi s tekmeci, enake možnosti ter na koncu upoštevanje fair playa na tribunah – športno navijanje. Statistično pomembno razliko med spoloma smo ugotovili v spoštljivem in prijateljskem odnosu do tekmecev v prid študentk.
- Da sta slovenska fair play zastava in »Fair play tabla« neprepoznavni med anketiranci in da ni razlik v poznavanju glede na spol.
- Da so anketiranci po (Morgan, Meier in Schneider 2001, v Pinter in Smrdu, 2002) primer »dobrih športnikov« glede na ocenitev trditev, ki se nanašajo na upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih.
- Da imajo študentke višje izražene vrednosti v ŠT2, ŠT3, ŠT7, ŠT9, ŠT13 in ŠT14 v upoštevanju fair playa na šolskih športnih tekmovanjih kot moški kolegi. Študentke naj bi bolj pošteno igrale v skladu s pravili igre, kulturno navijale ter spoštovale odločitve avtoritete, če so bile v skladu z načeli fair playa ne glede na dosego zmage.
- Da obstaja statistično značilna razlika med osnovno in srednje-šolskimi pedagogi pri enakovrednem določanju časa igranja in vadbe varovancem. Višje vrednosti so dosegli OŠ-športni pedagogi.
- Da obstaja statistično značilna razlika glede na spol osnovno-šolskih športnih pedagogov. Učiteljicam zmaga na tekmovanjih ni bila edino merilo uspeha. Med srednje-šolskimi športnimi pedagogi glede na spol nismo ugotovili nobenih statistično značilnih razlik.
- Da so bili anketirančevi starši dober vzgled in vzor v duhu fair playa.
- Da so tisti, ki so trenirali v športnem klubu večkrat tekmovali s ponosom ter tekmeču čestitali za zmago in dobro igro, v primerjavi s tistimi, ki niso trenirali v športnem klubu.

- Med kolektivnima športnima panogama (nogometom in košarko) nismo ugotovili statistično značilnih razlik. Statistično značilno razliko smo ugotovili med tema športnima panogama in športi, kjer ne prihaja do telesnega kontakta (atletika, ritmična gimnastika, gimnastika in ples) v trditvah 3 (Obnašal(a) sem se dostojanstveno tako ob zmagi in porazu.), 7 (Kulturno sem navijal(a).) ter 8 (Spoštoval(a) sem drugačnost.). Vse te trditve so bile višje izražene pri športih brez telesnega kontakta³².

Možnost uporabe podatkov:

- Primerjava in ovrednotenje fair playa z bodočimi generacijami Fakultete za šport.
- Podatek o spodbujanju fair playa pri športnih pedagogih lahko služi kot ocena o njihovem delu ter vzgledu na področju fair playa v športu.
- Spremljanje odnosa staršev do fair playa v športu, katerega predajo tudi na svoje otroke.
- Spremljanje vpliva športnih klubov na fair play v športu mladih.

---

³² Opozoriti velja, da je do dobljenih statistično značilnih razlik prišlo zaradi večje prisotnosti žensk v individualnih športih ter večjega vzorca z večjim številom moških v kolektivnima športnima panogama.

7. LITERATURA

- Baćanac, L. in Škof, B. (2007). Vzgojne metode in ravnanja učiteljev/trenerjev pri delu z mladimi v športu. V B. Škof (ur.), *Šport po meri otrok in mladine* (str. 88-112). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Bergant Rokočević, V. (2002). Športno pravni pogled na »fair play«. *Šport*, 50 (4), priloga 30-32.
- Cecić Erpič, S in Boben, D. (2005). Osebnostna struktura učiteljev športne vzgoje. V B. Škof., V. Zabukovec, S. Cecić Erpič in D. Boben (ur.), *Pedagoško-psihološki vidiki športne vzgoje* (str. 169-184). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- Cecić Erpič, S. (2007). Psihosocialni razvoj v obdobju poznega otroštva in mladostništva. V B. Škof (ur.), *Šport po meri otrok in mladostnikov* (str. 72-87). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Cerar, M., Hosta, M. in Šugman, R. (2002). Dober človek – dober športnik. *Šport*, 50 (4), priloga 3-6.
- Doupona Topič, M. in Petrovič, K. (2007). *Šport in družba: sociološki vidiki*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Eitzen, D. S. (2003). *Fair and foul : beyond the myths and paradoxes of sport*. Lanham (Maryland): Rowman and Littlefield.
- Fakulteta za šport UL. (25.5.2009). Pridobljeno 25.5.2009 iz <http://www.vpis.uni-lj.si/podatki/pdf/22.pdf>.
- Fleischman, M., Hosta, M. in Smrdu, M. (2004). *Fair play za mlade športnike*. Ljubljana: Zavod za fair play in strpnost v športu.
- Fleischman, M., Hosta, M. in Smrdu, M. (2004). *Fair play za starše*. Ljubljana: Zavod za fair play in strpnost v športu.
- Godnič, V. (2004/05). Športna Vzgoja. Otrok, družina, šola in šport. *Educa*, 13 (2/3), 75-76.
- Gough, R. W. (2003). *Značaj je vse: za etično odličnost v športu*. Novo mesto: Penca in drugi d.o.o..
- Hosta, M. (2007). *Etika športa: Manifest za 21. stoletje*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport, Univerza v Ljubljani.
- Kajtna, T. in Tušak, M. (2007). *Trener*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

- Kavčič, T. in Fekonja, U. (2004). Čustveni razvoj v zgodnjem otroštvu. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 334-349). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Kovač, M. (2001). Šolska športna tekmovanja. Čar in vrednota. *Šolski razgledi*, 52 (12), 15-15.
- Kovač, M. (2005). Izziv ob prenovi študijskih programov na Fakulteti za šport ali kakšnega učitelja potrebujemo v sodobni šoli. *Šport*, 53 (3), 3-4.
- Kovač, M. in Novak, D. (1998). *Učni načrt – gimnazija*. Ljubljana: Urad za šolstvo.
- Kovač, M. In Novak, D. (2001). *Učni načrt. Športna vzgoja. Osnovnošolsko izobraževanje*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Kovač, M. in Strel, J. (2002). Spremembe v šolskem športu v Sloveniji. *Šport*, 50 (2), 11-16.
- Kristančič, A. in Bašič, K. (2002). *Socializacija agresije*. Ljubljana: AA Inserco, svetovalna družba.
- Kroflič, R. (1999). *Med poslušnostjo in odgovornostjo*. Ljubljana: VIJA.
- Lamovec, T. (1994). *Psihodiagnostika osebnosti 2*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Oddelek za psihologijo in Znanstveni inštitut filozofske fakultete.
- Lukšič, I. (2002). Fair play kot način življenja. *Šport*, 50 (2), 18-22.
- Macura, D. in Prevc, P. (2005). Šport ali kjer se prepirata dva, tretji škodo ima. *Šport*, 53 (2), 37-38.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2004). Socialni in moralni razvoj v zgodnjem otroštvu. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 363-381). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2004). Socialni in moralni razvoj v srednjem in poznem otroštvu. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 451-467). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Musek, J. (1993). *Psihologija. Človek in družbeno okolje*. Ljubljana: Educy.
- Musek, J. (2005). *Predmet, metode in področja psihologije*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za psihologijo.

- Peterlin, J. (1999). Šolske športne interesne dejavnosti in tekmovanja. V B. Škof, A. Rot in M. Kovač (ur.), *Športni pedagog v kakovostni športni vzgoji* (str. 281-289). Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.
- Pinter, S. in Smrdu, M. (2002). Mnenja slovenskih nogometnih reprezentantov o strpnosti in fair playu pred odhodom na svetovno prvenstvo. *Šport*, 50 (4), priloga 33-40.
- Pinter, S. in Smrdu, M. (2002). Analiza mnenj slovenskih košarkarskih in nogometnih reprezentantov o fair playu in strpnosti v športu. V M. Tušak in J. Bednarik (ur.), *Nekateri psihološki, socialni in ekonomski vidiki športa v Sloveniji* (str. 269-280). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- Potočnik, D. (1997). Vzgoja kot proces kultiviranja človekove narave. *Pedagoška obzorja*, 12 (5-6), 279-283.
- Reberšak, M. (1999). Fair play – športno obnašanje. V B. Škof, A. Rot in M. Kovač (ur.), *Športni pedagog v kakovostni športni vzgoji* (str. 290-294). Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.
- Smrdu, M. in Pinter, S. (2009). *Fair play pri Slovenskih olimpijskih športnikih (Sydney, 2000)*. Pridobljeno 9.5.2009 iz <http://www.sportikus.org/knjiznica.html>
- Smrdu, M., Pinter, S. in Hosta, M. (2005). *Športna morala*. Ljubljana: Zavod za fair play in strpnost v športu.
- Soerensen, I. B. (2002). Fair play – enake vrednote za odrasle in mladino. *Šport*, 50 (4), priloga 13-17.
- Stibilj, J. (2003). Športna dejavnost šolskih otrok in njihovih družin. *Didakta*, 13 (72/73), 54-57.
- Škof, B. (2005). Pečat športni vzgoji vtisne učitelj. V B. Škof, V. Zabukovec, S. Cecić Erpič in D. Boben (ur.), *Pedagoško-psihološki vidiki športne vzgoje* (str. 19-27). Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
- Škof, B. in Bačanac, L. (2007). Značilnosti in pomen športa otrok in mladine. V B. Škof (ur.), *Šport po meri otrok in mladostnikov* (str. 38-63). Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Šport mladih, informator 1*, 2008/2009. (7.5.2009). Ministrstvo za šolstvo in šport. Pridobljeno 7.5.2009 iz http://www.sportmladih.net/fileadmin/templates/sportmladih/datoteke/2008_2009/INFO_1_08_09.pdf

- Tušak, M., Marinšek, M. in Tušak, M. (2009). *Družina in športnik*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani – Inštitut z šport.
- Tušak, M., Tušak, M. in Tušak, M. (2003). *Vloga družine in staršev v športu*. Zalog: Klub M. T.
- Učni načrt, športna vzgoja, gimnazija; splošna, klasična, strokovna*. (2009). Pridobljeno 22.4.2009 iz http://portal.mss.edus.si/msswww/programi2008/programi/media/pdf/un_gimnazija/un_sportna_vzgoja_gimn.pdf
- Vodeb, R. (2006). Vloga športnega pedagoga v sodobni družbi; izhodišča za diskusijo. V M. Kovač in A. Rot (ur.), *Zbornik 19. strokovnega posveta športnih pedagogov Slovenije* (str. 15-22). Ljubljana: Zveza društev športnih pedagogov.
- Vrhovšek, L. (2003). *Fair play med resničnostjo in željami*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- Zupanc, M. (2002). Za človeka gre – šport kot etično vadišče za življenje. *Šport*, 50 (1), priloga 9-11.
- Zupančič, M. (2004). Socialna kognicija in moralni razvoj v mladostništvu. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 612-632). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Zupančič, M. in Svetina, M. (2004). Socialni razvoj v mladostništvu. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 589-611). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Zupančič, M. in Svetina, M. (2004). Spoznavni razvoj v mladostništvu. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Razvojna psihologija* (str. 525-545). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Železnik, T. (ur.). (2008). Slovar slovenskega knjižnega jezika. Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- Žukovska, Z. in Czechowski, M. (2002). Fair play osrednja vrednota procesa športne vzgoje in telesne dejavnosti mladine. *Šport*, 50 (4), 26-26.

8. PRILOGE

8.1 KORELACIJSKE TABELE

Opis trditvev za lažjo interpretacijo sledečih podatkov najdemo v poglavjih - upoštevanje fair playa študentov in študentk na šolskih športnih tekmovanjih, spodbujanje fair playa s strani športnih pedagogov ter spodbujanje fair playa v športu s strani staršev. Preglednica korelacije vsebuje v vsaki celici tabele Spearmanov koeficient korelacije ter stopnjo značilnosti.

Z izračunanimi korelacijami smo ugotovili, da obstaja povezanost med trditvami, a razlogov za njo ne moremo natančneje opredeliti. Veliko povezanosti med trditvami smo ugotovili med starši in anketiranci ter osnovno-šolskimi športnim pedagogi ter anketiranci. Povezanosti med trditvami srednje-šolskih pedagogov in anketiranci pa je že veliko manj. Le-to potrjuje, da imajo starši in osnovno-šolski športni pedagogi večji vpliv na oblikovanje osebnosti posameznika kot srednje-šolski športni pedagogi, kjer že posameznika vodijo pri dojemanja sveta notranji nagibi (Smrdu idr., 2005).

Naslednje opombe pri korelacijskih tabelah: * pomeni $p < 0,05$, ** pomenita $p < 0,01$

Legenda: ŠT - trditve, ki se navezujejo na upoštevanje fair playa na šolskih športnih tekmovanjih, S - trditve, ki se navezujejo na spodbujanje fair playa s strani staršev, ŠP - trditve, ki se navezujejo na spodbujanje fair playa s strani OŠ in SŠ-športnih pedagogov.

Korelacije med trditvami, ki se nanašajo na upoštevanje fair playa študentov in študentk na šolskih športnih tekmovanjih in spodbujanjem le-tega s strani staršev.

	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12
ŠT1	0,07 0,41	-0,03 0,77	0,14 0,10	-0,04 0,67	0,14 0,09	0,01 0,94	-0,14 0,09	-0,16 0,05	-0,02 0,78	-0,05 0,54	-0,03 0,72	-0,11 0,20
ŠT2	,221** 0,01	0,15 0,07	0,00 0,97	0,01 0,90	0,11 0,17	-0,13 0,12	0,00 0,96	-0,04 0,61	0,07 0,42	,283** 0,00	0,10 0,24	0,16 0,05
ŠT3	0,13 0,11	0,08 0,32	0,02 0,81	0,14 0,09	,215** 0,01	-0,09 0,28	0,03 0,75	-0,16 0,05	0,11 0,18	0,06 0,45	-0,03 0,69	-0,02 0,82
ŠT4	0,12 0,14	0,10 0,26	0,12 0,14	0,02 0,79	0,05 0,52	0,02 0,83	0,02 0,84	0,01 0,94	0,12 0,15	0,11 0,18	-0,05 0,58	-0,07 0,40
ŠT5	0,10 0,23	0,10 0,23	,201* 0,02	,201* 0,02	0,14 0,09	0,10 0,25	-0,03 0,72	-0,05 0,54	,288** 0,00	0,13 0,13	-0,10 0,23	-0,10 0,22
ŠT6	-0,01 0,94	-0,09 0,28	0,08 0,37	-0,02 0,80	0,11 0,18	-0,16 0,06	-0,09 0,29	0,12 0,15	0,14 0,09	,180* 0,03	-0,08 0,32	-0,05 0,53
ŠT7	,277** 0,00	,164* 0,05	-0,05 0,57	,164* 0,05	,193* 0,02	-0,07 0,42	0,04 0,63	0,00 0,98	,190* 0,02	,215** 0,01	-,174* 0,04	-0,06 0,51
ŠT8	,188* 0,02	,173* 0,04	0,16 0,06	,181* 0,03	,200* 0,02	0,04 0,66	-0,07 0,38	0,03 0,74	,276** 0,00	,178* 0,03	-0,07 0,44	-0,04 0,66
ŠT9	0,13 0,12	0,09 0,27	-0,02 0,78	0,11 0,17	0,01 0,89	-0,16 0,05	-0,05 0,55	-0,13 0,11	0,11 0,20	0,13 0,11	0,02 0,81	-0,06 0,50
ŠT10	,168* 0,05	0,15 0,08	0,07 0,43	0,10 0,24	-0,08 0,37	0,05 0,55	0,04 0,66	0,07 0,38	0,05 0,59	0,10 0,23	-0,14 0,09	-0,02 0,82
ŠT11	0,05 0,52	0,02 0,85	0,06 0,46	0,02 0,77	0,06 0,49	0,09 0,28	,222** 0,01	0,03 0,71	-0,02 0,78	0,02 0,84	0,01 0,88	0,06 0,50
ŠT12	0,13 0,11	0,13 0,11	-0,03 0,77	0,08 0,37	0,12 0,16	0,06 0,48	0,14 0,09	-0,05 0,58	0,03 0,71	0,09 0,28	0,03 0,76	0,12 0,16
ŠT13	,247** 0,00	,168* 0,04	0,00 0,98	0,06 0,47	,246** 0,00	0,02 0,86	0,08 0,37	0,03 0,71	0,10 0,26	0,12 0,16	-0,10 0,21	-0,06 0,48
ŠT14	,194* 0,02	,353** 0,00	0,15 0,08	0,16 0,06	,227** 0,01	-0,01 0,92	-0,02 0,81	-,224** 0,01	,217** 0,01	,257** 0,00	-,198* 0,02	-,186* 0,03
ŠT15	,198* 0,02	0,15 0,07	,186* 0,03	0,05 0,53	0,08 0,36	-0,10 0,24	-0,04 0,62	-0,10 0,21	0,15 0,08	0,10 0,24	-0,13 0,12	-0,15 0,08

Korelacije med trditvami, ki se nanašajo na upoštevanje fair playa študentov in študentk na šolskih športnih tekmovanjih in spodbujanjem le-tega s strani osnovno-šolskih športnih pedagogov.

	ŠP1	ŠP2	ŠP3	ŠP4	ŠP5	ŠP6	ŠP7	ŠP8	ŠP9	ŠP10	ŠP11	ŠP12	ŠP13	ŠP14
ŠT1	0,09 0,30	,176* 0,04	0,03 0,72	-0,06 0,48	-0,01 0,93	0,11 0,20	0,01 0,95	0,15 0,07	,192* 0,02	0,05 0,55	0,10 0,25	0,06 0,46	0,11 0,20	0,09 0,31
ŠT2	,224* 0,01	-0,01 0,90	,185* 0,03	0,02 0,85	0,00 0,98	0,04 0,64	0,07 0,38	0,12 0,15	-0,06 0,48	,243** 0,00	-0,03 0,72	0,07 0,40	-0,14 0,10	0,16 0,06
ŠT3	,191* 0,02	0,14 0,10	0,16 0,05	0,00 0,96	0,11 0,20	-0,03 0,70	0,03 0,74	0,10 0,22	-0,01 0,89	0,13 0,11	-0,15 0,08	0,06 0,44	-0,04 0,62	0,10 0,24
ŠT4	0,16 0,05	0,11 0,18	0,01 0,95	0,03 0,68	0,01 0,89	0,11 0,21	-0,03 0,71	-0,05 0,56	-0,07 0,42	-0,07 0,38	-0,02 0,78	0,04 0,64	-0,07 0,41	0,02 0,77
ŠT5	0,07 0,42	0,07 0,43	,168* 0,04	0,00 0,97	,187* 0,02	0,15 0,08	0,14 0,08	0,14 0,09	,189* 0,02	0,09 0,28	0,05 0,57	,177* 0,03	0,09 0,26	0,03 0,74
ŠT6	0,09 0,30	0,08 0,32	0,01 0,88	0,06 0,51	0,08 0,32	0,06 0,46	0,05 0,57	-0,07 0,42	-0,01 0,95	-0,05 0,58	-0,07 0,43	0,06 0,48	-0,06 0,50	0,11 0,19
ŠT7	,228* 0,01	-0,06 0,46	0,16 0,05	0,04 0,62	0,01 0,94	-0,01 0,94	0,13 0,12	,207* 0,01	-0,03 0,76	,299** 0,00	0,00 0,97	0,14 0,10	-0,04 0,60	,208* 0,01
ŠT8	,288** 0,00	,186* 0,03	,245** 0,00	-0,12 0,14	0,07 0,38	0,00 1,00	0,12 0,15	0,12 0,17	-0,07 0,39	0,15 0,07	0,09 0,28	0,11 0,19	-0,07 0,38	0,11 0,20
ŠT9	0,02 0,81	0,04 0,61	0,10 0,25	-0,10 0,24	0,09 0,29	0,00 0,97	,247** 0,00	,211* 0,01	-0,07 0,41	0,10 0,23	0,00 0,98	0,12 0,16	-0,13 0,13	0,10 0,22
ŠT10	0,04 0,62	0,02 0,83	0,16 0,05	0,00 0,98	0,04 0,63	0,15 0,07	0,03 0,72	-0,05 0,58	0,08 0,37	0,10 0,25	0,09 0,27	0,07 0,39	-0,02 0,77	0,03 0,74
ŠT11	,180* 0,03	-0,04 0,60	0,07 0,39	0,14 0,09	0,08 0,32	,179* 0,03	-0,04 0,60	-0,04 0,63	,210* 0,01	0,02 0,80	0,14 0,10	,167* 0,05	0,07 0,42	0,13 0,11
ŠT12	,177* 0,03	0,05 0,53	0,03 0,73	0,06 0,50	0,00 0,98	,194* 0,02	0,09 0,27	0,04 0,60	0,10 0,23	1,66* 0,05	0,04 0,67	0,06 0,48	-0,02 0,80	0,09 0,26
ŠT13	,205* 0,01	,235** 0,00	0,03 0,75	0,00 0,96	-0,10 0,25	-0,02 0,84	0,02 0,77	0,06 0,51	-0,03 0,75	,188* 0,02	-0,03 0,71	0,00 0,98	-0,07 0,40	0,04 0,60
ŠT14	,315* 0,00	,223* 0,01	,205* 0,01	-0,07 0,42	0,11 0,19	0,15 0,08	0,10 0,22	,250** 0,00	-0,08 0,37	1,93* 0,02	0,12 0,14	0,14 0,10	0,00 0,96	0,12 0,14
ŠT15	,306** 0,00	,226* 0,01	,225* 0,01	-0,01 0,93	0,02 0,82	0,01 0,95	0,10 0,24	0,12 0,17	0,11 0,20	0,09 0,26	0,06 0,48	0,16 0,05	0,00 0,99	0,13 0,14

Korelacije med trditvami, ki se nanašajo na upoštevanje fair playa študentov in študentk na šolskih športnih tekmovanjih in spodbujanjem le-tega s strani srednje-šolskih športnih pedagogov.

	ŠP1	ŠP2	ŠP3	ŠP4	ŠP5	ŠP6	ŠP7	ŠP8	ŠP9	ŠP10	ŠP11	ŠP12	ŠP13	ŠP14
ŠT1	0,04 0,65	-0,02 0,78	0,08 0,33	-0,14 0,10	0,09 0,26	0,08 0,33	-0,11 0,20	0,07 0,38	-0,04 0,61	,190 [*] 0,02	0,04 0,66	0,14 0,10	-0,01 0,92	-0,01 0,90
ŠT2	,221 ^{**} 0,01	-0,02 0,85	,187 [*] 0,03	-0,11 0,19	0,12 0,15	0,06 0,48	0,08 0,33	0,15 0,08	0,04 0,65	0,16 0,05	0,09 0,30	0,10 0,23	-0,07 0,42	0,03 0,70
ŠT3	,259 ^{**} 0,00	0,09 0,31	,218 ^{**} 0,01	-0,07 0,44	0,15 0,07	-0,04 0,64	0,09 0,28	0,04 0,61	0,08 0,33	,177 [*] 0,04	0,09 0,27	0,16 0,05	0,12 0,15	0,04 0,63
ŠT4	0,15 0,08	0,16 0,06	0,05 0,52	-0,07 0,41	0,09 0,30	0,16 0,06	0,07 0,42	0,13 0,11	0,03 0,73	0,02 0,82	0,10 0,22	0,11 0,19	0,05 0,55	0,11 0,18
ŠT5	0,00 0,99	0,03 0,68	0,06 0,49	-0,01 0,86	0,08 0,32	0,03 0,75	-0,06 0,49	-0,04 0,63	0,12 0,16	0,16 0,06	0,11 0,17	0,07 0,42	0,12 0,14	0,02 0,83
ŠT6	-0,05 0,57	0,11 0,19	0,02 0,79	0,00 0,98	0,07 0,43	0,05 0,54	0,02 0,84	0,12 0,17	0,06 0,48	-0,04 0,64	-0,04 0,67	0,08 0,35	-0,04 0,63	0,08 0,34
ŠT7	0,13 0,13	0,01 0,86	0,13 0,12	-0,05 0,58	0,01 0,95	-0,03 0,71	0,09 0,30	0,13 0,14	0,11 0,18	0,10 0,24	0,04 0,64	0,10 0,23	0,04 0,65	0,10 0,22
ŠT8	0,16 0,05	0,00 0,98	0,06 0,49	-0,09 0,27	0,01 0,92	0,09 0,28	,177 [*] 0,04	0,07 0,39	0,04 0,65	0,15 0,07	0,01 0,93	0,05 0,53	0,00 0,98	0,05 0,57
ŠT9	,191 [*] 0,02	0,05 0,57	0,08 0,36	-0,07 0,39	0,04 0,64	-0,02 0,77	0,09 0,30	0,04 0,67	0,02 0,79	-0,06 0,48	0,02 0,82	0,11 0,19	0,00 0,96	-0,10 0,24
ŠT10	0,09 0,29	0,01 0,93	0,08 0,35	0,03 0,69	0,08 0,32	0,14 0,09	0,04 0,65	0,06 0,51	0,07 0,38	0,10 0,23	0,14 0,11	0,08 0,33	0,09 0,30	0,01 0,87
ŠT11	0,05 0,52	-0,06 0,45	0,10 0,23	0,07 0,42	0,04 0,67	0,13 0,12	-0,11 0,20	0,00 0,96	0,01 0,90	-0,09 0,29	-0,01 0,93	0,05 0,59	-0,06 0,51	-0,08 0,36
ŠT12	0,14 0,09	0,07 0,42	0,04 0,61	-0,03 0,71	0,01 0,91	,178 [*] 0,03	0,03 0,69	-0,02 0,80	0,01 0,93	0,02 0,82	0,06 0,46	0,05 0,53	-0,04 0,68	0,06 0,49
ŠT13	0,14 0,09	0,16 0,05	0,12 0,15	0,01 0,94	0,01 0,95	0,04 0,67	0,06 0,48	0,16 0,05	0,09 0,28	0,11 0,20	0,06 0,47	0,11 0,19	0,06 0,49	0,09 0,29
ŠT14	,185 [*] 0,03	0,05 0,58	,170 [*] 0,04	-0,09 0,27	0,16 0,05	,168 [*] 0,05	0,05 0,52	0,13 0,14	0,08 0,32	,216 ^{**} 0,01	,236 ^{**} 0,00	0,16 0,05	0,04 0,61	0,07 0,42
ŠT15	,235 ^{**} 0,00	0,01 0,87	,169 [*] 0,04	0,10 0,23	0,05 0,54	-0,05 0,57	0,16 0,06	0,12 0,15	0,05 0,55	,312 ^{**} 0,00	0,12 0,16	0,06 0,45	0,07 0,41	0,11 0,21

8.2 ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani študentje in študentke 1. letnika Fakultete za šport!

Sem Sandra Pišek, študentka Fakultete za šport. V diplomskem delu bi rada proučila vaše poznavanje fair playa, upoštevanje le-tega na šolskih športnih tekmovanjih, vpliv vaših staršev, osnovno in srednješolskih športnih pedagogov ter vašega treniranja v športnih klubih na sprejem te etične vrednote pri vas. Prosim, da pazljivo preberete vprašanja ter nanje iskreno odgovorite tako, da napišete odgovor na črto, ga obkrožite oz. ocenite po pomembnosti. Vaši odgovori bodo uporabljeni v raziskovalne namene izdelave mojega diplomskega dela tako, da vaša identiteta ne bo vidna niti določljiva.

A) SPLOŠNI PODATKI O ANKETIRANCU/-KI:

1. **SPOL** (obkroži)   Ž   M
2. **STAROST** (napiši) ..... let.
3. **KRAJ STALNEGA BIVANJA** (obkroži črko pred ustreznim odgovorom)

A	Glavno mesto.
B	Mesto, ki ima značaj regionalnega središča.
C	Mesto, v katerem je občinsko središče.
D	Manjše mesto, vendar ni središče občine.
E	Vas.

B) POZNAVANJE FAIR PLAYA

1. S katerim slovenskim izrazom bi lahko nadomestili splošno uporabno besedno zvezo »Fair play«?

..... (napiši izraz)

2. Kaj tebi osebno pomeni fair play v športu?

Razvrsti trditve po pomembnosti od 1-4, kjer ima 1 NAJVEČJI in 4 NAJMANJŠI pomen.

	Igranje v skladu s formalnimi pravili športne panoge.
	Enake možnosti za vse.

	Športno navijanje.
	Spoštljiv in prijateljski odnos do tekmecev.

3. Kaj prikazuje slika 1? (obkroži črko pred ustreznim odgovorom)

Slika 1

A	Uradni znak prireditve »Srce športa – dan fair playa«.
B	Priznanje za »Športno potezo« meseca.
C	Slovenska fair play zastava.
D	Blagovna znamka Zavoda za fair play in strpnost v športu.

4. Kaj prikazuje slika 2?

Slika 2

- A ..... (napiši)
 B Ne vem.

Pred seboj imaš nekaj trditvev o tvojem upoštevanju fair playa na šolskih športnih tekmovanjih; nadalje o spodbujanju fair playa s strani staršev ter šolskih športnih pedagogov iz osnovne in srednje šole ter trditve, ki se nanašajo na nekatera doživljanja in dogajanja v tvojem življenju. Prosim, da oceniš v kolikšni meri so trditve značilne. Vsako trditvev si pazljivo preberi in nanjo odgovori tako, da obkrožiš eno izmed števil pri trditvi.

Ob vsaki trditvi imaš na voljo pet odgovorov, označenih s številkami 1 do 5:

- 1 ... pomeni, da se to **NIKOLI** ni zgodilo
- 2 ... pomeni, da se to **REDKO** zgodi
- 3 ... pomeni, da se to **VČASIH** zgodi
- 4 ... pomeni, da se to **POGOSTO** zgodi
- 5 ... pomeni, da se to **VEDNO** zgodi

C) UPOŠTEVANJE FAIR PLAYA NA ŠOLSKIH ŠPORTNIH TEKMOVANJIH

Trditve oceni, če si se aktivno udeleževal(a) šolskih športnih tekmovanj kot športnik/športnica.

Če se le-teh nisi, obkroži **NE!**

Trditve v vprašalniku se nanašajo na vaše upoštevanje fair playa na ŠOLSKIH športnih tekmovanjih, ki ste se jih aktivno udeleževali kot športniki.		NIKOLI	REDKO	VČASIH	POGOSTO	VEDNO
1	Sodeloval(a) sem z veseljem, ker uživam v športu in vem, da zmaga ni pomenila vse.	1	2	3	4	5
2	Pošteno sem igral(a) v skladu s pravili igre.	1	2	3	4	5
3	Obnašal(a) sem se dostojanstveno tako ob zmagi in porazu.	1	2	3	4	5
4	Rad(a) imam šport, zato sem pohvalil(a) dobre poteze igralcev in igro vsakogar.	1	2	3	4	5
5	Tekmoval(a) sem s ponosom.	1	2	3	4	5
6	Izobraževal(a) sem se vsestransko.	1	2	3	4	5
7	Kulturno sem navijal(a).	1	2	3	4	5
8	Spoštoval(a) sem drugačnost.	1	2	3	4	5
9	Spoštoval(a) sem odločitve učiteljev, sodnikov, organizatorjev, če so bile v skladu z načeli fair playa.	1	2	3	4	5
10	Čestital(a) sem tekmeču za zmago in dobro igro.	1	2	3	4	5
11	V šoli zaradi športa nisem popuščal(a) pri drugih predmetih.	1	2	3	4	5
12	Na tekmovanjih sem zaploskal(a) pri dobri potezi nasprotnikov.	1	2	3	4	5
13	Kljub dvomu v sodnikovo odločitev, sem bil(a) spoštljiv(a).	1	2	3	4	5
14	Upošteval(a) sem učiteljevo odločitev o zamenjavi soigralcev, čeprav se je zdela ta neprimerna za dosego naše zmage.	1	2	3	4	5
15	Spodbujal(a) sem ekipni športni duh.	1	2	3	4	5

D) SPODBUJANJE FAIR PLAYA S STRANI ŠOLSКИH ŠPORTNIH PEDAGOGOVI

Trditve oceni za šolskega športnega pedagoga, ki te je poučeval najdlje časa v osnovni oz. srednji šoli, če si le-teh imel skozi šolanje več.

Trditve v vprašalniku se nanašajo na spodbujanje fair playa s strani
OSNOVNO-šolskih športnih pedagogov.

OBKROŽI SPOL: **M**   **Ž**

		NIKOLI	REDKO	VČASIH	POGOSTO	VEDNO
1	Učil(a) vas je upoštevati pravila iger.	1	2	3	4	5
2	Individualno upošteval(a) želje v športu.	1	2	3	4	5
3	Poudaril(a) spoštovanje sodnikov in preostalih nastopajočih.	1	2	3	4	5
4	Vas kot športnike kritiziral(a) in zasmehoval(a).	1	2	3	4	5
5	Spodbujal(a) pozitivno vedenje s kaznovanjem kršitev pravil.	1	2	3	4	5
6	Nagrajeval(a) dosežke (primerno vedenje, zavzetost pri delu, izboljšano tehniko,...), ki niso bili povezani s točkami in zmago.	1	2	3	4	5
7	Vsem enakovredno določal(a) čas igranja in vadbe.	1	2	3	4	5
8	Bil(a) pozitiven zgled s svojim obnašanjem.	1	2	3	4	5
9	V času športne vzgoje z vami tekel(la), igral(a) košarko, odbojko,....	1	2	3	4	5
10	Zmaga na tekmovanjih zanj(o) ni bila edino merilo uspeha.	1	2	3	4	5
11	Spodbujal(a) uspešnost pri ostalih šolskih predmetih.	1	2	3	4	5
12	Tako z besedami kot svojimi dejanji pri vas spodbujal(a) športno obnašanje.	1	2	3	4	5
13	Se ogreval(a) skupaj z vami.	1	2	3	4	5
14	Na tekmovanjih vsem namenil(a) določen čas igranja.	1	2	3	4	5

Trditve v vprašalniku se nanašajo na spodbujanje fair playa s strani
SREDNJE-šolskih športnih pedagogov.

OBKROŽI SPOL: **M**   **Ž**

		NIKOLI	REDKO	VČASIH	POGOSTO	VEDNO
1	Učil(a) vas je upoštevati pravila iger.	1	2	3	4	5
2	Individualno upošteval(a) želje v športu.	1	2	3	4	5
3	Poudaril(a) spoštovanje sodnikov in preostalih nastopajočih.	1	2	3	4	5
4	Vas kot športnike kritiziral(a) in zasmehoval(a).	1	2	3	4	5
5	Spodbujal(a) pozitivno vedenje s kaznovanjem kršitev pravil.	1	2	3	4	5
6	Nagrajeval(a) dosežke (primerno vedenje, zavzetost pri delu, izboljšano tehniko,...), ki niso bili povezani s točkami in zmago.	1	2	3	4	5
7	Vsem enakovredno določal(a) čas igranja in vadbe.	1	2	3	4	5
8	Bil(a) pozitiven zgled s svojim obnašanjem.	1	2	3	4	5
9	V času športne vzgoje z vami tekel(la), igral(a) košarko, odbojko,....	1	2	3	4	5
10	Zmaga na tekmovanjih zanj(o) ni bila edino merilo uspeha.	1	2	3	4	5
11	Spodbujal(a) uspešnost pri ostalih šolskih predmetih.	1	2	3	4	5
12	Tako z besedami kot svojimi dejanji pri vas spodbujal(a) športno obnašanje.	1	2	3	4	5
13	Se ogreval(a) skupaj z vami.	1	2	3	4	5
14	Na tekmovanjih vsem namenil(a) določen čas igranja.	1	2	3	4	5

E) SPODBUJANJE FAIR PLAYA S STRANI VAŠIH STARŠEV

Trditve v vprašalniku se nanašajo na spodbujanje fair playa s strani vaših staršev na vaših dosedanjih športnih udejstvovanjih.		NIKOLI	REDKO	VČASIH	POGOSTO	VEDNO
1	So vas podprli in spodbujali tudi, ko vam ni šlo vse najbolje na tekmi.	1	2	3	4	5
2	So vam pokazali, da so ponosni na vas kljub slabšemu rezultatu.	1	2	3	4	5
3	So imeli realna pričakovanja glede na vaše sposobnosti v športu.	1	2	3	4	5
4	So spremljali vašo športno pot.	1	2	3	4	5
5	So vas najprej pohvalili za sodelovanje na tekmovanju, šele na to za dosežke.	1	2	3	4	5
6	Med tekmo so kričali na vas.	1	2	3	4	5
7	Žalili so trenerja oz. športnega pedagoga, sodnike, ostale soigralce.	1	2	3	4	5
8	Psihično so pritiskali na vas in vas kaznovali zaradi neuspešnosti v športu.	1	2	3	4	5
9	Bili dober zgled s svojim obnašanjem v smislu športnega duha.	1	2	3	4	5
10	Spoštovali vaš vloženi trud v športu kljub slabšemu rezultatu na tekmovanju.	1	2	3	4	5
11	Večkrat pričakovali od vas večje uspehe v športu.	1	2	3	4	5
12	Vas silili v ukvarjanje z njihovo najljubšo športno panogo.	1	2	3	4	5

F) LESTVICA SOCIALNE SPREJEMLJIVOSTI

Trditve v vprašalniku se nanašajo na nekatera doživljanja in dogajanja v vašem življenju.		Zame popolnoma velja	Zame v glavnem velja	Deloma velja, deloma ne	Zame v glavnem ne velja	Zame sploh ne velja
1	Nikoli se nisem zlagal(a).	1	2	3	4	5
2	Z vsemi sem se vedno dobro razumel(a).	1	2	3	4	5
3	Vsak problem, pred katerim sem se znašel(la), sem vedno takoj rešil(a).	1	2	3	4	5
4	Kadar sem bil(a) v nevarnosti, se nisem nikoli prestrašil(a), četudi je bilo zelo hudo.	1	2	3	4	5
5	Vedno sem bil(a) popolnoma prepričan(a) o pravilnosti vseh svojih dejanj.	1	2	3	4	5
6	Nikoli nisem bil(a) neubogljiv(a), tudi ko sem bil(a) otrok.	1	2	3	4	5
7	Vedno sem bil(a) popolnoma odkrit(a) in pošten(a).	1	2	3	4	5
8	Nikoli nisem povzdignil(a) glasu ali se s kom prepiral(a).	1	2	3	4	5
9	Ničesar, kar sem napravil(a), ne bi mogel(la) storiti še bolje.	1	2	3	4	5
10	Vse, kar sem prebral(a), sem vedno takoj razumel(a).	1	2	3	4	5
11	Še nikoli nisem nikogar kritiziral(a).	1	2	3	4	5
12	Vsakogar, ki sem ga poznal(a), sem imel(a) vedno rad(a).	1	2	3	4	5

G) VPLIV TRENIRANJA V ŠPORTNIH KLUBIH NA FAIR PLAY

Ali si treniral(a) v času osnovnega šolanja v športnem klubu?

DA   NE   (*obkroži*)

Katere športne panoge in koliko let?

.....(*napiši*)

Ali si treniral(a) v času srednjega šolanja v športnem klubu?

DA   NE   (*obkroži*)

Katere športne panoge in koliko let?

.....(*napiši*)

Ali treniraš tudi v času študija?

DA   NE

V kateri športni panogi?

.....(*napiši*)

Za odgovore se vam najlepše zahvaljujem!

